

SBORNÍK
ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE ZEMĚDĚLSKÝCH VĚD

Zemědělská ekonomika

11

9/10

ROČNÍK 6 (XXXIII) – PRAHA, LISTOPAD 1960

CENA 10 Kčs

SBORNÍK

Československé akademie zemědělských věd

ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

Rídí redakční rada: *dopisující člen ČSAZV Karel Svoboda, kandidát ekonomických věd (předseda), doc. dr. Alois Grolig, kandidát ekonomických věd inž. Jaromír Havlíček, dopisující člen ČSAZV inž. dr. Alois Hrubeš, kandidát ekonomických věd Dmitrij Choma, kandidát ekonomických věd inž. Josef Krilek, inž. Ctibor Ledl, dopisující člen ČSAZV inž. Ladislav Sobotka, Otto Soukup, kandidát ekonomických věd inž. Mikuláš Sebesta. — Vedoucí redaktor Bohuslav Vávra*

© Československá akademie zemědělských věd, Praha 1960

Obsah — Содержание — Inhalt

Friede R.: Vývoj organizace mezd a přestavba dělnických mzdových soustav ve státních statcích a v STS Организация оплаты труда и перестройка систем заработной платы рабочих в госхозах и МТС Entwicklung der Lohnorganisation und Umgestaltung der Arbeiterlohnsysteme auf den Staatsgütern und in den MTS	851
Hrubý J.: Možnosti úpravy a zjednodušení účetní evidence pro nově organizované státní statky Возможности приспособления и упрощения бухгалтерского учета для вновь организованных государственных хозяйств Möglichkeiten der Verbesserung und Vereinfachung des Rechnungswesens in den neuorganisierten Staatsgütern	867
Šimek V.: Mechanizace evidence ve státních statcích Механизация бухгалтерского учета в государственных хозяйствах Mechanisierung der Evidenz auf den Staatsgütern	877
Diskuse	
Slabý M.: Některé zkušenosti z hospodaření velkého oddělení státních statků	897
Kritiky a recenze	
Záhumenkové hospodářství a jeho výhledy	909
Z vědeckého života	
II. vědecko-metodická porada zemědělských ekonomů v Praze	913
Zemědělská ekonomika v zahraničí	
Tauber A.: Zemědělství v evropském hospodářském společenství (I. část) .	919
Mechanizace evidence v sovchozech	926

Příloha:

Statistické přehledy o čs. a zahraničním zemědělství (Vývoj a výsledky hospodaření státních statků v r. 1959)

Vývoj organizace mezd a přestavba dělnických mzdových soustav ve státních statcích a v STS

**Организация оплаты труда и перестройка систем заработной платы рабочих
в госхозах и МТС**

**Entwicklung der Lohnorganisation und Umgestaltung der Arbeiterlohnsysteme auf
den Staatsgütern und in den MTS**

Promovaný ekonom Rudolf FRIEDE

Ministerstvo zemědělství, lesního a vodního hospodářství, Praha

Úvod

Důsledné uplatňování socialistické zásady odměňování za práci je důležitou podmínkou pro další rozvoj naší socialistické společnosti. V posledních letech však byla účinnost odměňování za práci značně snížena, protože v průběhu hospodářského vývoje byla postupně oslabena ekonomická účinnost hlavních nástrojů organizace mezd. Vytvořily se takové výdělkové relace, které namnoze nezajišťovaly hmotnou zainteresovanost pracujících na plnění úkolů, rozhodujících pro další rozvoj národního hospodářství. Tím byla především zeslabena ekonomická úloha mezd jako činitele růstu produktivity práce a zvyšování výroby.

Nutnost zavedení pořádku do odměňování byla zdůrazněna v usneseních celostátní konference KSČ v roce 1956 i XI. sjezdu KSČ. Je to důkazem významné úlohy, kterou má odměňování za práci podle socialistických zásad v naší společnosti.

Opatření, která jsou v poslední době na úseku odměňování práce ve výrobě činěna, směřují k tomu, aby byla upevněna hmotná zainteresovanost pracujících na trvalém růstu výroby a produktivity práce, na tomto základě rozvíjena tvůrčí iniciativa pracujících a posílena jednota jejich osobních hmotných zájmů se zájmy společnosti.

Přestavba soustav dělnických mezd je právě jedním z opatření strany a vlády, směřující k nepřetržitému růstu výroby, produktivity práce, ke zvýšení efektivity národního hospodářství a na tomto základě i trvalého růstu životní úrovně pracujících.

Vývoj a stav organizace mezd v zemědělství

Organizaci mezd, tj. určování mezd jako individuální odměny za práci pro jednotlivé pracovníky podle množství, jakosti a společenského významu práce, možno v zemědělství rozdělit do tří hlavních etap. První dvě etapy, tj. do roku 1950,

byly charakterizovány tím, že mzdové poměry zemědělského dělnictva upravovaly smlouvy mezi zaměstnavatelem a organizacemi dělníků, a především soustavou různých vyhlášek pro jednotlivé kategorie dělníků. Tyto úpravy měly značné nedostatky a nebyly v souladu s požadavky odměňování podle vykonané práce. I pozdější úpravy, zejména zavádění práce v úkolu, sice dělníky hmotně zainteresovaly na množství práce, avšak hledisko kvality bylo zcela opomenuto.

Proto soustava mezd podle zásluhy, která byla zavedena v zemědělství v roce 1950, byla značným krokem vpřed.

Je známo, že správná organizace mezd má především zajišťovat, aby mzda každého jednotlivce ve výrobě byla v souladu s množstvím a jakostí práce, kterou vykonal, tedy s produktivností jeho práce, s jeho kvalifikací. Má též přihlížet k obtížnosti jeho práce, k prostředí, v němž ji vykonává i ke společenskému významu vykonané práce.

Podívejme se tedy, jak tuto úlohu soustava mezd podle zásluhy v zemědělství plnila. Možno říci, že základními složkami organizace mezd jsou tarifní soustava, formy mezd a normování práce. Tarifní soustavu tvoří opět tři složky, a to: katalog prací, tarifní stupnice a mzdové tarify.

Státní katalog prací v zemědělství (podobně jako v ostatních odvětvích) obsahoval popisy typických prací objevujících se v zemědělství, přičemž tyto práce byly zařazeny do tzv. tříd práce odpovídajících složitosti, přesnosti a odpovědnosti, a dále námaze a škodlivým vlivům pracovního prostředí, za nichž byly konány.

Tarifní stupnice, která navazuje na soustavu hodnocení práce, je vlastně stupnicí tarifních koeficientů, která charakterizuje její rozpětí, tj. rozdíl mezi tarifními koeficienty nejnižší a nejvyšší třídy, a jejich růst. Tarifní koeficient pak udává poměr mezi mzdovými tarify.

Mzdové tarify jako poslední složka tarifní soustavy určují velikost základní odměny za práci podle její jakosti a hrají důležitou úlohu v odměňování dělníků.

Soustava mezd podle zásluhy byla vytvořena na základě zásady, že práce téže jakosti a obtížnosti je třeba odměňovat týmž mzdovým tarifem ve všech odvětvích národního hospodářství. Proto byla zpočátku pro všechna odvětví, tedy i pro zemědělství, stanovena jednotná stupnice mzdových tarifů, platných pro práci v časové mzdě, která je v některých zemědělských závodech používána ještě dodnes. Její výše a z ní odvozené stupnice tarifních koeficientů vypadaly takto (tab. I).

1.

Ukazatelé	Pracovní třída							
	1	2	3	4	5	6	7	8
tarifní mzdové koeficienty	1,00	1,10	1,21	1,33	1,47	1,64	1,81	2,01
časové tarify v Kčs/hod.	1,98	2,18	2,40	2,64	2,92	3,24	3,58	3,98
relativní stoupání mzdových tarifů v %	—	10,10	10,10	11,00	10,60	10,90	10,40	11,20
absolutní stoupání mzdových tarifů v Kčs	—	0,20	0,22	0,24	0,28	0,32	0,34	0,40

Úkolové tarify pro práci, konané podle odhadových a statistických norem, byly stanoveny zvýšením uvedeného časového tarifu o 10% (po měnové reformě

v roce 1953 o 9 %) a pro práce konané podle technicky zdůvodněných norem o 20 % (po měnové reformě o 18 %). Rozpětí stupnice časových tarifů se po měnové reformě zmenšilo z 1 : 2,22 na 1 : 2,01.

Soustava mezd podle zásluhy představovala významný zásah do tvorby mzdových tarifů, neboť položila základy pro důsledné odměňování práce podle její jakosti a vnesla pořádek a přehlednost do tariného odměňování. Měla bezesporu velký význam, zvláště pro zemědělství v tom, že odsírala většinu nedostatků starých vyhlášek a zavedla odměňování podle jakosti vykonané práce. Uplatněním jednotných celostátních norem a úkolové mzdy jako převládající mzdové formy pak zejména značnou měrou pomohla k podstatnému zvýšení produktivity práce.

Přesto se v průběhu jejího uplatňování objevily značné nedostatky, i když mnohdy odlišného rázu než v průmyslu, které má odstranit přestavba dělnických mezd. V čem tyto nedostatky spočívaly?

Hlavním nedostatkem dosavadní soustavy mezd bylo, že nevytvářela hmotný zájem dělníků na zvyšování kvalifikace, neboť určovala jen charakteristiku jednotlivých prací, ale nestanovila kvalifikaci dělníků, kteří měli tuto práci konat. Kvalifikace dělníků nebyla také objektivně zjišťována. Tento moment měl značný vliv i na kvalitu práce, zejména u takových prací, které vyžadovaly vysokou kvalifikaci (traktoristé, plemenářské práce, řemeslníci, ošetřování skotu apod.). S postupně rostoucími úkoly zemědělství přicházely jak do STS, tak i do státních statků nové složité mechanismy, které vyžadovaly daleko větší a vyšší kvalifikace pracovníků než dosud. Rovněž i nová technologie, zejména v živočišné výrobě, která zcela mění charakter práce a vysoce vyzvedla kvalifikační požadavky, nemohla být uspokojivě vyřešena v dřívějším systému odměňování. Behem existence této soustavy mezd byla porušena nejen celostátní parita mezi jednotlivými pracemi, ale i uvnitř zemědělství docházelo k značným těžkosím při zařazování nových činností. Práce v zemědělství byly zařazeny podle státního katalogu prací v první až šesté pracovní třídě. Průměrná pracovní třída v roce 1957 byla:

u stálých dělníků v rostlinné výrobě	3,74,
u sezónních dělníků v rostlinné výrobě	3,05,
u kočí	4,02,
u dělníků v živočišné výrobě	3,35,
u traktoristů STS	5,34.

Z toho je jasné patrné, že zvláště v živočišné výrobě nebylo přihlédnuto k uvedeným změnám v technologii.

Ani hledisko fyzické námahy nebylo náležitě doceněno.

Rozpětí tarifní stupnice neumožňovalo výraznějšího odstupňování mzdy podle kvalifikace a použití jednotných tarifů nutně vedlo k určité nivelizaci mezd mezi odvětvími a k seřazení společenského významu jednotlivých druhů prací.

Dalším nedostatkem byla zastaralost mzdových tarifů. Při dosavadním vývoji se značná část přírůstku produktivity práce promítala do zvýšení nominálních mezd. Neustálým růstem nominálních mezd při nezměněném tarifu klesá soustavně podíl tarifu ve výdělku, což má přirozeně nepříznivý vliv na kvalitu výkonových norem a tím i na funkci úkolové mzdy. Podíl tarifu v průměrném hodinovém výdělku se v zemědělství jevil takto (tab. II):

I když u státních statků nebyl tento podíl nízký, což bylo způsobeno

II.

	Rok		
	1955	1956	1957
státní statky	73,2 %	72,1 %	69,1 %
STS	68,7 %	63,8 %	62,5 %

beno poměrně velmi pevnými výkonovými normami, přece z uvedeného přehledu je vidět neustále klesající tendenci. U STS je pak podíl velmi nízký. Tato skutečnost pak vedla i v zemědělství k nežádoucím zjevům v odměňování práce. Jednak se mnohde používalo různých změkčení výkonových norem, aby se dosáhlo plánovaného výdělku a u STS pak značné množství různých druhů prémie, které však nebyly pobídkou, ale jen určitým vyrovnáním rozdílu mezi průměrným tarifem a průměrnou mzdou.

Tím se pochopitelně snižovala úloha mzdového tarifu jako pobídky ke zvyšování kvalifikace a váha výdělku spočívala buď v překračování norem nebo v prémiech.

Z toho je patrné, že i v zemědělství dosavadní tarifní soustava i mzdové tarify neplnily již své poslání, a to jak z hlediska vytváření žádoucí proporce mezi odvětvími, tak i z hlediska obtížnosti práce a správného podílu tarifu ve výdělku.

Vedle diferenciací mezd podle kvality je nutná i diferenciací podle množství práce, kterou mají zabezpečovat jednotlivé formy mezd. Základní formou mzdy v zemědělství je přímá úkolová mzda, již bylo odměňováno před přestavbou asi 86—90 % objemu všech prací. Tento vysoký podíl úkolové mzdy byl do značné míry dosažen omezováním používání časové mzdy. To se projevilo v tom, že úkolové mzdy bylo používáno u takových druhů prací, kde nebyly splněny základní podmínky pro její použití. Tato fiktivní úkolová mzda vnesla značné nepořádky do odměňování, aniž přinesla prokazatelný hospodářský výsledek. V živočišné výrobě pak byla úkolová mzda zaměřena jen na dosaženou užitkovost svěřených zvířat bez přihlédnutí k množství skutečně vykonané a vynaložené práce.

V zemědělství bylo velmi rozšířeno používání prémie, jak o tom svědčí jejich podíl v průměrném výdělku, který činil:

v rostlinné výrobě	8,8 %,
v živočišné výrobě	16,3 %,
u traktoristů	27,7 %.

Jen u traktoristů bylo zavedeno devět druhů prémie. Z toho je patrné, že tak početný systém prémie nemohl a také ve skutečnosti neplnil své poslání. Byl nejen značně složitý, ale vyžadoval i vedení rozsáhlé evidence a kladl velké nároky na administrativu, která v mnoha případech nebyla ani úměrná dosaženému výsledku. V živočišné výrobě byla situace v prémiování ještě složitější, neboť komplikovaný systém prémie o značném počtu ukazatelů a složitý způsob jejich výpočtu nevystihoval vždy správně zásadu odměňování podle množství a jakosti vykonané práce a vedl i k zvyšování nákladů.

Na úseku normování práce se projevovaly největší nedostatky. Dosavadní výkonové normy většinou vyjadřovaly daleko vyšší spotřebu pracovního času, než bylo k vykonání určité práce skutečně třeba a svou úroveň neodpovídaly ani dosahovaným možnostem v technice, technologii a v organizaci práce. V oblasti technologie a organizace výroby pak nebyly pro tvorbu výkonových norem vytvářeny patřičné podmínky. V důsledku toho nebyly používány výkonové normy správným měřítkem nejen výkonů a míry práce, ale i míry spotřeby. Značně k tomu také přispívala rozšířená praxe odvozování výkonových norem z plánovaného a někdy i z požadovaného výdělku, která je v rozporu se zásadami technického normování práce. Kromě toho jednou z příčin uvedeného stavu byla i nízká úroveň mzdových tarifů. Tím se stalo, že většina technických pracovníků spatřovala v technickém normování jenom pomůcku pro stanovení a určení mzdy.

Vývoj měsíčních výdělků dělníků v zemědělství

I když průměrné měsíční výděly jak dělníků státních statků, tak i STS se stále zvyšují, bylo tempo tohoto růstu pomalejší než v ostatních odvětvích národního hospodářství a výděly jsou také značně nižší, a to zejména v rostlinné a živočišné výrobě. Je to patrné z přehledu v tabulce III:

III.

Rok	Státní statky		STS	
	dosažený výdělek v Kčs	index k r. 1953	dosažený výdělek traktoristů a kombajnérů v Kčs	index k r. 1953
1953	785	100,0	1015	100,0
1954	843	107,4	1129	110,2
1955	877	111,6	1190	117,1
1956	942	120,0	1315	129,5
1957	979	124,7	1390	137,0
1958	962	121,1	1337	131,7

Dosahované nízké průměrné výděly, zejména v rostlinné a živočišné výrobě, ztěžovaly i nábor mladých lidí do zemědělství. Přitom průměrný počet skutečně odpracovaných hodin za měsíc přesahoval normální pracovní dobu, zejména u traktoristů a dělníků v živočišné výrobě.

Pokles účinnosti mzdového tarifu můžeme pak sledovat z vývoje, uvedeného v tabulce IV:

IV.

Ukazatel	Státní statky			STS		
	1955	1956	1957	1955	1956	1957
průměrný hodinový výdělek v Kčs	4,37	4,59	4,98	5,28	5,72	5,90
průměrný tarif v Kčs	3,24	3,31	3,44	3,63	3,65	3,69
% překročení průměrného tarifu	131,79	138,67	144,76	145,00	156,00	159,50

Vývoj dosavadní mzdové soustavy, jakož i používaných forem mezd a dosahovaných průměrných výdělků, ukazuje, že systém hmotných podnětů v zemědělství před přestavbou měl řadu vážných nedostatků.

Zásady a úkoly přestavby dělnických mezd v zemědělství

Podstatou přestavby dělnických mezd je jednak úprava tarifní soustavy ve směru účelné diferenciacie mzdových tarifů a zvýšení jejich váhy ve výdělcih při

současném širokém použití technicky zdůvodněných výkonových norem, jednak uplatnění tarifního kvalifikačního katalogu a takových forem odměňování, které nejlépe odpovídají podmínkám jednotlivých odvětví a zaměřují pozornost pracujících na plnění rozhodujících ukazatelů.

Technické normování práce

Zavedení nové mzdové soustavy bylo podmíněno zavedením pořádku do normování práce a uplatněním technicky zdůvodněných výkonových norem v nejširší míře. Především bylo nutno vyloučit z normovaných prací takové práce, u nichž nejsou splněny předpoklady pro normování. Šlo zejména o práce na speciálních úsecích zemědělské výroby, jako např. v zahradnictví, ovocnářství, školkařství a zelinářství, a dále u některých výkonů v rostlinné výrobě. Dosud používané jednotné výkonové normy byly prověřeny s ohledem na změny ve výrobních postupech a technologii. V živočišné výrobě byly stanoveny normativní hodnoty na podkladě měření spotřeby času s přihlédnutím k nově používaným mechanismům a nové technologii.

Nové výkonové normy u státních statků i STS jsou prakticky sborníkem operací, přičemž statek i STS mají možnost podle potřeby a účelnosti jednotlivé normy času vhodně sdružovat. Hlavní změna v dosavadním systému normování práce na úseku rostlinné výroby spočívá v odstranění směnových výkonových norem a přemíí za jejich překračování a v jejich nahrazení normami času. Přitom se předpokládalo, že jejich průměrná plnitelnost bude v rostlinné a živočišné výrobě asi 105 % a u traktoristů 110 %.

Tarifní kvalifikační katalog

je sborníkem kvalifikačních charakteristik dělnických povolání, které jsou přímým podkladem pro stanovení kvalifikačního zařazení dělníků do jednotlivých povolání. Pro zařazení povolání do určité třídy kvalifikačního katalogu je rozhodující stupeň potřebných znalostí a dovedností, stupeň odpovědnosti a namáhavosti, přičemž se nepřihlíží k obtížnosti a škodlivosti pracovního prostředí. Jeho účelem je působit hmotným zainteresováním dělníků na zvyšování kvalifikace, tím přispívat k soustavnému růstu produktivity práce a vytvářet podmínky pro účelné rozmístění dělníků ve výrobě podle jejich kvalifikace, a to v souladu s plánem výroby a s plánem potřeby kvalifikovaných dělníků.

V zemědělství bylo nutno přehodnotit většinu prací s ohledem ke srovnatelným pracím v ostatních sektorech, zvýhodnit mechanizované práce a přihlédnout též k nové technologii. V důsledku toho došlo ke zvýšení tarifních tříd, takže jejich rozpětí v rostlinné a živočišné výrobě se pohybuje nyní od 3. do 7. třídy. Vliv ztíženého pracovního prostředí je i v zemědělství řešen zvláštním pevným příplatkem v korunách za hodinu.

Tarifní stupnice a mzdové tarify

Pro zemědělství byly při přestavbě dělnických mezd použity nové tarifní stupnice a mzdové tarify, které jsou charakterizovány takto:

a) u STS a mechanizovaných polních prací (tab. V).

Rozpětí tarifní stupnice je tedy 1 : 2,18.

b) u prací v rostlinné a živočišné výrobě (tab. VI).

Rozpětí tarifní stupnice je 1 : 2,30.

Proti dosavadnímu rozpětí tarifní stupnice, které činilo 1 : 2,05 a průměrnému stoupání mzdových tarifů 10,4 %, umožňuje tedy vyšší rozpětí nové ta-

V.

Ukazatelé	Tarifní třída							
	1	2	3	4	5	6	7	8
tarifní mzdové koeficienty	1,00	1,10	1,22	1,37	1,50	1,70	1,92	2,18
časové tarify v Kčs/hod.	3,00	3,30	3,65	4,10	4,50	5,10	5,75	6,55
úkolové tarify v Kčs/hod.	3,30	3,65	4,00	4,55	5,15	5,85	6,65	7,50
relativní stoupání čas. mzdových tarifů v %	—	11,00	11,10	11,20	11,00	11,30	11,20	11,40
absolutní stoupání čas. mzdových tarifů v Kčs	—	0,30	0,35	0,45	0,40	0,60	0,65	0,80

VI.

Ukazatelé	Tarifní třída							
	1	2	3	4	5	6	7	8
tarifní mzdové koeficienty	1,00	1,13	1,27	1,42	1,61	1,83	2,02	2,30
časové tarify v Kčs/hod.	2,60	2,95	3,30	3,70	4,20	4,75	5,30	6,00
úkolové tarify v Kčs/hod.	2,90	3,25	3,65	4,15	4,70	5,25	5,90	6,60
relativní stoupání čas. mzdových tarifů v %	—	13,50	12,00	12,00	13,50	13,00	11,50	13,00
absolutní stoupání čas. mzdových tarifů v Kčs	—	0,35	0,35	0,40	0,50	0,55	0,55	0,70

řifní stupnice daleko větší hmotnou zainteresovanost dělníků na zvyšování kvalifikace. Nové tarify pak znamenají zvýšení proti dosavadním u mechanizovaných polních prací v průměru o 48,7 % a u prací v rostlinné a živočišné výrobě v průměru o 33,3 %.

Současně v zájmu sjednocení odměňování s lesním hospodářstvím byla zrušena dosavadní mzdová preference u státních statků pro vyjmenované objekty s mimořádně obtížnými životními podmínkami a uvedené již mzdové tarify byly zvýšeny o 10 % pro pracoviště ležící v hraničním pásnu.

Formy mezd

Ekonomická úloha mzdových forem v soustavě dělnických mezd spočívá v tom, že využíváním správně volených druhů mzdových forem pro odměňování se v konkrétních technologických a organizačních podmínkách výroby umožňuje nejúčinnějším způsobem sladit zájem společnosti na růstu produktivity práce se zájmem jednotlivců nebo skupin pracovníků na růstu jejich výdělků. Mzdové formy tedy umožňují přenést na jednotlivá pracoviště celostátní jednotné hledisko diferenciací mezd, které je dáno tarifní soustavou. Dosažení plánované výše vý-

dělků dále umožňuje podmínit plněním určitých kvantitativních nebo kvalitativních výsledků práce, které v daném konkrétním případě nejúčinněji podporují plnění státního plánu v žádoucích ukazatelích.

K těmto momentům bylo přihlíženo i při přepracování mzdových soustav dělníků v zemědělství. Těžiště odměňování dělníků po přestavbě je i nadále v úkolové mzdě proto, že úkolová mzda dosud nejlépe zainteresovává dělníky tam, kde je správně volena, na zvyšování výroby a produktivity práce. Předpokladem bylo, že úkolové mzdy bude použito asi u 55 % všech prací v rostlinné výrobě, u 98 % prací v živočišné výrobě a asi u 90 % prací u STS. Podstatně bylo omezeno používání úkolové mzdy, zejména v rostlinné výrobě a u opravářů, kde nejsou podmínky pro normování těchto prací. U opravářů, údržbářů a řemeslníků byla v nové soustavě ponechána osvědčená již měsíční forma mzdy s kvalitativními a kvantitativními prémie.

K zásadní změně došlo v odměňování pracovníků v živočišné výrobě. Odměna těchto pracovníků byla dosud vázána jen na dosaženou užitkovost. Nová úprava spočívá v tom, že pracovníci v živočišné výrobě jsou odměňováni jednak za vykonanou práci a jednak za dosaženou užitkovost, popř. jim budou ještě poskytnuty prémie za vyšší dosažené výsledky. Tyto dvě složky jsou stanoveny z taritu příslušné třídy tak, že v průměru asi 56–60 % taritu tvoří úkolová mzda za ošetřování jednoho kusu a zbytek jako odměna za dosaženou užitkovost.

K podstatnému obratu došlo i v prémiování, kde byly zrušeny fiktivní prémie, dále prémie, které pro svou složitost nebyly v praxi používány a prémie, které byly většinou zaměřeny jen na plnění kvantitativních nebo dílčích úkolů. V rostlinné výrobě je prvořadý zájem na zvýšení výnosů, kvality a zlevnění výrobků. Proto jsou zde prémie zaměřeny na splnění a překračování plánovaných výnosů a tržeb a na zvýšení jakosti některých speciálních produktů (ovoce, tabák, stolní hrozny vinné révy). Současně bylo nutno zainteresovat dělníky vhodnou prémie na plnění výrobního plánu. Dosavadní systém prémie za překračování směnových výkonových norem tento cíl nezajišťoval. V zemědělství je totiž velké množství sezónních prací, na jejichž včasném a kvalitním provedení závisí výsledek sklizně nebo příprava na příští rok. Proto na včasnost, která hraje v zemědělské výrobě takovou roli a kterou určí vedoucí podniku, a na kvalitu byla vázána prémie pro dělníky, která může činit až 15 % jednotkové úkolové sazby. U traktoristů, kombajnérů a jejich pomocníků je převážná část prémie zaměřena na kvalitativní ukazatele, protože na kvalitě jejich práce závisí v rozhodující míře hektarové výnosy.

Je to zejména prémie za bezporuchový provoz kombajnů při sklizni obilí, řepy a lnu, kolektivní prémie za úsporu celoročních nákladů, prémie za práci ve dvou směnách a prémie za splnění sezónních prací. V živočišné výrobě jsou nyní prémie zaměřeny především na překračování plánu výroby a na dosažení kvalitativních ukazatelů. Další podstatnou změnou je prodloužení prémiového období tak, že pro prémiování budou rozhodujícími výsledky za půl roku, popř. za rok a nikoli jako dosud měsíční výsledky. Z nejdůležitějších prémie se uvádí prémie za dosažení dobrých výsledků v průběhu roku při překročení plánovaných úkolů, např. u ošetřovatelů dojníc, žírného skotu, pastevců dobytka na volných pastvinách a u ošetřovatelů žíru prasat. Tuto prémie po skončení roku může přiznat vedoucí oddělení až do výše 30 % průměrné měsíční mzdy za uplynulý rok. Dále se u ošetřovatelů mladého hovězího dobytka a chovných prasat přenáší těžiště na kvalitu, tj. převod schopných kusů do základního stáda, podobně jako u ošetřovatelů telat, kde prémie je zaměřena na odchov.

Zcela nově je řešena otázka placení prostojů — časových ztrát. Časové ztráty v důsledku organizačních závad dělníkem nezaviněných budou placeny ve výši

50 % časového tarifu v takovém případě, když nebude přidělena náhradní práce. Prostoje, vzniklé nepříznivým počasím, se zásadně neproplácí. Tyto prostoje se hradí ve výši příslušného tarifu jen u traktoristů, kombajnérů a jejich pomocníků, přesunutých mimo obvod mateřské STS nebo statku. Toto opatření bylo učiněno proto, že zajistit těmto přesunutým pracovníkům včas náhradní práci v době nepříznivého počasí je velmi problematické a obtížné.

Jednotně bylo upraveno i odměňování vedoucích pracovních čet za práci, spojenou s organizací práce v četě a s vedením pracovních výkazů, a to měsíčně částkou 100–400 Kčs podle počtu pracovníků v četě.

Z uvedeného vyplývá, že úkolem přestavby je především posílit hmotný zájem pracovníků na zvyšování kvalifikace, produktivity práce a hospodárnosti výroby při současném zvyšování zájmu pracovníků na využívání nové techniky. Nová mzdová soustava má zajistit předpoklady pro snižování fluktuace a pro vytváření kádru stálých dělníků v zemědělství.

Průběh a zkušenosti se zaváděním nové soustavy mezd

Nová mzdová soustava byla zavedena zkušebně loňského roku na státních statcích Jeneč, Dačice, Velké Pavlovice, Holíč, Martin, Komárno a Michalovce a letošního roku bylo její ověřování rozšířeno postupně na další statky, takže v současné době je její zkušební zavádění již téměř ukončeno. Podobně je tomu i na STS. Znamená to, že v současné době je odměňováno podle nové mzdové soustavy téměř 93 % dělníků.

Vliv přestavby na organizaci mezd

a) Normování práce

V roce 1959 u vybraných podniků byly normy plněny v rostlinné výrobě u ručních a potažních prací na 109,6 % a u mechanizovaných polních prací na 112,6 %, u traktoristů STS v polních pracích na 107,3 % (v roce 1958 na 134,2 %). V letošním roce pak u ručních a potažních prací je plnění norem na 114,4 % a u traktoristů na 111,1 %. Výsledky v plnění výkonových norem ukazují, že tyto normy se vcelku osvědčují a jejich plnění odpovídá stanoveným předpokladům. Přesto však v plnění norem podle jednotlivých druhů prací a v jednotlivých případech dochází ke značnému rozptylu, který se pohybuje od 70 % do 180 %. Tento výkyv způsobuje jednak nesprávné vykazování skutečně odpracovaného času, jednak nesprávná aplikace norem v praxi.

b) Zvyšování kvalifikace

Kvalifikační prověrky ve vybraných podnicích odkryly značné mezery v kvalifikaci dělníků. Např. z celkového počtu téměř 5 100 prověřených dělníků státních statků a 420 dělníků STS splňovalo předepsanou kvalifikaci jen asi 55 %, a to včetně dělníků starších 45 let. Zvláště nepříznivý stav v kvalifikaci byl zjištěn u traktoristů a pracovníků v živočišné výrobě, kde kvalifikace hraje důležitou úlohu zejména při zvyšování kvality a produktivity práce.

Zájem dělníků o zvyšování kvalifikace zavedením tarifního kvalifikačního katalogu podstatně stoupl, což se projevilo účastí v Závodních školách práce a ve kvalifikačních kursech, jichž se zúčastnilo ve státních statcích téměř 80 % a v STS

95 % dělníků, jichž se týkala přestavba. Přitom je nutno vzít v úvahu, že průměrný věk těchto pracovníků státních statků činil 42,6 roku a z toho byla více než polovina žen. Byla-li průměrná třída SKP 3,89 u vybraných statků a u STS 5,11, pak po zkouškách činí definitivní třída TKK u statků 3,75 a u STS 4,92. Podíl dělníků v jednotlivých třídách se jeví takto (tab. VII):

VII.

Třída	Podíl dělníků rostlinné a živočišné výroby v %		Podíl traktoristů a kombajnérů STS v %	
	ve třídách SKP při kvalifikační inventuře	ve třídách TKK po zkouškách	ve třídách SKP při kvalifikační inventuře	ve třídách TKK po zkouškách
1	—	—	—	—
2	—	2,2	—	—
3	18,2	27,5	0,2	0,8
4	76,1	64,0	12,7	23,8
5	4,5	4,9	62,4	58,4
6	1,2	1,4	24,7	17,0
Sa	100,0	100,0	100,0	100,0

Uplatnění nové technologie a mechanizace předpokládá i rychlé zvyšování kvalifikace pracovníků, zejména mechanizátorů, ošetrovatelů hospodářských zvířat a plemenného dobytka. Je to patrné např. z potřeby kvalifikovaných dělníků státního statku Hluboká n. Vlt. a Komárno (tab. VIII):

VIII.

Třída TKK	Hluboká nad Vltavou			Komárno		
	potřeba pracovníků	zařazení podle kval. inventury	rozdl	potřeba pracovníků	zařazení podle kval. inventury	rozdl
2	—	36	+ 36	—	7	+ 7
3	104	420	+ 316	460	561	+ 101
4	688	375	— 313	1005	858	— 147
5	37	19	— 18	90	90	—
6	21	—	— 21	26	19	— 7
Sa	850	850	—	1581	1535	—

Zatímco ve 2. a 3. třídě mají statky přebytek pracovníků, pro práce zařazené do vyšších tříd se jeví značný nedostatek. Z uvedeného rozboru vyplývá, že i u státních statků bude nutno přistoupit k plánování kvalifikace, tzn. potřeby kvalifiko-

vaných dělníků, aby nedocházelo k tomu, že kvalifikovanější práce musíme přidělovat nekvalifikovaným pracovníkům nebo naopak.

c) Organizace mezd a dosažené průměrné výdělky

Na vybraných státních statcích a STS bylo dosaženo ve zkušebním období těchto průměrných hodinových výdělků (tab. IX):

IX.

Ukazatel		Ruční a potažní práce	Živočišná výroba	Traktoristé	
				statků	STS
průměrná tarifní třída v úkole		3,80	3,98	4,35	5,47
průměrné plnění výkon. norem v %		109,60	—	112,60	107,30
průměrný hodinový výdělek v Kčs	v úkole	4,44	4,09	5,36	5,88
	v časové mzdě	3,58	3,53	4,28	4,61
	celkem*)	4,02	4,07	4,91	5,53

*) včetně doplňkových mezd

Přitom bylo dosaženo těchto měsíčních výdělků (tab. X):

X.

	Průměrný měsíční výdělek		Index 59/58
	1959	1958	
dělníci v rostlinné výrobě	929	816	113,8
traktoristé statků	1342	1322	101,5
traktoristé a kombajnéri STS	1613*)	1489	108,4
ošetřovatelé dojníc	1149	1161	99,0
ošetřovatelé žirného skotu	1086	1052	103,2
ošetřovatelé prasnic	1359	1337	101,7
ošetřovatelé prasat	1241	1160	106,9

*) včetně prémie za rok 1958

Předpokládaný plánovaný výdělek po přestavbě mezd činil na dělníka v rostlinné výrobě 933 Kčs, u traktoristy 1320 Kčs a u traktoristy STS 1453 Kčs. To znamená, že předpokládaného výdělku bylo téměř všude dosaženo. Jen u ošetřovatelů dojníc nastal pokles výdělků o 1 % proti roku 1958. Tento pokles byl způsoben nesplněním plánu užitečnosti a jejím snížením proti roku 1958 o 6 %.

Přitom na statcích, kde byla plněna plánovaná dojivost, došlo nejen ke zvýšení průměrných výdělků, ale i ke snížení nákladů. Např. na statku Komárno bylo dosaženo těchto výdělků (tab. XI):

XI.

Ukazatel	Duben			I. čtvrtletí		
	1959	1960	%	1959	1960	%
růst produktivity práce v litrech na 1 dojiče	2803	3177	113,3	8188	9609	117,3
růst průměrných měsíčních výdělků v Kčs	1473	1619	109,9	1550	1626	104,6
mzdové náklady na 1 litr mléka	0,525	0,509	96,9	0,56	0,50	89,3

Čerpání průměrného měsíčního výdělku u vybraných statků mohlo být příznivější, kdyby nedocházelo k překračování plánovaného počtu pracovníků. Dokazuje to příklad statku Český Těšín, kde za měsíc duben 1960 byl plán dělníků překročen o 29, čímž nebylo dosaženo plánovaného výdělku. Při dodržení plánovaného stavu mohl být průměrný měsíční výdělek o 37 Kčs vyšší, než byl ve skutečnosti. Podobně státní statek Protivín překročil za I. čtvrtletí 1960 plánovaný stav dělníků o 41. Plánovaný výdělek činil 990 Kčs, avšak překročením plánovaného počtu dělníků bylo dosaženo výdělku jen 774 Kčs.

Průměrný měsíční výdělek traktoristů STS v porovnání se stejným obdobím 1958 se zvýšil o 133 Kčs, tj. o 9,8 %, přičemž produktivita práce za stejné období vzrostla o 10,9 %.

Podstatně bylo omezeno používání úkolové mzdy, zejména u státních statků v rostlinné výrobě, jak vyplývá ze struktury odpracovaných hodin a vyplacených mezd:

Z celkově odpracovaných hodin bylo

v úkole	64,9 %
v časové mzdě	35,1 %

Z celkově vyplacených mezd činila

úkolová mzda	63,7 %
časová mzda	28,7 %
prémie a příplatky	3,0 %
doplňková mzda	4,5 %
prostoje	0,1 %

U STS klesl podíl úkolové mzdy proti roku 1958 o 3 %, a to v důsledku odstranění fiktivní úkolové mzdy, takže úkolová mzda činí 66 % z celkového počtu odpracovaných hodin.

Prémie a příplatky, které měly činit podle předpokladu 7 % z průměrného výdělku, nedosáhly této výše a činí pouze 3 %. Nedostatečně byly používány zejména sezónní prémie, jejichž uplatnění má především hmotně zainteresovat dělníky na včasném a kvalitním provedení sezónních prací. Výsledky na mnoha statcích, kde bylo těchto prémie správně použito, dokazují, že sezónní prémie podstatně přispěly k mnohem dřívějšímu ukončení jarních prací i k jednocení cukrovky než v předchozích letech.

d) Vliv nové mzdové soustavy na organizaci výroby a práce

Důležitým přínosem přestavby dělnických mezd je její spojování s odhalováním rezerv růstu produktivity práce, tj. především prověrkou dosavadní organizace výroby a práce, využíváním mechanizace a zejména zaváděním nových forem práce, jmenovitě nové technologie v rostlinné i živočišné výrobě. V tom směru je možno uvést řadu příkladů ze státních statků, které novou mzdovou soustavu již zavedly.

Značné rezervy jsou na statcích zejména ve využívání dosavadní mechanizace. Tak např. na statku Hrušovany n. Jev. byla loňského roku nakládána chlévská mrva ze 60 % ručně a rozhazována dokonce z 95 % ručně, což vyžadovalo 8000 pracovních dnů. V letošním roce v souvislosti s přestavbou se chlévská mrva a komposty nakládají autobagrem s použitím traktorů, vleček a rozmetadel z 90 %. Znamená to úsporu 3400 pracovních dnů a 104 000 Kčs. Výhody použití mechanizace možno dále dokumentovat na příkladu státního statku Palarikovo, oddělení Dubník (tab. XII):

XII.

	Ruční nakládání v r. 1959	Nakládání hydraulickým nakladačem v r. 1960
naloženo hnoje	2480 q	4000 q
skutečně odpracováno hodin	250 hod.	50 hod.
spotřebovaný čas na 100 q hnoje	10 hod.	1,25 hod.
vyplacená mzda traktoristovi za naložení	785 Kčs	257,50 Kčs
na 100 q naloženého hnoje připadá mezd	31,65 Kčs	6,43 Kčs
hodinový výdělek traktoristy	3,14 Kčs	5,15 Kčs

XIII.

		Tradiční ustájení				Volné ustájení			
		XII	I	II	III	XII	I	II	III
počet kusů		30	30	30	30	72	72	72	71
průměrná váha v kg		347,7	354,2	361,2	373,8	409,3	416,8	424,5	441,9
spotřeba krmiva na ks/den v kg	objem.	36	36	34	35	33	33	35	34
	jadrn.	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,65
přírůstek na ks/den		0,41	0,38	0,44	0,40	0,50	0,41	0,56	0,60
náklady na krmný den v Kčs		13,85	12,36	11,70	14,19	10,32	11,24	8,40	8,80

Vezmeme-li v úvahu, že statek bude nakládat v roce 1960 8281 vagónů hnoje, znamená to při použití nakladače úsporu na naložení jednoho vagónu 25,22 Kčs na mzdách, celkem tedy 208 846 Kčs. Kromě toho se tímto způsobem zrychlí obrát dopravních prostředků, rozvoz hnoje a možnost jeho zaorání v agrotechnické lhůtě.

Výhody volného ustájení mladého dobytka ukazují výsledky dosažené na statku Komárno za období od 1. XII. 1959 do 31. III. 1960 (v porovnání s tradičním ustájením (tab. XIII).

K tomu je třeba ještě uvést, že měsíční výdělek ošetřovatele ve volném ustájení byl o 350 Kčs vyšší než u ošetřovatele při tradičním ustájení.

Ukazuje se tedy, že nová technologie zvyšuje nejen produktivitu práce, ale i výdělky pracovníků a snižuje náklady. Jaká je vzájemná závislost mezi spotřebou času, a tím i výdělků a plněním plánu užítkovosti v živočišné výrobě, vyplývá z příkladu ze statku Hanušovice. Porovnejme plnění plánu užítkovosti za měsíc květen 1960 se stejným měsícem v roce 1959 (tab. XIV):

XIV.

	1959	1960	Index
dojivost v litrech	8,06	7,38	91,5
přírůstek hovězího dobytka v kg	0,53	0,33	62,2
spotřeba času v hodinách na 1 krmný den:			
dojnice	0,786	0,762	96,9
hovězí dobytek	0,320	0,280	87,5
spotřeba času v hodinách na jednotku výroby:			
na 1 litr mléka	0,097	0,103	106,1
na 1 kg přírůstku hovězího dobytka	0,602	0,840	139,5

Co z těchto údajů vyplývá? Spotřeba času na jeden krmný den sice klesla (zvýšení normy obsluhy), avšak v důsledku neplnění plánu užítkovosti stoupla spotřeba času na jednotku výroby. Výrazně se to projevilo zejména u hovězího dobytka, kde nesplněním plánu přírůstků o 37,8 % se zvýšila spotřeba času na výrobu jednoho kilogramu přibližně o stejné procento.

Nová mzdová soustava podstatně přispěla ke zlepšení organizace práce, ke zvýšení produktivity práce a ke snížení nákladů i u vybraných STS. Tak např. výkon na jednoho traktoristu se v roce 1959 proti roku 1958 zvýšil u STS Hostivice o 14,5 %, u STS Olomouc o 19,5 % při zvýšení výkonu na jednu odpracovanou hodinu o 27,3 % a o 17,5 %. Přitom poklesla pracnost na průměrný hektar u STS Hostivice z 2,81 hodin v roce 1958 na 1,98 hodin v roce 1959, u STS Olomouc o 15,7 %. Náklady na mzdy, pohonné látky a na opravy proti plánu byly čerpány u STS Hostivice na 87,5 % a STS Olomouc na 76 %.

Z á v ě r

Má-li organizace mezd plnit své poslání, tj. především zajišťovat skloubení hmotných zájmů jednotlivců se zájmy celé společnosti, musí důsledně respektovat socialistickou zásadu odměňování podle množství, jakosti a společenského významu práce. Protože dosavadní systém odměňování v průběhu svého vývoje zastaral

a nevyhovoval již novým požadavkům našeho národního hospodářství, stala se jeho přestavba ekonomickou nutností.

Průběh a výsledky zkušebního ověřování nové mzdové soustavy dělnických mezd dokazují, že vytyčené zásady přestavby jsou správné i v zemědělství. Opravňují proto i k závěru, že nová mzdová soustava významně posílí uplatnění socialistické zásady odměňování, využívání hmotné zainteresovanosti v zájmu plánovitého rozvoje národního hospodářství a že se stane důležitým podnětem ke zdokonalování organizace práce a výroby, k růstu iniciativy pracujících a jejich účasti na řízení.

Организация оплаты труда и перестройка систем заработной платы рабочих в госхозах и МТС

Правильно нацеленная материальная заинтересованность трудящихся и последовательное применение социалистического принципа оплаты труда играют важную роль, в особенности при строительстве социалистического общества.

В процессе экономического развития постепенно ослабевала экономическая эффективность основных средств организации оплаты труда в сельском хозяйстве и заработная плата — как фактор роста производительности труда и усовершенствования производства — уже не выполняла своего назначения.

В первой части работы автор рассматривает развитие и состояние организации оплаты труда в сельском хозяйстве и на отдельных ее компонентах он показывает основные недостатки существующей системы заработной платы. На конкретных примерах автор констатирует отставание материальных стимулов в государственных хозяйствах и МТС.

Во второй части дается объяснение принципов новой системы заработной платы рабочих, внедренной в госхозах и МТС.

В заключении автор приводит целый ряд примеров из опытной проверки новой системы заработной платы в избранных госхозах и МТС. Он анализирует вопросы нормирования труда, повышения квалификации рабочих, далее вопросы средних заработков по отношению к производительности труда и, наконец, влияние новой системы зарплат на внедрение новой технологии и т. п.

Задача новой системы заработной платы состоит, главным образом, в укреплении материальной заинтересованности рабочих, в повышении квалификации, производительности труда и экономичности производства, далее в предоставлении возможностей для снижения текучести и создании кадров постоянных рабочих в сельском хозяйстве. Имеющиеся данные и результаты, в настоящее время проводимой опытной проверки новой системы оплаты труда в госхозах и МТС, доказывают, что эта новая система при ее последовательном внедрении и усовершенствовании может выполнить предъявляемые к ней требования.

Entwicklung der Lohnorganisation und Umgestaltung der Arbeiterlohnsysteme auf den Staatsgütern und in den MTS

Die zweckvoll ausgerichtete materielle Interessiertheit der Werktätigen und die folgerichtige Geltendmachung des sozialistischen Prinzips der Arbeitsvergütung spielt eine wichtige Rolle, insbesondere beim Aufbau der sozialistischen Gesellschaft.

Während der wirtschaftlichen Entwicklung wurde die ökonomische Wirksamkeit der wichtigen Werkzeuge der Lohnorganisation in der Landwirtschaft fortschreitend geschwächt und der Lohn als Faktor des Wachstums der Arbeitsproduktivität und der Vervollkommen der Produktion erfüllte seine Sendung nicht mehr.

Im ersten Teil der vorliegenden Arbeit befaßt sich der Autor mit der Entwicklung und dem Stand der Organisation der Löhne in der Landwirtschaft und weist an Hand ihrer einzelnen Komponenten auf die Hauptmängel des bisherigen

Lohnsystems hin. Er dokumentiert an konkreten Beispielen das Zurückbleiben der materiellen Anregungen auf den Staatsgütern und in den MTS.

Im zweiten Teil der Arbeit erklärt der Autor die Grundsätze des neuen Arbeiterlohnsystems, das auf den Staatsgütern und in den MTS eingeführt wurde.

Abschließend führt er dann eine Reihe von Beispielen aus dem Verlauf der probeweisen Überprüfung des neuen Lohnsystems in ausgewählten Staatsgütern und MTS auf. Er behandelt die Arbeitsnormung, die Erhöhung der Qualifizierung der Arbeiter, die erzielten durchschnittlichen Verdienste in ihrer Beziehung zur Arbeitsproduktivität, den Einfluß des neuen Lohnsystems auf die Einführung der neuen Technologie usw.

Die Aufgabe des neuen Lohnsystems besteht vor allem darin, das materielle Interesse der Arbeiter an der Erhöhung ihrer Qualifizierung, der Arbeitsproduktivität und der Wirtschaftlichkeit der Produktion anzuregen und Voraussetzungen für die Herabsetzung der Fluktuation und für die Schaffung von Kadern ständiger Arbeiter in der Landwirtschaft zu bilden. Der bisherige Verlauf und die Ergebnisse der probeweisen Überprüfung des neuen Lohnsystems auf den Staatsgütern und in den MTS beweisen, daß es bei einer folgerichtigen Anwendung desselben und bei seiner Vervollkommnung die genannten Aufgaben zu erfüllen vermag.

Možnosti úpravy a zjednodušení účetní evidence pro nově organizované státní statky

Возможности приспособления и упрощения бухгалтерского учета для вновь организованных государственных хозяйств

Möglichkeiten der Verbesserung und Vereinfachung des Rechnungswesens in den neuorganisierten Staatsgütern

Jaroslav HRUBÝ

Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky ČSAZV, Praha

Úvod

Politicko-ekonomické důvody, které vedly ke změně územní organizace státu vytvořením větších krajů a okresů, musely se nutně projevit i v nové organizaci státních statků. Nová organizace, platná od 1. července tr., odstranila příliš velké a nesourodé celky, do kterých se většina státních statků rozrostla stálým přejímáním půdy (10 000 i více hektarů i při roztržitém půdním fondu). Vytvořením menších podniků dává nová organizace reálné předpoklady k uskutečnění účelné specializace výroby jednotlivých státních statků, k uplatnění pokrokových forem zemědělské velkovýroby, k jejímu zintenzívnění a zkvalitnění při zajišťování růstu produktivity práce a snižování vlastních nákladů.

Řízení uvnitř státního statku bylo zjednodušeno a je jen dvojstupňové (ředitelství — provozní jednotky). Zjednodušení nastalo i v řízení nadpodnikovém, které přešlo z krajských na okresní národní výbory, které nyní ve svých oblastech řídí celou zemědělskou výrobu. Tyto změny v organizaci a řízení státních statků vyžadují také zjednodušení celé administrativy.

Účelem této práce je ukázat, v čem jsou hlavní a vhodné možnosti úprav účetní evidence státních statků, které by přinesly zjednodušení a úsporu prací při zachování hlavních ekonomických funkcí účetní evidence, a s ohledem na přední místo, které i na tomto úseku činnosti musí státní statky v zemědělství zaujímat.

Dosavadní vývoj účetní evidence státních statků

Máme-li krátce posoudit vývoj účetní evidence státních statků, je třeba vycházet z toho, že od roku 1953, kdy jsme ji vybudovali na podkladě účetní evidence sovětských sovchozů, byl zcela podřízen procesu postupného zjednodušování. Účetní evidence na rozdíl od dřívějšího finančního účetnictví plně respektuje ekonomiku příslušného odvětví národního hospodářství, zde tedy ekonomiku zemědělství, po-

stupuje zcela ve shodě s výrobně finančním plánem a je zaměřena tak, aby poskytovala podklady pro zavedení systému financování, odpovídá organizaci podniku a vnitropodnikových útvarů, právě tak jako platným soustavám odměňování a prémiování pracovníků. Má-li účetní evidence plnit své hlavní úkoly — tj. být nástrojem kontroly plánu a ochrany socialistického vlastnictví — musí se v ní všechny úseky řízení výroby a ostatní činnosti podniku plně projevovat. Je jen samozřejmé, že složitost těchto úseků a úprav pro ně platných pochopitelně vyvolává i určitou složitost účetní evidence a jejích dokladů.

Dosavadní vývoj účetní evidence státních statků se projevil např. v účetním výkaznictví, a to značným snížením počtu ukazatelů (položek) ve čtvrtletních výkazech státních statků, jak je zřejmé z tohoto srovnání (tab. I):

I.

Jednotlivé úseky (hlavní)	Počet ukazatelů*)	
	1953	1960
rostlinná výroba	178	5
živočišná výroba	398	65
ostatní výrobní náklady	20	18
přidružená hospodářství	16	19
režie	26	18
náklady na realizovanou výrobu (bez vnitropodnikového obrátu)	—	18
celkem výroba	638	143
realizace	42	76
zisky a ztráty	44	25
finanční ukazatelé**)	125	173
investice a generální opravy	42	82
celkem ukazatelé ve výkazech***)	1185	592
počet výkazů	4	2
počet stránek ve výkazech	13½	6

*) Do počtu ukazatelů jsou zahrnuty i údaje naturální a vždy plán i skutečnost.

**) Finančními ukazateli rozumíme ukazatele (položky) o odvodech a přídělech, o účelovém financování, o zvláštních фондах a ostatních finančních ukazatelích mimo rozvahu (měsíční výkaz).

***) Do celkového souhrnu ukazatelů jsou také zahrnuti i ostatní neuvedení ukazatelé.

V roce 1953 se přes 50 % počtu všech ukazatelů týkalo výroby, kdežto ve výkazech pro rok 1960 činí necelých 25 %; naproti tomu však, pokud jde o ukazatele finanční povahy, je vývoj opačný; proti roku 1953 vzrostl do roku 1960 jejich počet o 40 %. I když srovnání položek v účetním výkaze plně neukáže rozsah změn v účetní evidenci, přece jen z něho vyplývá celý směr zjednodušování i jeho konečný výsledek.

Jak je z přehledu zřejmé, týkalo se postupné zjednodušování především evidence výroby, ale nedařilo se v oblasti finančních vztahů, kde naopak došlo ke zvýšení počtu ukazatelů. Pro objasnění celkového stavu účinné evidence státních

statků lze uvést ještě porovnání účetní osnovy státních statků s osnovami platnými pro družstva a pro podniky místního hospodářství, které mají nejjednodušší účetní osnovu výrobních podniků (tab. II):

II.

Ukazatel	Státní statky	Podniky místního hospodářství	JZD*) (nová evidence)
základní prostředky	3	2	2
investice a generální opravy	6	5	6
zásoby	5	2	7
mzdy	1	1	—
výroba	8	6	8
výrobky a zboží	2	2	2
peněžní prostředky	5	5	3
pohledávky a dluhy	7	8	8
náklady příštích období	1	2	1
odvody a příděly	7	7	—
fondy	4	5	8
rezervy a oprávk	3	5	1
nové ocenění zásob	1	1	—
účelové financování	1	1	—
financování investic	4	4	2
krátkodobé provozní úvěry	3	2	6
výnosy příštích období	—	1	—
realizace	2	2	6
zisky a ztráty	1	1	2
celkem účtů	64	62	62

*) Protože účetní evidence družstev nemá uvedené členění účtů, jsou pro srovnání zařazeny její účty podle obsahových náplní.

Uvědomujeme si, že rozsah účtové osnovy jako seznamu syntetických účtů není zvlášť charakteristický a směrodatný pro rozsah účetní evidence, který je spíše dán rozsahem analytického členění syntetických účtů. Přesto však určité srovnání je možné.

Zjednodušování účetní evidence ovšem v souladu se zjednodušováním plánu přináší v oblasti výroby největší úsporu práce, protože jde již o zápisy (a jejich třídění) v prvotních dokladech, vyhotovovaných zpravidla technickými pracovníky a vedoucími jednotlivých provozů. Míra tohoto zjednodušení nesmí však překročit hranici, kdy ze zápisů v dokladech a v účetní evidenci je možno ještě podávat podklady nutné pro operativní kontrolu výroby a pro plánování vůbec.

Všimneme-li si však druhé stránky evidence, tj. oblasti finančních vztahů, lze konstatovat, že ani nyní ještě nebude možno činit nějaké výrazné zjednodušení. Ukazuje se, že je nutno respektovat jednak celostátní úpravy, jednak celostátně platné zásady odděleného vykazování různých finančních zdrojů a prostředků. V této oblasti — především podřízené platným soustavám a úpravám financování — dochází každoročně k podstatným změnám. Přitom tyto změny (často výslovně účetní povahy) se týkají i tak malých činností, jako jsou např. některé činnosti zařazené v podniku jako přidružená hospodářství, kde podrobné účtování neodpovídá jejich významu. Dostáváme se tím často do situace, že v účtech hlavních

výrob se sloučí analytické účty, jejichž náplň se týká výrobních úseků, které jsou pro podnik neporovnatelně důležitější než např. všechna přidružená hospodářství nebo účelové financování, kde účetní evidence je ponechávána podrobnější. Obdobně je tomu i v účtování vztahů ke státnímu rozpočtu. Místo původního jednoho účtu je tu již sedm účtů s rozčleněnou analytikou.

Hlavní směry úprav a zjednodušení účetní evidence

Hlavním účelem úprav v účetní evidenci by proto mělo být snížení pracnosti jak vyhotovovaných dokladů potřebných k vedení evidence, tak vlastního jejího vedení na všech stupních v podniku. Největší pracnost se převážně týká evidence mezd, výrob a zásob, pro něž prakticky vznikají doklady na všech pracovištích podniku a kde do práce s tím je zapojeno nejvíce pracovníků, a to pracovníků neúčtních, hlavně dělníků (vedoucích čet) a techniků. Proto je pochopitelné, že úpravy evidence je třeba opět zaměřit především na evidenci mezd, výrob a zásob a v té souvislosti již na příslušné prvotní doklady. Zde je třeba si uvědomit hlavní příčiny dosavadní poměrně složitosti těchto úseků evidence. Především je třeba odmítnout názor, že pracnost účetní evidence je způsobena její metodikou. Dále je třeba si uvědomit, že zemědělská výroba není jednoduchou výrobou ani pokud jde o výrobní a pracovní procesy, ani pokud jde o členitost výroby (a tím i pracovišť a výrobních úseků) a druhů výrobků různého charakteru. Skutečnými příčinami pracnosti jsou však složitosti dosavadních mzdových soustav (především v rostlinné výrobě) a několikastupňové řízení výroby podle dřívější organizace státního statku. Pokud jde o zjednodušení mzdových soustav, byla zde do jisté míry dána příležitost v přestavbě dělnických mezd, a to převedením některých prací v rostlinné výrobě z úkolové mzdy na mzdu časovou, zaváděním kolektivní mzdy a slučováním výkonových norem. Přesto, že přestavba přináší tyto změny, nelze zde počítat s podstatným zjednodušením vlastní mzdové evidence (zvláště prvotních dokladů) ani se zjednodušením mzdových výpočtů. Zde se dá naproti tomu očekávat nutnost zavedení dalších údajů, a to především o spotřebě živé práce (pracovního času) a o splnění výkonových norem.

Proto největší možnosti úprav a zjednodušení prvotní a účetní evidence přináší sama podstata nové organizace státních statků, a to vytvořením menších podniků s dvojstupňovým řízením (pokud možno specializované) výroby, kdy vedení podniku přímo bude řídit jednotlivé statkové výrobní provozy, tj. výrobní skupiny v rostlinné a živočišné výrobě, popř. hospodářství (při dosud nekonzolidovaném půdním fondu). Státní statky jsou přímo řízeny okresními národními výbory; u ONV není však zřízena nějaká složka podnikového charakteru. Tím jsou dány možnosti ke zjednodušení evidence v těchto směrech:

1. při řízení výroby přímo vedením podniku bude možno, aby analytická evidence některých výrob byla vedena jen celostatkově bez členění na výrobní provozy;
2. po uskutečnění výrobní specializace se zmenší počet výrobků a výrobních úseků, a to jak ve výrobě živočišné, tak i v rostlinné;
3. vyčleněním některých pomocných výrob ze statku (velké dílny, šrotovny, stavební činnost) se zmenší počet a rozsah pomocných výrob;
4. vyčleněním přidružených (průmyslových) závodů se zmenší rozsah přidružené (průmyslové) výroby;

5. zavedením dvojstupňového řízení bude možno všechny režijní náklady výrobního charakteru vést soustředěně jako jedinou výrobní režii, členěnou podle vnitropodnikových útvarů;

6. zmenšením a úpravou půdní držby státního statku bude možno zavést dvojstupňovou organizaci skladů materiálových zásob a výrobků;

7. zrušením oddělení bude nutno u všech statků opět soustředit vedení účetní evidence v účtárně statku, urychleně se postarat o strojní vybavení účtáren pro mechanizaci účetní evidence a ustoupit od dosavadního decentralizovaného vedení účetní evidence.

ad 1. Dosavadní analytická evidence rostlinné a živočišné výroby byla vedena podle oddělení statku a u některých statků až podle jednotlivých provozů (hospodářství, farem, výrobních skupin). Při nové organizaci statku odpadá jako řídicí mezičlánek oddělení. Výrobní provozy budou nyní řízeny přímo vedením statku a v souladu s novým výrobně finančním plánem bude možno tyto výrobní jednotky řídit pomocí výrobních ukazatelů a finančních limitů nákladů na výrobu. To v některých případech — zvláště v pomocných výrobach nebo v některých speciálních úsecích rostlinné výroby — umožní vedení analytické evidence celostátně. Pokud jde o hlavní výroby, bude nutno analytickou evidenci členit nadále tak, aby z jejích údajů bylo možno sledovat nejen hlavní složky nákladů na jednotlivé úseky výroby (na výrobky) a podle provozů, ale i výsledky hospodaření jednotlivých provozů. Proto bychom doporučovali, aby po stanovení minimálního členění analytické evidence rostlinné a živočišné výroby byla přímo státním statkům, popř. ONV ponechána určitá volnost pro stanovení rozsahu evidence hlavních výrob podle konkrétních potřeb a podmínek. To by umožnilo, aby účetní evidence byla organizována ekonomicky, aby plnila své poslání pro plánování a kontrolu výroby a aby umožňovala uplatňování zásad vnitropodnikového chozrasčotu jako důležité metody socialistického řízení podniku. Je však nutno počítat s tím, že při mechanizaci účetní evidence musí být využito možnosti účelného jejího prohloubení. Mělo by se také přihlížet k tomu, že mnohé státní statky již v dosavadní organizaci sledovaly přímé výrobní náklady podle oddělení a v jejich rámci podle jednotlivých provozů rostlinné a živočišné výroby, a že účetní evidence zde přispěla ke zlepšení výsledků hospodaření.

ad 2, 3 a 4. Rozhodnutí o omezení počtu výrobků je rovněž velmi závažné. Hlavní možnosti jsou, respektive budou dány po určení hlavního výrobního zaměření jednotlivých státních statků a po uskutečnění specializace výroby. Za těchto podmínek nebude vůbec přicházet v úvahu celá řada hlavních i ostatních výrobních úseků (výrobků), prací a služeb.

Podle jednotlivých výrob by bylo možno upravit analytickou evidenci asi takto:

a) v evidenci rostlinné výroby:

Vlastní náklady by měly být zjišťovány a kalkulovány při ponechání zásadního vedení analytických účtů ve dvou skupinách, a to:

aa) pro výrobu běžného roku,

ab) pro příští sklizeň,

u těchto plodin (skupin plodin): 1. obiloviny, 2. kukuřice na zrna, 3. luštěniny, 4. řepka, 5. len, 6. polní zelenina, 7. cukrovka (a čekanka), 8. brambory, 9. krmné okopaniny, 10. pícniny jednoleté, 11. pícniny dvouleté, 12. louky a pastviny, 13. chmel (chmelnice), 14. vinná réva (vinice), 15. ostatní plodiny a 16. ostatní speciální úseky rostlinné výroby.

Obsah uvedených skupin plodin by zůstal stejný jako dosud. Náklady jsou rozčleněny na obiloviny jarní a ozimé základním tříděním účtů pro náklady na sklizeň běžného roku a pro náklady na sklizeň příštího roku. V účtu 15 by byly společně vedeny všechny ostatní plodiny, které nepatří do účtů předchozích, a v účtu 16 náklady na zahradnictví, ovocnářství a školkařství, pokud tyto výrobní úseky netvoří podstatné a významné výrobní úseky nebo provozy. Jestliže však některá tato speciální rostlinná výroba je pro statek (a ONV) významnou (a typickou), bylo by třeba v rámci tohoto účtu odděleně náklady na ni sledovat. Tomu pak bude např. v ovocnářských oblastech odpovídat samostatné sledování nákladů a zjišťování kalkulací pro ovocnářství, u školkařských závodů pro školkařství apod. Kromě toho v zelinářských oblastech by bylo správné, aby účet 6 — *polní zelenina* byl dále členěn pro oddělené sledování nákladů na hlavní druhy zelenin (např. košťáloviny, kořenová zelenina, celer, cibule, rajčata, paprika).

Uvedené užší rozčlenění analytické evidence rostlinné výroby, než je dosavadní, přinese další zjednodušení také v tom, že úplný rozsah — tj. 16 účtů — nepřichází prakticky nikde v úvahu, protože některé plodiny se v určité výrobní oblasti nepěstují (to se týká účtů 3 až 7, 13 a 14). U státního statku, kde určitý speciální úsek rostlinné výroby je řízen přímo ze statku, popř. z určitého specializovaného provozu (např. vinařství nebo ovocnářství v celé oblasti statku je vedeno jedním odpovědným vedoucím), může být i účetní analytická evidence vedena soustředěně bez členění podle objektů.

Výsledné kalkulace vlastních nákladů na cent plodiny by se mohly sestavovat v účtech 1 až 14 dosavadním způsobem, tj. po odpočtu hodnoty vedlejších výrobků, oceňovaných v pevně stanovených jednotných cenách. V účtech 15 a 16 (vyjma podrobných účtů zřízených pro některé úseky) by se výrobky kalkulovaly zjednodušeným způsobem, stanoveným výrobně finančním plánem (náklady podle koeficientů). Vlastní metodiku výsledných kalkulací je nutno ponechat podle platné úpravy, která plně vyhovuje.

b) v evidenci živočišné výroby:

Analytická evidence živočišné výroby by měla zůstat v dosavadním rozsahu. Po zavedení specializace výroby nebude značná část účtů často přicházet ani v úvahu, protože některé výrobní úseky u mnohých statků nebudou.

Členění analytické evidence a kalkulační jednice v živočišné výrobě:

1. základní stádo skotu (jeden litr mléka),
2. mladý chovný skot a skot ve výkrmu (kilogram přírůstku),
3. základní stádo prasat (jedno odstavené sele),
4. mladá chovná prasata a prasata ve výkrmu (kilogram přírůstku),
5. ovce (kilogram vlny),
6. základní stádo plemenných koní (jedno odstavené hříbě),
7. mladí plemenní koně (jeden krmný den = chov. přírůstek),
8. mladí tažní koně (jako ad 7),
9. kožešinová zvířata (jedna kožka),
10. slepice (jedno vejce),
11. vylíhlá drůbež (jedno kuře z líhní),
12. mladá drůbež chovná a ve výkrmu (jeden krmný den = chov. přírůstek),
13. včelařství a ostatní živočišná výroba.

Účty 6 a 7 by mohly vést jen plemenářské statky. Je-li včelařství významným úsekem výroby, vede se další analytický účet 14 — *včelařství* a kalkuluje se jeden kilogram medu; jinak lze v účtu 13 kalkulovat zjednodušeným způsobem, stano-

veným ve výrobně finančním plánu. Vlastní metodiku výsledných kalkulací v živočišné výrobě je třeba rovněž ponechat podle platné úpravy, která plně vyhovuje.

c) v evidenci přidružené (průmyslové) výroby:

Členění analytické evidence se podstatně omezí, protože v rámci nových státních statků zůstane jen některá přidružená výroba. Zjišťování vlastních nákladů a výsledné kalkulace bude účelné ponechat podle dosavadní metodiky.

d) v evidenci pomocných výrob:

V členění analytické evidence bude dosaženo podstatného zjednodušení tím, že všechny pomocné výroby bude možno vést celostátně. Budou to tyto pomocné provozy: opravářské dílny, stavební (údržbářské) středisko, nákladní autodoprava, potahy, ostatní pomocné výroby.

Opravářské dílny:

Ve státních statcích zůstanou jen menší dílny s kapacitou především pro běžné opravy a údržbu strojního zařízení, strojů a náradí. Mohly by sem být začleňovány též náklady na jednotlivé řemeslníky nebo malé dílny, pracující přímo v provozech statku. Kalkulovat se bude jako dosud podle jednotlivých zakázek, popř. zjednodušeně podle hromadných zakázek na určená období (údržba souboru některých strojů a náradí).

Stavební (údržbářské) středisko:

Jednotlivé státní statky nebudou mít zpravidla ve vlastní režii generální opravy a novou výstavbu. Pokud taková činnost bude svěřena některému státnímu statku v okrese, bylo by ji možno vést v evidenci v dosavadním rozsahu, aby statek mohl vyfakturovávat práce konané pro ostatní státní statky.

Při účtování údržbářských prací na jednotky vlastního statku lze postupovat jako při účtování prací statkových dílen.

Nákladní autodoprava:

Protože lze předpokládat, že nákladní auta budou v nové organizaci soustředěna v dopravním středisku, bude možno v tomto účtě zachycovat náklady na celou nákladní autodopravu a kalkulovat jako dosud jeden tunokilometr.

Potahy:

I když dosavadní způsob účtování potahů neodpovídá zásadám vnitropodnikového chozrasčotu, bude účelné jej při omezování počtu potahů ponechat a soustředit sem náklady na potahy všech provozů statku. Tím se dosáhne jednotné ceny za potažní hodinu, což zjednoduší plánování i kontrolu v nákladech jednotlivých výrobků. Vytížení potahů by se operativním záznamem sledovalo v provozech, kde jsou potahy přiděleny.

Ostatní pomocné výroby:

Jejich počet i rozsah bude v nové organizaci státních statků omezen. Pokud přece přijdou v úvahu některé další pomocné výroby (závodní šrotovny, elektrárny apod.), je možno u nich v analytické evidenci postupovat jako dosud.

ad 5. Dosavadní režijní náklady byly vedeny odděleně jako výrobní režie rostlinné výroby a jako výrobní režie živočišné výroby podle jednotlivých oddělení státního statku. Domníváme se, že nyní je možno spojit tyto režie v jednu pro příslušný provoz do účtu „Výrobní režie“. Sloučení výrobních režii v režii oddělení, resp. v režii příslušného výrobního útvaru bylo již z hlediska chozrasčotu doporučováno. Nyní při specializaci výrobních provozů statků to lze uskutečnit. Pro rozvrh účtu „Výrobní režie“ by měl být stanoven jiný ukazatel než zúčtované mzdy. Nový způsob rozvrhu by měl zajistit, aby podíly režijních nákladů v nákladech jednotlivých výrobků nebyly závislé (jako nyní) na stupni mechanizace a na použité

technologii výroby, ovlivňující spotřebu živé práce, ale aby podíly režie byly do jisté míry stabilizovány s ohledem na rozsah a význam výrobku. To by umožnilo např. používání různých rozvrhových koeficientů, např. měrných jednotek (redukovany hektar + jedna velká dobytčí jednotka).

Bylo by proto účelné zavést jeden účet „Výrobní režie“, který by byl členěn na jednotlivé nákladové položky a veden podle výrobních provozů tam, kde by to bylo nutné. Vedle účtu „Výrobní režie“ by zůstal účet „Celopodniková režie“ pro evidenci nákladů souvisejících s vedením státního statku. Režijní náklady v přidružené výrobě přijdou v úvahu ve velmi málo případech, a při jejich účtování by se mělo používat přímého rozvrhu účtovaných položek přímo na jednotlivé přidružené závody.

ad 6. Dosavadní analytická evidence materiálových zásob a výrobků byla komplikována několikastupňovým řízením uvnitř statku a tedy také několikastupňovou organizací skladů. Nyní by mělo dojít k jednoduché a účelné organizaci skladů, tj. k vytvoření statkových skladů jako jediných článků skladního hospodářství, které soustřeďují veškeré zásoby a zásobování zemědělské výroby i odbytu. Tyto sklady by měly vydávat všechny potřebné materiály přímo do výrobní spotřeby. Jednotlivé výrobní provozy by tak neměly — kromě objemových hmot, především objemových krmiv a steliv a výjimečně ještě některá strojená hnojiva apod. — prakticky žádné trvale uložené zásoby a tím ani vlastní sklady. Měly by jen prostory pro přechodné uložení materiálových zásob, daných (přijatých) na určené období do výrobní spotřeby. Tato organizace skladů by umožnila nejen správné hospodaření s materiálovými zásobami a přímou odpovědnost za zásoby, ale též jejich jednodušší evidenci. Tím by bylo také umožněno, aby skladní hospodářství ve státních statcích se dostalo na vyšší stupeň a k vyšší hospodárnosti.

Při takové zjednodušené organizaci skladů a tím i skladní evidenci by bylo usnadněno používání limitních listů pro výdeje zásob až do výrobní spotřeby. Limitní listy jsou právě při dvojstupňové organizaci skladů velmi vhodným a účinným kontrolním opatřením a umožňují podstatně snížit počet prvotních dokladů.

ad 7. Nová organizace státních statků přináší velké možnosti a současně i nutnost rychleji zavádět vhodnou a účelnou mechanizaci evidence, především účetní evidence. Bylo by účelné upustit od decentralizovaného vedení účetní evidence v oddělení statku (kde byla vedena ručně), neboť tato oddělení se ruší, a soustředit vedení celé účetní evidence do účtárny státního statku. Decentralizace měla jednu z kladných stránek v tom, že rozšířila znalost účetní evidence na účetní pracovníky oddělení, což nyní při nové organizaci statků je velkou výhodou při obsazování účtáren nových podniků. Nyní by se mělo všude zvýšit úsilí o zmechanizování evidence, ovšem podle pokynů ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství, a za odborné spolupráce Strojně početní stanice téhož ministerstva, která je pověřena vývojovými pracemi v mechanizaci evidence zemědělských závodů.

Při zavádění a rozšiřování mechanizace evidence u státních statků by měly jednotlivé statky přihlížet k tomu, že nejvhodnější formou se ukazuje vhodná kombinace strojů střední mechanizace (účtovacích strojů) se stroji na děrné štítky. Stroje střední mechanizace by vlastnil státní statek a potřebnou volnou kapacitu na strojích na děrné štítky by statku poskytla nejbližší Strojně početní stanice (SPS) ministerstva, popř. SPS některého podniku v okrese nebo v kraji. Na několika státních statcích (Jeneč, Havlíkův Brod, Žatec, Velké Pavlovice) se již delší dobu ověřuje základní projekt velké mechanizace účetní evidence v kombinaci s použi-

тím strojů střední mechanizace (účtovacích). Tato práce je nyní velmi důležitá a má zaručený kladný výsledek pro všechny státní statky.

Podle dosavadních zkušeností se ukazuje, že pro státní statek s výměrou kolem 3000 ha s počtem až 15 výrobních provozů by plně dostačilo použití dvou účtovacích strojů, z toho jednoho s násobícím zařízením (popř. s automatickým kalkulačním strojem) a práce SPS (děrné štítky) v rozsahu asi 9—10 tisíc štítků měsíčně. Rozdělení práce mezi stroje by vyžadovalo, aby stroje na děrné štítky zpracovávaly nejsložitější úseky evidence, tj. evidenci mezd a výrob, a účtovací stroje pak ostatní úseky analytické evidence a celostatkovou syntetickou evidenci. Ministerstvu zemědělství, lesního a vodního hospodářství by měly být zvýšeny přiděly strojů jak pro státní statky (účtovací stroje), tak pro vyšší vybavení jeho strojně početních stanic, a ONV by měly zajistit volné kapacity u SPS velkých podniků ve svých oblastech, popř. v krajích.

Při nové organizaci státních statků je třeba považovat mechanizaci evidenčních prací nejen za nástroj umožňující vedení evidence pro potřebu jednotlivých provozů státních statků při podstatném ulehčení práce s doklady, především v provozních jednotkách statku, ale také za reálnou záruku, že kvalita prvotních dokladů a úroveň celé účetní evidence nebude znovu narušena, ale naopak, že se bude zvyšovat, což je pro další správný vývoj státních statků objektivní nezbytností. Státní statky, které zůstanou u ručního vedení evidence, nebudou moci úspěšně zajistit prohloubení účetní evidence a tedy ani kontrolu hospodaření jednotlivých provozů, jak to vyžaduje decentralizace řízení a odpovědnosti za výrobu a za výsledky hospodaření.

Возможности приспособления и упрощения бухгалтерского учета для вновь организованных государственных хозяйств

Новая организация государственных хозяйств, действительная от 1 июля с.г., означала прежде всего уменьшение существующих госхозов и одноступенчатую организацию внутри госхоза. Руководство госхозов было перенесено из областных национальных комитетов в районные, в результате чего оно будет более реальным и оперативным. В связи с этим необходимо упростить всю административную работу госхоза. В области бухгалтерского учета, при его перестройке и упрощении, необходимо сохранить его главные экономические функции, а с учетом первого места, которое и на этом участке работы госхозы должны в нашем сельском хозяйстве занимать, также его уровень.

Указывается, что все существующее развитие бухгалтерского учета государственных хозяйств представляло собой постепенное упрощение, в результате чего он в настоящее время в отношении объема работ в общем практически отвечает положению в кооперативах.

Главные возможности упрощения поэтому дает сама сущность новой организации. Исходя из этого, упрощение можно было бы осуществить в следующих направлениях:

а) при руководстве производством непосредственно со стороны управления предприятия ввести аналитический учет некоторых видов производства только в общем по всему госхозу;

б) в результате производственной специализации сократится число изготавливаемых продуктов, а в связи с этим и объем калькулируемых отраслей;

в) в результате выделения некоторых вспомогательных видов производства из госхоза (крупные мастерские, комбикормовые заводы, строительная деятельность) и подсобных предприятий уменьшится объем вспомогательного и подсобного производства;

г) благодаря введению одноступенчатого руководства внутри госхоза можно будет все накладные расходы производственного характера регистрировать сосредоточенно как одни общие накладные расходы, разделенные по внутригосхозным отделениям (производственным единицам);

д) в результате уменьшения госхоза и постепенного объединения землепользования можно будет внедрить упрощенную (одноступенчатую) организацию складов материальных запасов и товаров, что упростит учет запасов;

е) можно будет в ускоренном порядке перейти на машинную обработку бухгалтерского учета, при чем рекомендуется соответственная комбинация бухгалтерских машин с машинами для перфорационных карточек согласно проекту, который уже в нескольких государственных хозяйствах проверяется машинно-бухгалтерскими станциями Министерства сельского, лесного и водного хозяйства.

Möglichkeiten der Verbesserung und Vereinfachung des Rechnungswesens in den neuorganisierten Staatsgütern

Die Neuorganisation der Staatsgüter, die vom 1. Juli ds. J. in Kraft getreten ist, brachte vor allem eine Verkleinerung der bisherigen Güter und eine einstufige Organisation innerhalb des Staatsgutes mit sich. Die Leitung der Staatsgüter wurde von den Räten der Bezirke auf die Räte der Kreise übertragen, so daß sie realer und operativer geworden ist. Zugleich wird auch die gesamte Administrative des Staatsgutes vereinfacht werden müssen. Was das Rechnungswesen angeht, ist es erforderlich, bei seiner Verbesserung und Vereinfachung seine ökonomische Hauptfunktionen zu wahren und mit Rücksicht auf die führende Rolle, die die Staatsgüter auch auf diesem Tätigkeitsgebiet spielen sollen, auch das Niveau des Rechnungswesens aufrechtzuerhalten.

In der vorliegenden Arbeit wird konstatiert, daß die gesamte bisherige Entfaltung des Rechnungswesens in den Staatsgütern eine fortschreitende Vereinfachung mit sich brachte, so daß es heute faktisch in Bezug auf den Umfang der durchzuführenden Arbeiten dem Stande des Rechnungswesens in den Genossenschaften entspricht.

Die größten Möglichkeiten zur Vereinfachung bietet daher das Wesen der neuen Organisation selbst. Es könnte eine Vereinfachung in folgender Richtung verwirklicht werden:

a) bei der direkten Leitung der Produktion durch die Betriebsleitung soll die analytische Aufzeichnung einiger Produktionszweige nur im Maßstab des gesamten Gutes vorgenommen werden;

b) nach durchgeführter Spezialisierung der Produktion wird sich die Anzahl der Produkte und damit auch der Umfang der kalkulierten Abschnitte verkleinern;

c) durch Ausschaltung einiger Hilfsproduktionszweige aus dem Gut (große Werkstätten, zentrale Schrottmühlen, Bautätigkeit) und den Nebenbetrieben verringert sich der Umfang der Hilfs- und Nebenproduktion;

d) durch Einführung der einstufigen Leitung innerhalb des Staatsgutes wird es möglich sein, alle Verwaltungskosten produktionsmäßigen Charakters gesammelt als eine Produktionsregie zu führen und zwar gegliedert nach den Betriebseinheiten innerhalb des Gutes;

e) durch die Verkleinerung des Gutes und die fortschreitende Vereinheitlichung des Bodenbesitzes wird es ermöglicht werden, eine vereinfachte (einstufige) Organisation der Materialvorrats- und Produktenlager einzuführen, was die Buchführung über die Vorräte vereinfachen wird;

f) es wird ferner möglich sein, beschleunigt zur maschinellen Verarbeitung des Rechnungswesens überzugehen, wobei empfohlen wird, eine Kombination von Buchungs- und Lochkartenmaschinen anzuwenden, nach dem Projekt, das von den Buchungsstationen des Ministeriums für Land-, Forst- und Wasserwirtschaft bereits auf einigen Staatsgütern erprobt wird.

Mechanizace evidence ve státních statcích

Механизация бухгалтерского учета в государственных хозяйствах

Mechanisierung der Evidenz auf den Staatsgütern

Vladimír ŠIMEK

*Strojně početní stanice ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství,
Praha*

Úvod

Zvýšené požadavky na další rozvoj zemědělské výroby a její neustálý růst se projevují i zvýšenými nároky na evidenci a na její využívání pro řízení. Správnost podkladů, jejich úplnost, hodnověrnost a přesnost je nutná ke zjišťování dosažených výsledků i k tomu, jak jich bylo dosaženo, a ke zjišťování správnosti postupu a cesty ke zvyšování zemědělské výroby na všech úsecích. Nároky na evidenci se budou stále zvyšovat úměrně s celkovým růstem výroby a s novými požadavky, a to nejen k zachycení celého postupu rostoucí produkce, ale i ke správnému vyjádření celkových nákladů na dosažené výsledky, jakož i k hledání nových cest ke zlevnění výroby, k odkrývání rezerv a zajištění nejnižších nákladů při výrobě všech produktů.

Dosavadní zabezpečování funkce evidence a i její stav není však na takové úrovni, která by odpovídala požadavkům výroby.

Ke zlepšení dosavadního stavu na všech úsecích, kde jsou řešeny otázky evidence v měřítku podnikovém i nadpodnikovém, bylo a je činěno mnoho opatření a hledány nové cesty k zabezpečení efektivní funkce celé národohospodářské evidence. V důsledku široké decentralizace pravomoci a odpovědnosti nejsou však opatření jednotná a vždy správná, zejména v okruhu podnikovém. Další jejich využití v širším měřítku není proto snadné a ani rychle uskutečnitelné.

V posledních dvou letech bylo rozhodnuto řešit úkoly národohospodářské evidence cestou mechanizace. Rozvoj mechanizace a automatizace na všech úsecích našeho národního hospodářství, zaměřený i na mechanizaci a automatizaci administrativních prací, přímo zákonitě ukládá vyrovnat ve velmi krátké době zaostávání mechanizace administrativy zemědělství proti průmyslu.

Cesta mechanizace administrativních prací v zemědělských závodech je jediné možným řešením dosavadního stavu, jímž může být celý úsek administrativy, a zejména evidence, organizačně přizpůsoben požadavkům řízení výroby. Ve státních statcích je dosavadní stav mechanizace administrativy zatím v začátcích. První kroky byly učiněny teprve v posledních letech, přičemž hlavní pozornost byla

upřena prozatím na střední mechanizaci, tj. na zavádění účtovacích a fakturovacích strojů. Vybavení základními stroji malé mechanizace nebylo rovněž dostatečné. Ještě nyní se projevuje nedostatek vhodných kalkulačních, rychlých sečítacích a počítacích strojů. Tento stav není možno v krátké době rychle odstranit, protože možnosti získat nové, moderní a vhodné stroje jsou stále omezené; mnohdy jsme odkázáni na dovoz těchto strojů a náklady na pořízení a celkové vybavení by byly jednorázově příliš vysoké.

Při zvyšování zájmu o mechanizaci evidence docházelo v posledních letech ve státních statcích k postupnému zavádění strojů střední mechanizace. Podle posledních údajů z minulého roku, zpracovaných za české kraje, je s ohledem na ostatní úseky zemědělství dobře vidět dosavadní neuspokojující stav mechanizace evidence státních statků. Na nejrozšířenější skupině účtovacích strojů — u strojů s navěšenými počítadly — se státní statky podílejí jenom 29 % z celkového počtu těchto strojů v celém úseku zemědělství a lesního hospodářství, a u strojů s vestavěnými počítadly 39 %. Přitom je nutno vzít v úvahu, že na úseku JZD dosud nedošlo ke strojovému vybavení, kdežto další dva hlavní úseky — STS a lesní hospodářství — používají téměř všude služeb velké mechanizace. Z fakturovacích strojů byl koncem minulého roku používán ve státních statcích jen jediný, přestože jeho výkonnost je velmi dobrá a použitelnost dostatečně široká. Nepatrné zastoupení těchto strojů ve státních statcích vyplývá i z dalších ukazatelů. Na jeden statek připadá z celkového počtu účtovacích strojů s navěšenými počítadly 0,7 stroje a s vestavěnými počítadly 0,2 stroje. Zhruba tedy asi jeden účtovací stroj na jeden státní statek ve struktuře před reorganizací, přičemž potřeba strojů střední mechanizace na průměrném statku by nyní odpovídala asi dvěma až třem účtovacím strojům.

Na úseku velké mechanizace, tj. při zpracování evidence pomocí děrných štítků a strojů na děrné štítky, jsou první pokusy stále ještě vývojovými pracemi, které se budou při dalším zpracování měnit, doplňovat a popř. opravovat. Začátky velké mechanizace ve státních statcích je možno položit na počátek roku 1958, kdy byly učiněny první přípravy ve státním statku v Jenči. V průběhu roku 1958 byla na tomto statku zpracovávána evidence mezd a výkonů a část skladové evidence a od počátku roku 1959 byly zapojeny do zpracování postupně další úseky evidence, týkající se převážně výroby a zásob. Dosažené výsledky a získané zkušenosti vedly k tomu, že od počátku roku 1960 bylo možno začít se zpracováním evidence mezd a výkonů v dalších vybraných statcích, ale stále ve velmi malém rozsahu. Nyní se evidence nebo jen části evidence zpracovávají na strojích na děrné štítky v českých krajích v těchto státních statcích: v Jenči, Lichocevsí, Buštěhradě, Deštnici a Žiželicích u Žatce, Postoloprtech, Havlíčkově Brodě a ve Velkých Pavlovicích.

Další rozšiřování velké mechanizace je dosud brzděno nedostatkem strojů na děrné štítky v zemědělském úseku. Rostoucí zájem o velkou mechanizaci ve značném počtu státních statků bude třeba v nejbližší době řešit získáním další kapacity strojního vybavení a dokončením vývojových prací na tomto úseku.

Zájem, který se o zavádění velké mechanizace projevuje, vyplývá z předností, které velká mechanizace ve srovnání s ostatními způsoby zpracování evidence přináší. Je vhodné uvést tyto hlavní důvody:

1. **Dosaňování úspor v práci.** Při strojním zpracování jsou všechny rozsáhlé, obtížné a pracné úseky evidence přenášeny na strojní zpracování. Vlastní práce ve státním statku se omezuje na počátku zpracování jen na vyhotovení prvotních záznamů a dokladů a v přípravě těchto dokladů pro strojní zpracování; na konci zpracování pak jen na konečné evidování výsledků.

2. **Prohlubování komplexních rozborů** se může organizovat jedině v podmínkách mechanizace evidence tak, aby byli osvobozeni nejen ekonomičtí pracovníci od obtížného a pracného zpracování některých úseků evidence, ale aby i techničtí pracovníci a ostatní pracující měli pohotově a včas podklady pro hodnocení činnosti a hospodaření.

3. **Úspory, dosahované na všech úsecích výroby a vyplývající jen ze zpřesnění vykazovaných údajů a výsledků.** Vzájemná vazba sledovaných údajů nutí k přesnosti záznamů a operativní zpracování zabraňuje dodatečné úpravě vykazovaných výsledků, mnohdy dělané při měsíční závěrce.

4. **Zvyšování výkonů a růst produktivity práce.** Na úseku administrativním se projevuje odstraněním jednoduchých prací velkého rozsahu, rozšiřováním kvalifikované práce, pravidelným přesným zpracováním dokladů a odstraněním nárazovosti prací.

5. **Zvýšení samostatnosti a operativnosti nejnižších provozně řídicích orgánů,** odpovídajících s konečnou platností za vykazované výsledky bez možnosti dalších úprav.

6. **Zjišťování a sledování neomezeného počtu údajů a jejich hodnocení z běžného zpracování bez jakéhokoli jiného zatěžování pracovníků statku.**

Uvedené hlavní důvody se ekonomicky projevují nejen ve vlastním zpracování evidence, ale ekonomicky působí na celou činnost, na výrobu a výsledky státního statku.

Dalším významným činitelem mechanizace je její přímý vliv na řízení výroby, kdy se evidence stává ještě lepším nástrojem pro řízení v podniku. Podrobné výsledky slouží k operativním zásahům do provozu a k přímému řízení a zaměření provozní činnosti.

Při zavádění mechanizace a používání jakéhokoli druhu mechanizace je třeba si uvědomit, že mechanizace zasahuje do celé sféry administrativních prací a není omezena jen na mechanizaci např. účetní evidence. Ovšem v tomto pojetí bývá často nesprávně vykládána a používána. Při volbě mechanizace je proto nutno předeem rozhodnout, který úsek, v jakém rozsahu a jakým druhem mechanizace bude mechanizován, aby její uplatnění bylo v celém rozsahu administrativních prací co nejúčinnější. Dále je třeba i uvážit, jakým dílem bude současně zajišťovat jednotlivé úseky účetní evidence, přičemž jako nejrozhodnější budou uvažovány ty, které mají přímou souvislost s výrobou a řízením provozu.

Zavádění mechanizace ve státních statcích je a stále více bude potřebné s ohledem na zvýšené požadavky na evidenci, na provoz a organizaci výroby, vyplývající z přenášení plné odpovědnosti za výrobu na nejnižší složky podniku. Aby tuto úlohu mohli příslušní pracovníci splnit, potřebují velmi široký okruh ukazatelů o výsledcích výroby. Tyto požadavky však nelze řešit přísunem dalších administrativních pracovních sil na úkor sil výrobních, nýbrž jejich zajištěním pomocí mechanizace.

Zavádění mechanizace administrativy je vhodné na všech úsecích a se všemi dosažitelnými mechanizačními prostředky, protože znamená cestu vpřed, i když tato cesta nebude vždy snadná a mnohdy od samého počátku nebude také nejlepší a úplná.

Při organizaci mechanizace je nutno vždy začínat od základních evidenčních úseků a postupně ji rozšiřovat až ke komplexnímu zmechanizování všech administrativních prací.

Vztahy jednotlivých úseků a problémů evidence k mechanizaci

Máme-li se zabývat otázkami mechanizace administrativy ve státních statcích, musíme především věnovat zvýšenou pozornost otázkám řešení evidence, protože z evidence vyplývají všechny hlavní a zásadní problémy administrativních prací a jejich zpracování.

Zajišťování všech podkladů pro zpracování evidence přináší řadu problémů, které je nutno řešit s ohledem na způsob mechanizace evidence.

Prvním problémem k řešení je složitost a pracnost zpracování některých úseků evidence mezd a výroby. Jako příklad je možno uvést celé zpracování mezd od vzniku prvotního dokladu, přes výpočet mzdy až ke konečnému zpracování celkových mezd a jejich přesnému rozúčtování na jednotlivé kalkulační skupiny výroby a na ostatní účty podle jejich účelu. Právě tak pracné je rozúčtování dalších přímých a nepřímých nákladů na kalkulační skupiny, protože téměř vždy jde o účtování týchž položek na více evidenčních úsecích. Je možno např. uvést spotřebu hnojiv, osiva a jiného materiálu nejen v evidenci jednotlivých kalkulačních skupin, ale i v evidenci zásob v jednotlivých skladech provozu, v souhlase s účtováním v účtárně státního statku. Nebo evidence produkce a sklizně je např. sledována výnosově podle jednotlivých kalkulačních skupin, v evidenci zásob a v evidenci realizace těchto výrobků.

K zajištění správnosti a věrohodnosti vykazovaných údajů v evidenci je třeba přesnosti v prvotních dokladech. Kontrola záznamů není svým rozsahem před konečným zpracováním ve statku z pracovních provozních důvodů možná, takže konečné zpracování je odkázáno na věrohodnost vykazovaných dat. Možnosti porovnání vykazovaných údajů, jejich rozbor, propočet kontrolních ukazatelů a jiné způsoby kontroly a ověření nejsou při ručním zpracování možné nebo je jejich zajištění příliš složité a časově náročné. Mechanizace toto řešení zajišťuje.

Podklady z nejnižších provozních útvarů až ke konečným výsledkům celého statku jsou ručně zpracovávány postupným sborníkováním, sumarizací nebo podobným způsobem prostřednictvím všech mezičlánků provozu. Všechny tyto složky, které mají zájem o vykazované výsledky, vytvářejí si pro sebe při zpracování dílčí výkazy. Při mechanizaci toto ruční zpracování odpadá a potřebné výkazy sestaví stroj podle projektu jako produkt zpracování prvotních dokladů.

Podstatnou část práce na všech úsecích vyžadují propočty základních údajů, ukazatelů, výpočty mezd, propočty plánovaných cen apod. Kontrola správnosti těchto výpočtů vyžaduje spotřebu stejného času jako původní výpočty a event. kontrola nadřazených složek statku ještě dalšího značného pracovního rozpětí. Naproti tomu při strojním zpracování těchto propočetů mimo podnik je velká úspora času a přitom je zaručena úplná správnost vykazovaných výsledků.

Dalším problémem evidenčních prací je zajištění potřebných podkladů pro rozbor v krátkých termínech tak, aby zpracované ukazatele mohly být včas a správně uplatněny. Tyto požadavky na evidenci vyplývají z běžné potřeby provozu. Dosavadní systém evidence poskytuje jenom celková data a celkové ukazatele. Mechanizací je však možno zajistit dostatek ukazatelů za nejnižší provozní útvary podle jednotlivých výrob přímo z prvotních dokladů a bez dalších pracovních zásahů podniku.

Na úseku evidence se projevují ještě další problémy, které bude třeba včas řešit spolu se zaváděnou mechanizací a které nebylo možno při dosavadním způ-

sobu zpracování evidence příznivě řešit. Tyto problémy se týkají vzájemné vazby celých evidenčních úseků a dílčích údajů z různých úseků.

Zde je nutno se zmínit o vzájemné vazbě úseku výroby, zásob a vlastní práce. Základní údaje pro zpracování evidence zásob, ať už přírůstků zásob nebo úbytků zásob, jsou i základem pro rozúčtování na jednotlivé kalkulační skupiny výroby. Mechanizace umožňuje proúčtovat tyto jevy z jediného prvotního dokladu a zajistit i správnost oboustranného vzájemného vyúčtování. Důležité v tomto případě je, že údaj, určující jednotlivou kalkulační skupinu, vzniká přímo při průběhu příslušného hospodářského jevu v prvotním dokladu jako záznam pro další zpracování, čímž je zajištěna přesnost vykazovaného údaje. Při dosavadním způsobu zpracování evidence vznikal sice údaj o změně stavu zásob současně s touto změnou, ale evidování na kalkulační skupiny bylo činěno zpravidla nárazově a dodatečně s jistým časovým odstupem, který ztěžoval přesné vyznačení kalkulačních skupin. Mechanizace vyžaduje v tomto případě pravidelnost přísunu dokladů a tím i včasnost vyplňování a kompletace prvotních dokladů.

Na úseky výroby a změny stavu zásob je ve většině případů přímo napojena vlastní práce pracovníků podniku. Tato práce je ve mnohých případech měřena a odměňována právě podle množství zpracovávaných zásob nebo výrobků. Evidence mezd a zásob je však dosud zcela oddělena a z dosavadních podkladů není možno v normálním pracovním čase tyto údaje kontrolovat, pokud ovšem vzájemné zápisy mají vůbec potřebnou vazbu. Tento nesoulad mezi vznikem nároků na odměnu a mezi množstvím výrobků je možno mechanizací odstranit za předpokladu jistých úprav na úseku odměňování a stanovení norem na práce, které přímo souvisí s produkcí a spotřebou zásob nebo výrobků.

Použití střední a velké mechanizace

Nové druhy a způsoby mechanizace administrativních prací pomáhají řešit zvýšené požadavky i na nové způsoby a metody práce v administrativě. Od běžně používaných kancelářských strojů, počítačích a kalkulačních strojů všech typů, které zahrnujeme pod pojem malé mechanizace, vede cesta dalšího vývoje směrem ke strojům střední mechanizace a dále pak ke strojům velké mechanizace.

Použití účtovacích i fakturovacích strojů je možné na kterémkoliv úseku evidence. Vhodnost volby příslušného stroje přináší ovšem větší nebo menší výhody při zpracování.

Popis použití systému velké mechanizace je podrobně uveden v další samostatné části. Uvedeme některé výhody při použití strojů střední mechanizace.

Prvním a podstatným kladem použití střední mechanizace je celkové zrychlení a zpřesnění prací v administrativě. Kvalita prvotních dokladů se musí podstatně zvýšit, protože vlastní zpracování i předběžná kontrola odkrývají nedostatky, jež mohly být dříve zakryty ve zpracování výsledků stejným pracovníkem, který doklady vystavoval nebo kontroloval. Nyní je kontrola od vzniku dokladu oddělena. Doklady, předkládané ke zpracování, se kontrolují před přípravou pro strojní zpracování, aby byla zajištěna úplnost a správnost dokladů a údajů. Při vlastním zpracování na stroji pročítá pracovnice znovu vykazované údaje a je-li dostatečně seznámena s náplní své práce, může odkrýt další chyby přehlédnuté předběžnou

kontrolou. Prvotní záznamy jsou tak několikanásobně kontrolovány vždy z jiného hlediska a jiným pracovníkem.

Při zpracování evidence na strojích jsou zvyšovány požadavky na organizaci práce v účtárně a je získáván čas pro přípravu podkladů pro rozborovou činnost a vnitropodnikovou kontrolu.

Vlastní zpracování evidence na strojích přináší bezesporu větší přehlednost a uspořádání zachycovaných údajů na jednotlivých účtech. Při postupném zpracování jsou jednotlivé dílčí výsledky na účtech získávány rychleji. Při vhodném systému odpadá vyčíslování obrátů a zůstatků jednotlivých účtů, které jsou vždy okamžitě na účtech k dispozici.

Nevýhody při použití strojů střední mechanizace, na něž je nutno upozornit, bývají téměř vždy pokládány za nepodstatné proti dosaženým výhodám, avšak je nutné s těmito názory se vypořádávat.

Hlavní otázkou je vždy efektivnost pořízení účtovacího nebo fakturovacího stroje. Pořízení těchto strojů je dosti nákladné a stroje musí být plně vytíženy, aby se vyplatily. Práce na dvě směny není vždy snadno uskutečnitelná a při větším počtu strojů není mnohdy dosahováno dostatečného využití ani při práci v jedné směně. Práce na dvou strojích je výhodná při poruše jednoho z nich, zvláště u složitějších prací z hlediska strojového zpracování, při nichž bývá dosud značná poruchovost používaných strojů. Možnost rychlé opravy v místě většinou však není a náklady i časové ztráty při vysílání mechanika z opravářského střediska jsou vždy vysoké.

K plynulému chodu prací je třeba zaškolit stále pracovníce, protože jejich eventuální absence vždy značně narušuje plán prací. Pro běžné práce je dosti nesešné zajistit stále vytížení stroje v průběhu měsíce, protože je třeba počítat se špičkovými pracemi a tím i se zvýšenými nároky na jejich zpracování na stroji vždy koncem měsíce, a to na všech úsecích evidence. Ve špičkách dochází k potřebě dalších směn, druhých nebo třetích, a tím i ke zvýšené potřebě pracovních sil.

Pro zvládnutí složitých prací je třeba i složitější přípravy před zpracováním na stroji střední mechanizace než např. při ručním způsobu nebo při velké mechanizaci. Předřídování a uspořádání dokladů je časově náročné. Konečné zpracování se děje většinou jen z jediného sledovaného hlediska a pro další účel je třeba nové přípravy a nového zpracování.

Při zpracování evidence na účtovacích a fakturovacích strojích jsou zpracovávány úseky centralizovány a zpracování je zaměřeno především na potřeby evidence. Podklady pro provozně výrobní činnost jsou zajišťovány jenom v rozsahu vyplývajícím z předepsané evidence.

Při volbě zavádění střední nebo velké mechanizace ve státním statku je třeba přihlížet především k daným možnostem použití strojů. Střední mechanizace většinou neřeší výrobní evidenci do takové hloubky jako velká mechanizace. Již nyní se projevuje vhodnost kombinace strojů střední a velké mechanizace, přičemž účtovací stroje zajišťují zpracování konečných výsledků ve statkové evidenci.

V dalších částech jsou popsány způsoby použití střední i velké mechanizace na jednotlivých úsecích evidence. Část zpracování evidence velkou mechanizací je uvedena podrobněji, protože při zavádění velké mechanizace je vhodné používat jednoho způsobu zpracování ve všech statcích, aby činnost jednotlivých strojů početních stanic mohla být usměrňována. U strojů střední mechanizace není v současné době možno dosáhnout jednotného postupu zpracování jednotlivých úseků evidence, protože při několika typech účtovacích strojů jsou i různé úseky evidence různě zpracovávány podle možností daného stroje.

Střední mechanizace ve státních statcích

Při omezeném počtu dodávaných účtovacích strojů a poměrně malém rozsahu používání této mechanizace v současné době je vhodnější uvést přehled o zpracování evidence podle typů účtovacích strojů než podle jednotlivých úseků evidence při použití téměř všech druhů účtovacích strojů.

Vývojové práce se střední mechanizací byly započaty ve státních statcích v Dáblicích, Hrušovanech a Valticích. Na těchto statcích je zpracování evidence nebo jednotlivých úseků evidence zkoušeno nejdéle a použití strojů střední mechanizace je nejširší. Na některých jiných statcích jsou zpracovávány různé úseky evidence podle možnosti využití a kapacity jednotlivých strojů.

Z nových strojů střední mechanizace, které jsou dodávány a převážně nyní ve statcích používány, je vhodné uvést tyto typy strojů: Mercedes s navěšenými počítačy, Optimatic a Astra s vestavěnými počítači a fakturovací stroj Rheinmetall. Tyto typy strojů jsou dodávány v několika druzích starších a novějších typů, většinou s rozdílným počtem použitelných počítačů a automatických funkcí.

U jednotlivých značek strojů uvedeme jednotlivé úseky evidence, které jsou většinou na těchto strojích v některém statku již zpracovávány.

Účtovací stroje Mercedes:

Tyto stroje se ve statcích objevují převážně jako jednotlivé stroje, čímž není možno uskutečnit jejich použití na všech úsecích evidence, vyžadujících větší kapacity.

Použití je převážně na těchto úsecích: syntetická evidence, analytická evidence I. stupně, saldokonto, skladová evidence, výrobní evidence a realizace.

Účtování je zaměřeno na statkovou evidenci a popř. na některé úseky podle jednotlivých provozů. Zpracování evidence je centralizováno a výsledky jsou sdělovány nižším složkám po zpracování ve státním statku. Zpracování prvotních dokladů až k vlastnímu průčítování na účtovacím stroji zůstává stejné jako při ručním způsobu.

Tyto stroje jsou vhodné ke zpracování mzdových listů a výplatních listin.

Práci v účtárnách snižuje automatické sečítání údajů v jednotlivých počítačích a vyčíslování zůstatků. Zpracování na těchto strojích je přehledné. Stroje jsou vhodné ke sborníkování nebo sumarizaci některých dílčích výsledků na provozní skupiny, potřebných pro údaje celostatkové.

Účtovací stroje Optimatic a Astra:

Oba stroje jsou již vybaveny tak, že jejich použití je téměř všestranné a je omezeno jenom kapacitou. K zajištění např. jen mzdového úseku na průměrném statku je potřeba dvou strojů.

Na těchto strojích jsou zpracovávány všechny úseky evidence, jak bylo uvedeno u strojů Mercedes, a kromě toho jsou používány ke zpracování celého úseku mezd přímo z prvotních dokladů. K tomuto účelu jsou stroje používány ponejvíce.

Zpracování mezd je centralizováno ve státním statku. Při účtování jsou používány dvě karty: soupiska práce a mezd a karta výkonu.

Soupisky práce a mezd jsou vedeny pro jednotlivé pracovníky na jeden měsíc, slouží k výpočtu celkové hrubé i čisté mzdy a jsou v ní sledovány tyto údaje: datum, výkon — kalkulační skupina, odpracované hodiny, mzda v Kčs, druh práce, spotřeba pohonných hmot, odpracované hodiny celkem od počátku měsíce a mzda celkem od počátku měsíce.

Údaje o výkonech a mzdě jsou sledovány podle druhů prací v rámci možnosti a počtu počítačů a na kartu výkonů se přenášejí automaticky v souhrnných údajích. Rozúčtování mezd je sledováno na kartách výkonů podle jednotlivých provozů.

Karty výkonů jsou vedeny po celý rok pro jeden provoz podle jednotlivých výkonů — kalkulačních skupin se sledováním těchto údajů: datum, potažní hodiny, spotřeba pohonných hmot, výkony ve sledovaném období a od počátku roku, mzda za sledované období, poslední stav a celkem od počátku roku.

V těchto údajích je možno učinit eventuálně změny podle požadavku provozu tak, že při vypuštění některých údajů lze sledovat jiné údaje, jako např. sledování množství vykonané práce nebo odpracovaných hodin na jednotlivých výkonech.

Použití těchto strojů na ostatních úsecích evidence přináší další zlepšení vtom, že na některých úsecích je možno sledovat nejen běžné obraty, ale i obraty od počátku roku a příslušné zůstatky účtů, takže vůbec odpadá další sčítání na kartách (např. u syntetické evidence).

Fakturovací stroj Rheinmetall:

Použití tohoto stroje je hlavně zaměřeno k využití počítačícího zařízení s ohledem na omezení v počtu použitelných počítačů. Zkouší se zpracování skladové evidence a evidence realizace, přičemž vznikají časové úspory z automatického výpočtu průčítovaných hodnot ve zúčtovacích a realizačních cenách.

Velká mechanizace ve státních statcích

Velká mechanizace je postupně zaváděna podle jednotlivých úseků evidence. Celkové zpracování je možno rozdělit na dvě hlavní skupiny, přičemž toto dělení odpovídá pracovnímu postupu při zpracování na strojích na děrné štítky. První skupinou je zpracování evidence mezd a výkonů, druhou skupinou je zpracování evidence výroby a evidence zásob. Tyto dvě skupiny zabírají téměř celé zpracování evidence mimo vlastní úsek syntetické účetní evidence a další samostatné úseky, jako např. evidence základních prostředků, saldokonto a úseky plánování, kontroly plánu, materiálně technického zásobování apod. Na těchto úsecích nejsou požadavky tak vysoké, aby dosavadní způsob zpracování jim nemohl vyhovět.

Při zpracování údajů na strojích na děrné štítky jsou sledované údaje z prvotních dokladů přímo děrovány do děrných štítků. Prvotní doklady jsou vyvíjeny v několika úpravách se zásadním řešením částečného sborníkování údajů přímo na dokladu. Tím se snižují náklady na vlastní zpracování na strojích při zachování přesnosti a kvality údajů na prvotních dokladech. Sborníkování údajů je týdenní až desetidenní.

Při zpracování sledovaných údajů z různých hledisek se k dosažení přehlednějších výsledků v sestavách používají součtové štítky. Na součtových štítcích jsou zachyceny potřebné souhrnné údaje, které se automaticky vyděrovávají do součtových štítků při prvním zpracování prvotních děrných štítků.

V další části uvádíme příklad vývojového řešení evidence pomocí velké mechanizace ve státním statku v Jenči.

Evidence mezd a výkonů

Na tomto úseku je mechanizováno zpracování a výpočty hrubých mezd všech traktoristů, pracovníků v rostlinné výrobě a v živočišné výrobě. Mzdy a platy v pomocných výrobních jsou přejímány do konečného zpracování jen výslednými částkami. Spolu s údaji, potřebnými pro vlastní výpočet mezd, jsou sledovány další údaje o výkonech jednotlivých traktorů a potahů, o spotřebě pohonných látek, o počtu potažních hodin a o výkonech autodopravy a traktorové dopravy.

Na jednotlivých mzdových dokladech jsou sledovány tyto údaje, které se přejímají do děrného štítku:

- a) měsíc
- b) den nebo období
- c) číslo dokladu
- d) evidenční číslo pracovníka
- e) stroj — traktor, potah
- f) výkon — kalkulační skupina
- g) druh výkonu — položka kalkulačního vzorce
- h) hospodářství
- i) druh mzdy
- j) číslo práce
- k) obtížnostní skupina

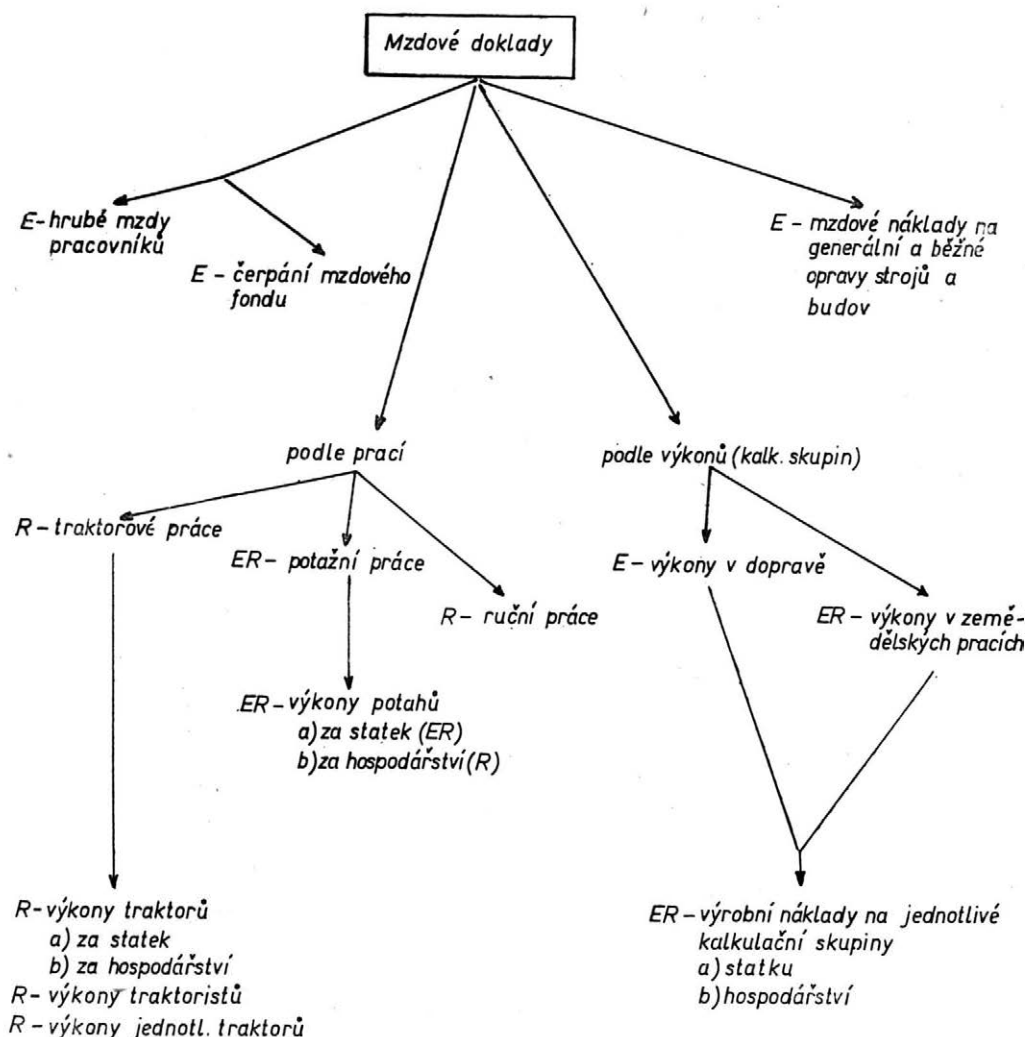
- l) etapa prací
- m) třída tarifního katalogu, třída tarifu práce
- n) upravená norma času (sazba)
- o) základní norma času (sazba)
- p) odpracované hodiny
- r) spotřeba nafty
- s) potažní hodiny
- t) tunokilometry v dopravě
- u) množství vykonané práce
- v) mzdy v Kčs (vypočítávají se strojem)

Na jednom štítku jsou z uvedených údajů zpracovány vždy jen ty, které spolu vzájemně souvisí. Ze základních údajů se propočítávají mzdy při jednotlivých dílčích výkonech. Při každé změně některého ze základních údajů je třeba děrovat údaje na nový samostatný štítek.

Na součtových štítcích se dělají výpočty pro zjišťování jednotlivých položek kalkulačního vzorce, např. výpočet spotřeby v Kčs, výpočet potažních hodin v Kčs, výpočet tunokilometrů v Kčs. K rozborovým účelům se na součtových štítcích propočítávají výkony v průměrných hektarech a pro hodnocení práce jednotlivých traktorů propočít spotřeby nafty na jeden hektar vykonané práce.

Z prvotních a součtových štítků jsou zpracovávány všechny sestavy pro evidenci, pro rozborů a pro potřeby provozu k přehledům o stavu a postupu výroby.

Přehled zpracování je uveden ve schématu 1.

1. Schema zpracování údajů na úseku evidence mezd a výkonů

Zpracování pro účely evidence je označeno písmenem „E“, pro účely rozboru písmenem „R“.

Přehled sestav zpracovávaných z prvotních štítků:

Sestava hrubých mezd pracovníků, podle níž se přímo vyplňuje výplatní listina jednotlivých pracovníků s výsledky jednotlivých druhů mezd a celkové hrubé mzdy pracovníka. Jsou-li výplatní listiny pro tyto zápisy předem připraveny, je zpracování mezd zkráceno na několik hodin a v pracovní náplni účetního zůstává jen výpočet čisté mzdy po srážkách. Strojovým výpočtem mezd značná část práce účetního odpadá, přičemž je zajištěna správnost výpočtu.

Sestava prací jednotlivých traktoristů, v níž jsou rozvedeny všechny druhy vykonaných produktivních i neproduktivních prací, jejich rozsah, rozdělení prací podle typů traktorů, změny při střídání stroje traktoristou a údaje o spotřebě nafty na jednotlivé práce podle druhu traktoru. Při pořizování této sestavy vznikají součtové štítky, na nichž se k rozborovým účelům propočítávají další ukazatele.

K přehledu o průběhu a stavu jednotlivých prací ve statku, a to jak ve vztahu k výrobě, tak i ve vztahu k čerpání mzdových nákladů, jsou pořizovány sestavy vykonaných prací. Podobně, jako uvedená sestava traktoristů o vykonaných traktorových pracích, jsou zpracovány další dvě sestavy o potažních pracích a o celkových ručních pracích. V těchto sestavách jsou zahrnuty výkony všech pracovníků vedených v rostlinné výrobě.

Sestava potažních prací obsahuje výkony všech potahů statku v členění podle jednotlivých potahů nebo hospodářství. Ze sestavy se dělají závěry o využití potahů s ohledem na celkové čerpané náklady. Podle prací je možno sledovat všechny produktivní i neproduktivní práce a současně i ukazatele o práci jednotlivých kočí. Na jednotlivých provozech tak odpadá vedení potažních deníků.

Sestava vykonaných ručních prací všech pracovníků v rostlinné výrobě mimo kočí. V této sestavě je zřejmý rozsah všech prací, a to nejen v rostlinné výrobě, ale i režijních a náhradních prací s celkovým mzdovým nákladem a použitým časovým fondem. Jednotlivé druhy prací jsou podrobněji členěny až na jednotlivá hospodářství, tj. na nejnižší organizační a provozně samostatné složky.

Z hlediska vykonaných prací podle jednotlivých kalkulačních skupin jsou tříděny další dvě sestavy o pracích v dopravě a o všech ostatních zemědělských pracích.

Sestava výkonů v dopravě. Doprava je členěna podle jednotlivých výkonů — kalkulačních skupin, podle účtů pro náklady na pořizování zásob, účtů realizace a popř. podle dalších účtů. Sestava podává celkový přehled o výkonech v dopravě v členění až na jednotlivá hospodářství. Pořizované součtové štítky slouží pro propočet dalších ukazatelů o nákladech, zúčtovatelných na jednotlivé kalkulační skupiny.

Sestava výkonů v zemědělských pracích zahrnuje mimo dopravu všechny výkony všech pracovníků statku v hlavní i vedlejší činnosti. Členění podle jednotlivých prací je uvedeno na jednotlivé kalkulační skupiny spolu s ukazatelem o mzdách, o odpracovaných hodinách, o rozsahu prací a s dalšími pomocnými ukazateli, jako o spotřebě nafty a o počtu odpracovaných potažních hodin. Pro propočet dalších ukazatelů o nákladech, zúčtovatelných na jednotlivé kalkulační skupiny, zde rovněž slouží pořizované součtové štítky.

Z prvotních mzdových štítků se ještě zpracovávají pomocné sestavy pro pořízení součtových štítků s údaji o běžných opravách strojů a budov, o generálních

opravách a o vlastní investiční výstavbě. Náklady jsou sledovány podle jednotlivých provozů, strojů a budov a podle zakázek. Při vzniku mzdových nákladů na opravy nebo výstavbu se na prvotních dokladech přímo vyznačují údaje o jejich konečném rozúčtování na jednotlivé kalkulační skupiny. Zvláště se sledují práce řemeslníků v provozech, práce ve statkových dílnách a práce stavebně montážního oddělení.

Při pořizování součtových štítků se na štítky přejímají jen ty údaje, které jsou pro další zpracování podstatné a určují blíže zpracovávané náklady nebo rozborové ukazatele. Ve volných sloupcích součtových štítků jsou propočítávány ukazatele, které není možno normálně na prvotních štítcích již umístit.

Na součtových štítcích, určených k rozúčtování mzdových nákladů na jednotlivé kalkulační skupiny, se současně sledují a rozúčtovávají ještě tyto další ukazatele:

Ukazatele přejímané z prvotních štítků:	Ukazatele doplněné propočty:
— měsíc,	— spotřeba nafty v Kčs,
— výkon (kalkulační skupina),	— potažní hodiny v Kčs,
— hospodářství,	— tunokilometry v dopravě v Kčs.
— počet odpracovaných hodin,	
— spotřeba nafty,	
— potažní hodiny,	
— tunokilometry v dopravě,	
— mzdy v Kčs.	

Z takto doplněných součtových štítků se zpracovávají další sestavy.

Sestava výrobních nákladů statku je určena k rozúčtování mezd a dalších propočtených nákladů na jednotlivé kalkulační skupiny. Tato sestava je jednou z hlavních sestav, potřebných pro účetní evidenci, a současně je přehledem celkového čerpání mzdového fondu, protože v ní jsou zahrnuty všechny mzdy a platy všech pracovníků statku, rozdělené na jednotlivé účty podle nákladových určení. Ke sledování nákladů v jednotlivých výrobních skupinách se zpracovává z těchto štítků sestava výrobních nákladů podle těchto skupin. Tímto zpracováním je zajištěno nejen podrobné sledování nákladů, ale i naprostá shodnost celkových a dílčích výsledků.

Rozborové sestavy, určené pro potřebu provozních pracovníků statku, jsou zpracovávány z dalších součtových štítků, na nichž jsou sledovány tyto ukazatele:

Ukazatele přejímané z prvotních štítků:	Ukazatele doplněné propočty:
— měsíc,	— propočet vykonaných prací na průměrné hektary,
— evidenční číslo pracovníka,	— výpočet spotřeby nafty na jeden hektar vykonané práce.
— traktor,	
— hospodářství,	
— číslo práce,	
— odpracované hodiny,	
— spotřeba nafty,	
— tunokilometry v dopravě,	
— množství vykonané práce,	
— mzda v Kčs.	

Tyto ukazatele je možno doplnit podle potřeby dalšími ukazateli se zaměřením na sledování určeného úseku nákladů nebo výkonů.

Zpracovávají se tyto sestavy:

Sestava výkonů traktorů za statek, za hospodářství, sestava výkonů traktoristů a sestava výkonů jednotlivých

v ý c h t r a k t o r ů. V prvních dvou sestavách jsou sledovány všechny traktorové práce pro potřebu statistiky a operativního řízení ve skutečných jednotkách a v propočtu na průměrné hektary. V dalších sestavách jsou rozebírány všechny výkony podle jednotlivých traktoristů a traktorů s pomocnými ukazateli o produktivní a neproduktivní práci, o mzdových nákladech, o spotřebě pohonných látek na dosažené výkony a o celkovém využití pracovního času. Současně je sledován průběh údržby a oprav traktorů traktoristy, s ohledem na mzdové náklady.

Stejným způsobem jsou rozebírány náklady a výkony potahů a hodnoceny v sestavách:

Sestava výkonů potahů za statek a za hospodářství, v nichž je sledován každý potah samostatně nebo v ukazatelích za celé hospodářství. Hlavním zaměřením je počet odpracovaných potažních hodin v produktivní práci a poměr k vykazované práci neproduktivní.

Tím jsou vyčerpány všechny hlavní sestavy, které se zpracovávají ze štítků pořizovaných z prvotních dokladů mzdové evidence. Ostatní sestavy, pokud jsou vyhotoveny, slouží většinou jako sestavy kontrolní, pomocné nebo speciální podle zvláštních přání k vyřešení daného úkolu. U velké mechanizace je možná použitelnost štítků ke zpracování dalších sestav podle různých třídících hledisek.

Evidence výroby a zásob

Do druhé skupiny zpracování evidence velkou mechanizací byly především pojaty zbývající druhy nákladů podle položek kalkulačního vzorce jednotlivých kalkulačních skupin a jejich výnosové položky. Ze sestav je tedy možno kompletně zpracovávat náklady i výnosy jednotlivých kalkulačních skupin z hlediska statku nebo kterékoli provozní jednotky. Tento způsob, který bez zvyšování počtu administrativních pracovníků umožňuje sledovat výrobní náklady a výsledky podle všech provozně výrobních jednotek, dává nejen bohaté podklady pro rozborovou činnost a hodnocení, ale zaručuje i vzájemnou vazbu všech vykazovaných údajů.

Při zpracování štítků, týkajících se výrobní činnosti celého statku, jsou na štítcích současně zachycovány všechny údaje o spotřebě a příjmech zásob ve všech samostatných skladech, včetně ústředního skladu statku. Tyto údaje slouží ke zpracování a vyúčtování práce ústřední dílny a stavebního oddělení, a tím i k evidenci a k rozúčtování všech oprav. V konečné fázi se celá agenda skladové evidence zpracovává ze stejných podkladů — štítků, jako evidence výroby. Proto je tento úsek při velké mechanizaci uváděn společně jako úsek evidence výroby a zásob. Je tak zaručena i vzájemná vazba obou dílčích úseků.

Aby bylo dosaženo komplexnosti zpracování evidence velkou mechanizací, jsou v této skupině zpracovány i některé údaje, které nemají přímou vazbu mezi úsekem výroby a zásobami. Týká se to např. těchto úseků: všechny dodavatelské faktury za práce a služby, mimo zásoby, nebo evidence odpisů základních prostředků. Ke kompletaci evidence zásob se sledují všechny dodavatelské faktury o příjmech zásob a jejich zúčtování v syntetické evidenci včetně cenových rozdílů na účte cenových odchylek. Samostatně jsou evidovány všechny převody zásob mezi jednotlivými účty zásob (položkové převody), převody mezi jednotlivými sklady samostatně evidovanými (vnitropodnikové převody) a vzájemné převody mezi mladými zvířaty a zvířaty základního stáda.

Na tomto úseku zpracování evidence má velká mechanizace podstatný vliv na snížení práce administrativy. Techničtí a popř. i ekonomičtí pracovníci v pro-

vozních jednotkách zajišťují úplné a správné vyplnění prvotních dokladů bez dalšího zpracování a jakýchkoli výpočtů. Stroje velké mechanizace vykonávají veškeré propočty pevných zúčtovacích cen zásob, plánovaných cen výrobků podle výrobně finančního plánu a propočty příslušných ukazatelů pro evidenci a rozborů.

Evidence výroby a zásob se celkově zpracovává ve skupinách v tomto členění:

- a) zpracování režijních faktur a odpisů,
- b) zpracování běžných oprav,
- c) zpracování nákupu a příjmu zásob,
- d) zpracování produkce živočišné výroby a sklizně rostlinné výroby,
- e) zpracování spotřeby a výdeje zásob,
- f) zpracování realizace.

Náplň štítku a přehled údajů, které se přebírají z prvotních dokladů do děrných štítků, budou uvedeny dále u jednotlivých zpracovávaných úseků.

Zpracovávané sestavy se týkají účtování v syntetické evidenci, výrobních nákladů, produkce a sklizně a pohybů zásob. Jednotlivé sestavy a účel jejich použití bude popisován podle úseků zpracování nejen dokladů, ale i podle zpracování a postupu na strojích na děrné štítky. Schéma zpracování je uvedeno na této a další straně.

Sestavy na úseku zpracování evidence režijních faktur a evidence odpisů:

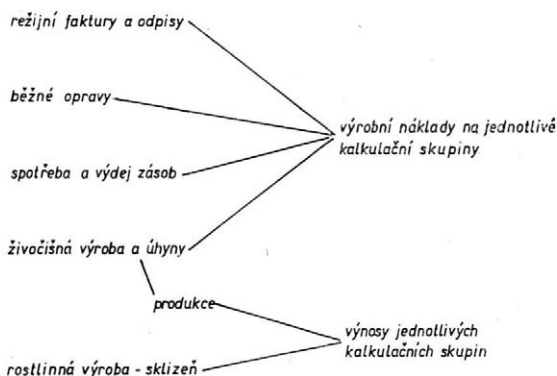
Sestava režijních nákladů a odpisů podává přehled všech ostatních přímých a režijních nákladů, rozúčtovávaných podle jednotlivých kalkulačních skupin pro zachycení ve statkové evidenci. Obdobně je zpracována sestava podle jednotlivých provozních jednotek s přidáním stavových štítků z minulého měsíce, takže v sestavě jsou vykazovány obraty od počátku roku. Evidence jednotlivých kalkulačních skupin je v provozních jednotkách vedena na rozborových tabulkách s výsledky od počátku roku.

Ze štítků režijních faktur dodavatelů za běžné a generální opravy jsou údaje přejímány na zvláštní štítky, z nichž se rozúčtovávají běžné opravy.

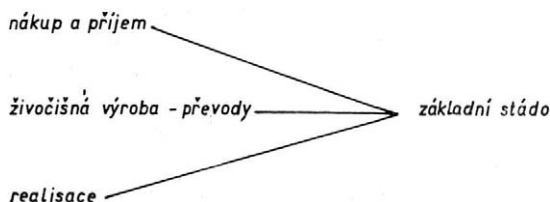
Dalším mechanizovaným úsekem, který však není samostatně zpracováván přímo z prvotních dokladů, je evidence nákladů na běžné opravy strojů a budov, nákladů na generální opravy a nákladů na investiční výstavbu ve vlastní režii. Po získání všech mzdových a materiálových nákladů a po výpočtu režijní příráž-

2. Schema zpracování údajů na úseku evidence výroby a zásob

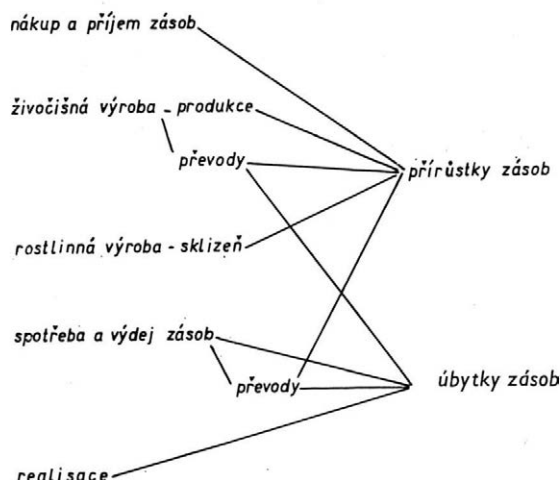
a) vazba skupin na evidenci výroby

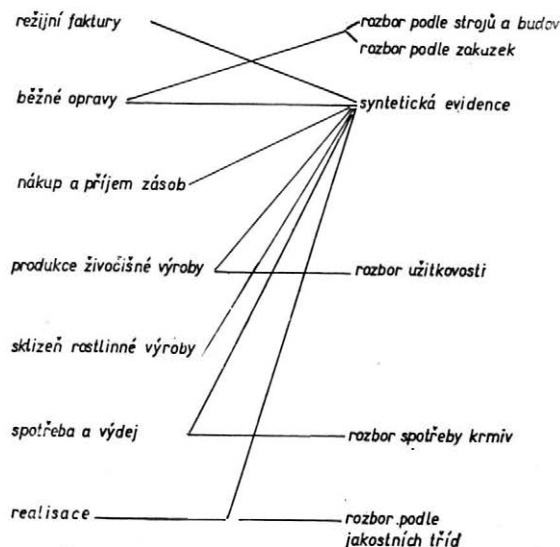
b) vazba skupin na evidenci základního stáda

c) vazba skupin na evidenci zásob

d) vazba skupin na syntetickou evidenci a rozbor

evidence. Spolu se stavovými štítky z minulého měsíce je obdobně zpracována sestava pro jednotlivé provozy.

Sestava rozúčtování běžných oprav podle zakázek a sestava podle strojů a budov, v nichž jsou sledovány celkové a jednotlivé náklady na mzdy, materiál a režijní přírůstek podle jednotlivých strojů a budov, jednak z hlediska celostatkového a zvláště podle provozů a podle jednotlivých zakázek. Z těchto sestav je možno sledovat náklady na veškeré opravy jednotlivých strojů měsíčně nebo od počátku roku, rozvedené podle druhů a vzniku oprav.

V samostatném úseku jsou zpracovávány všechny doklady o příjmu a přírůstcích zásob. Zpracování těchto štítků je určeno k zajištění podkladů syntetické

ky na mzdy jsou zjištěny celkové náklady a ty pak rozúčtovávány na jednotlivé účelové účty. Nositelé nákladů jsou určováni a evidováni na dokladech vždy přímo při vzniku opravy a příslušných nákladů, takže rozúčtování je nejen automatické ve zhotovených sestavách, ale i dostatečně přesné. Poměrně snadná je dodatečná kontrola, protože celkové náklady jsou evidovány i podle jednotlivých strojů a budov a práce v ústřední dílně a ve stavebně montážním oddělení podle zakázek.

Běžné opravy se rozúčtovávají a evidují podle těchto sestav:

Sestava rozúčtování běžných oprav podle výkonů je určena k proúčtování dokončených běžných oprav a ostatních oprav z jednotlivých kalkulačních účtů pomocné výroby na uspořádací účet běžných oprav, z něhož se pomocí další sestavy rozúčtovává na jednotlivé účelové účty v evidenci statku. V sestavě jsou uvedeny samostatně náklady na opravy vykonané v ústřední dílně, stavebně montážního oddělení a řemeslníků jednotlivých provozů. Zvláště je evidována celková částka režijních položek a měsíčně přírůstkem na mzdy rozúčtovávána spolu s ostatními náklady na jednotlivé účty v celových nákladech na běžné opravy.

Sestava rozúčtování běžných oprav na účelové účty pro potřebu statkové

a celkové evidence zásob. K účtování v účetní evidenci ve statku jsou přejímány údaje z těchto sestav:

Sestava faktur přijatých, sestava nevyúčtovaného nákupu a sestava faktur přijatých na nevyúčtovaný nákup, v nichž jsou zachyceny jednak pohyby příjmu zásob a jednak všechny faktury došlé statku. Přijaté faktury se po sesouhlasení a kompletaci proúčtávají v saldokontu. Propočet pevné zúčtovací ceny zásob a cenových rozdílů zpracovává strojně početní stanice. Štítky tvoří součást celkových přírůstků zásob v jednotlivých skladech, samostatně vedených ve statku.

V dalším mechanizovaném úseku jsou zpracovávány výsledky produkce živočišné výroby a sklizně rostlinné výroby.

Na štítky jsou z dokladů, vyhotovovaných v provozních jednotkách, přejímány tyto údaje:

a) měsíc,	h) rozsah sklizené plochy u sklizní,
b) číslo dokladu,	i) počet krmných dnů plemeníků,
c) výkon — kalkulační skupina	j) počet ostatních krmných dnů,
d) druh výkonu — položka kalkulačního vzorce,	k) přijaté množství,
e) druh pohybu zásob,	l) pevná zúčtovací cena,
f) skladní položka,	m) plánovaná cena podle výrobní finančního plánu pro sklizně.
g) počet kusů,	

Na štítcích jsou v uvedených ukazatelích zachyceny všechny údaje, týkající se přírůstků zásob z produkce živočišné výroby a ze sklizně rostlinné výroby, úhynů v živočišné výrobě, převodů mladých zvířat do zvířat základního stáda a naopak, a vnitropodnikové a položkové převody. To znamená, že tyto štítky se zpracovávají nejen v evidenci výnosů jednotlivých kalkulačních skupin výrob, ale i v evidenci přírůstků nebo úbytků zásob. Vyhotovují se samostatné sestavy výnosů kalkulačních skupin.

Sestava produkce živočišné výroby a sklizně rostlinné výroby rozvádí výsledky, dosažené v živočišné a rostlinné výrobě podle jednotlivých skupin výrob, pro účtování v syntetické evidenci. Obdobně je zpracovávána další sestava podle provozních jednotek.

Sestava úhynů a všech převodů v živočišné a rostlinné výrobě rozvádí všechny úhyny zvířat v živočišné výrobě, převody mladých zvířat do základního stáda a převody mezi účty živočišné i rostlinné výroby (položkové převody).

Další sestavy jsou zpracovávány ze štítků, děrovaných z dokladů o výdeji a spotřebě zásob a o převodech zásob. Mezi samostatnými sklady statku jsou veškeré zásoby převáděny převodkami, které jsou zpracovávány velkou mechanizací. Ze skladů provozních jednotek jsou výdeje zásob sledovány u krmiv, osiv a hnojiv na sborníkovém dokladu, spotřeba ostatního materiálu na výdejkách. Z ústředního skladu jsou do spotřeby převáděny výdejkami všechny náhradní díly a ostatní materiál pro statkovou dílnu na opravy strojů.

Zpracovávané sestavy dávají přehled o vykazované spotřebě a o pohybu zásob v jednotlivých skladech.

Sestava spotřeby materiálových zásob slouží k proúčtování vykazované spotřeby na jednotlivých syntetických účtech zásob a navazuje na další sestavu o téže spotřebě podle účelů.

Sestava spotřeby podle výkonů, v níž jsou evidovány položky spotřeby všech druhů zásob podle jednotlivých kalkulačních skupin rostlinné a živočišné výroby a na ostatní nákladové účty, které přicházejí v úvahu u spotřeby. Obě sestavy jsou evidovány jen v evidenci statku, ale svou náplní dávají přehled nejen za celý statek, ale i podle jednotlivých jeho provozů, a to o spotřebě jednotlivých druhů zásob i o jejich spotřebě podle účelu.

Obdobně je zpracována sestava spotřeby podle výkonů v jednotlivých provozních jednotkách s uvedením obrátů od počátku roku.

Sestava položkových a vnitropodnikových převodů zásob je zpracovávána jako kontrolní sestava převodů zásob k odsouhlasení správného proúčtování výdeje a příjmu mezi jednotlivými samostatnými sklady a na jejich jednotlivých účtech zásob. Štítky jsou děrovány z převodek vystavovaných na základě výdeje zásob, přičemž potvrzení o převzetí zásob na převodce je podkladem pro zachycení příjmu přejímajícího skladu. Oba pohyby zásob — výdej i příjem — jsou evidovány z jednoho dokladu. Tím není evidence zdržována a je zajištěna oboustranná správnost účtování. Eventuální reklamace nesprávně potvrzených nebo vystavených převodek se téměř neobjevují. Stejným způsobem je zpracován převod a pohyby zásob centrální šrotovny statku.

Všechny štítky spotřeby a převodů zásob jsou dále zpracovávány v sestavách o celkových pohybech zásob jednotlivých skladů pro potřeby skladové evidence.

Z prvotních štítků spotřeby materiálových zásob se ještě zpracovávají pomocné sestavy pro porovnání součtových štítků se spotřebou náhradních dílů a ostatního opravářského materiálu na běžné opravy strojů a budov, na generální opravy a na investice ve vlastní režii, které jsou zpracovávány společně se štítky mezd v sestavách rozúčtování běžných oprav.

Posledním úsekem evidence, zpracovávané velkou mechanizací, který je zahrnován do druhé části evidence výroby a zásob, je zpracování štítků děrovaných z dokladů realizace. Štítky se zpracovávají v sestavách realizace, a protože se současně týkají úbytků zásob v jednotlivých skladech, tedy i v sestavách celkových pohybů zásob.

Sestava realizace statku podává přehled o jeho celkové realizaci podle jednotlivých skladových položek, tj. podle jednotlivých výrobků rostlinné výroby a podle jednotlivých skupin zvířat živočišné výroby. Podle údajů této sestavy jsou v syntetické evidenci proúčtovány dosažené výsledky realizované produkce živočišné výroby a sklizně rostlinné výroby.

Obdobným způsobem jsou zpracovávány sestavy podle jednotlivých provozních jednotek s obraty od počátku roku.

Sestava realizace podle jakostních tříd, která je výlučně rozborovou sestavou, zejména s údaji o jakostních třídách a hodnotách zpeněžení výrobků.

V sestavách realizace jsou sledovány tyto údaje:

a) měsíc,	g) skladní položka,
b) číslo dokladu,	h) jakostní třída,
c) číslo výkupního skladu nebo odběratele,	i) počet kusů,
d) číslo výkupního lístku nebo faktury,	j) množství uznané,
e) hospodářství,	k) množství dodané,
f) druh pohybu,	l) skladová plánovaná cena,
	m) skutečná realizovaná cena.

Po zpracování všech uvedených dílčích úseků evidence v sestavách, které slouží převážně k evidenci údajů syntetické a analytické evidence statku a k vý-

robní evidenci jednotlivých provozních jednotek, jsou štítky z těchto sestav zpracovávány z hlediska přírůstků a úbytků zásob jednotlivých samostatných skladů. Tak je současně ve shodném zúčtování zajištěna skladová evidence.

Ke zpracování pohybů zásob jsou přebírány štítky z jednotlivých mechanizovaných úseků v tomto členění:

Přírůstky zásob:

- štítky nákupu a příjmu zásob ze sestav faktur přijatých a nevyúčtovaného nákupu,
- štítky ze sestav produkce živočišné výroby a sklizně rostlinné výroby,
- štítky příjmu zásob z položkových a vnitropodnikových převodů v živočišné a rostlinné výrobě,
- štítky příjmu zásob z položkových a vnitropodnikových převodů v evidenci spotřeby a výdeje zásob.

Úbytky zásob:

- štítky výdeje zásob při položkových a vnitropodnikových převodech v živočišné a rostlinné výrobě,
- štítky výdeje zásob ze sestav spotřeby a při položkových a vnitropodnikových převodech v evidenci spotřeby,
- štítky výdeje zásob ze sestav realizace.

Uvedené štítky jsou zpracovány v těchto sestavách:

Sestava příjmu zásob podle skladů, sestava výdeje zásob podle skladů, obrátová soupiska zásob podle skladů. Uvedené sestavy jsou zpracovávány pro potřebu skladové evidence jednotlivých samostatných skladů. Pro evidenci statku jsou z těchto štítků vyhotoveny kontrolní sestavy, členěné podle obrátů jednotlivých syntetických účtů.

Těmito sestavami o celkových pohybech zásob byly vyčerpány všechny potřebné sestavy pro evidenci, vedenou v účtárně statku, a současně sestavy s podklady prohloubení této evidence až na provozní jednotky statku, popř. některé rozborové sestavy z dílčích úseků evidence. Kromě těchto sestav jsou zpracovávány další sestavy pro potřebu rozborů některých úseků činnosti a podle potřeb a přání vedení statku za období sledovaného měsíce, čtvrtletí nebo od počátku roku. Tím bývají veškeré požadavky na evidenci statku plně uspokojovány. Je důležité uvést, že jakékoli požadavky ze strany provozu nebo z hlediska ekonomiky jsou uspokojovány bez namáhavé práce účetních nebo dalších pracovníků. Zpracování se děje poměrně snadno ve strojně početní stanici ze štítků, k těmto účelům po jistou dobu archivovaných.

Z á v ě r

Z dosavadního vývoje velké mechanizace evidence ve státních statcích, popisu zpracování podkladů a výsledků dílčích úseků evidence je možno shrnout, že hlavní úseky evidence jsou již velkou mechanizací zajišťovány. Při použití velké mechanizace je nutno spatřovat velký klad v tom, že podstatná část namáhavé evidenční práce byla přenesena na stroje.

Bohaté podklady, které přinášejí sestavy o všech výsledcích až na nejnižší provozně výrobní složky, je třeba využívat ke hlubším rozborům činnosti a hospodaření, k vyvozování důsledků a k opatřením ke zlepšení vykazovaných výsledků. Tyto další možnosti nenáleží však již jen ekonomickým pracovníkům statku, nýbrž právě technickým pracovníkům, kteří mohou nejlépe všech podkladů využívat. Ekonomická stránka výroby se tak stane součástí dosavadního řízení vý-

roby a může být nejpodstatněji ovlivněna právě pojetím a znalostmi ekonomických podkladů pracovníky provozu a technickými pracovníky.

Ke zlepšení výsledků hospodaření nestačí jen přesně vykazované dosažené výsledky a úplnost evidence ani množství podrobných ukazatelů, jestliže jsou dělány jenom proto, aby byly získány. Velká mechanizace přináší veškeré podklady k ekonomickému hodnocení a řízení výroby a umožnila zpracování hlavních ukazatelů v takových přehledech, aby provozní pracovníci nemuseli podrobně znát celý systém evidence a přesto mohli účinně těchto ukazatelů používat.

Souhrn

Mechanizace evidence ve státních statcích je v současné době jednou z hlavních otázek zvýšení ekonomické účinnosti řízení a proto je jí nutno věnovat maximální pozornost, a zejména ji rychle řešit. Perspektivy dalšího rozvoje a organizace státních statků vyžadují řešení důležitých výrobních, provozních, organizačních a ekonomických problémů při uplatnění stále se zvyšující pravomoci a odpovědnosti statků a jejich jednotlivých pracovišť a pracovníků.

Zajištění těchto úkolů je možné cestou mechanizace administrativy. Při dosavadním nemoderním způsobu zpracování evidence by byly při zvyšování kvality evidence, při jejím prohlubování a vykazování dílčích výsledků kladeny současně požadavky i na zvyšování počtu administrativních pracovníků. Jak bylo uvedeno, cesta střední nebo velké mechanizace ve státních statcích bude určována rostoucími požadavky a potřebami provozu. Stroje střední mechanizace mohou zajistit zpracování evidence v předepsaném rozsahu s přihlédnutím k ekonomické stránce zavádění mechanizace. Zpracování velkou mechanizací přináší pak hluboké a mnohostranné ukazatele, jejichž využívání musí přinést zlepšení výsledků i ve výrobě.

Efektivnost těchto opatření však může být zabezpečena jedinečnou politicko-organizační prací ve státních statcích a v celé zemědělské správě, aby byly odstraňovány nesprávné tendence, směřující ke snižování významu evidence a řádně organizované administrativy zemědělských závodů. Poměr pracujících ve výrobě k vyhodnocování výsledků evidence musí být takový, aby jasně vyjadřoval vztah hospodářů k řízení výroby.

Механизация бухгалтерского учета в государственных хозяйствах

Механизация учета в государственных хозяйствах в настоящее время представляет собой один из важнейших вопросов повышения экономической эффективности руководства, в связи с чем ему необходимо уделять максимальное внимание и, главным образом, решить его возможно скорее. Перспективы дальнейшего развития и организации государственных хозяйств требуют решения важных производственных, эксплуатационных, организационных и экономических проблем при применении все возрастающей компетенции и ответственности государственных хозяйств и их отдельных рабочих звеньев и работников.

Эти задачи можно обеспечить путем механизации административных работ. При существующем непрогрессивном способе ведения учета для повышения его

качества, для его углубления и для регистрации частичных результатов предъявлялось бы требование также и к повышению числа административных работников. Как было указано, путь средней или большой механизации учета в государственных хозяйствах будет обуславливаться возрастающими требованиями и потребностями производства. Машины средней механизации могут обеспечить обработку учета в указанном объеме, принимая во внимание экономическую сторону внедрения механизации. Обработка учета при помощи большой механизации предоставляет подробные и многосторонние показатели, использование которых должно принести улучшение результатов и в производстве.

Однако эффективность этих мероприятий может быть обеспечена только в результате последовательной политико-организационной работы в государственных хозяйствах и в целом сельскохозяйственном управлении с целью устранения неправильных тенденций, снижающих значение учета и правильно организованной административной работы в сельскохозяйственных предприятиях. Отношение работников в производстве к оценке результатов учета должно ясно выражать отношение хозяев к управлению производством.

Mechanisierung der Evidenz auf den Staatsgütern

Die Mechanisierung des Rechnungswesens auf den Staatsgütern ist im gegenwärtigen Zeitabschnitt eines der Hauptprobleme der Steigerung des ökonomischen Nutzeffektes der Leitung und es muß ihr daher eine maximale Aufmerksamkeit gewidmet und dieses Problem beschleunigt gelöst werden. Die Perspektiven der weiteren Entfaltung und Organisation der Staatsgüter erfordern die Lösung der produktionstechnischen, betrieblichen, organisatorischen und ökonomischen Probleme unter Geltendmachung einer sich ständig steigernden Befugnis und Verantwortlichkeit der Staatsgüter und ihrer einzelnen Arbeitsstellen und Mitarbeiter.

Die Sicherstellung dieser Aufgaben ist auf dem Wege der Mechanisierung der Administrative durchführbar. Bei dem bisherigen unmodernen Verfahren der Verarbeitung des Rechnungswesenmaterials müßten bei einer Erhöhung der Qualität des Rechnungswesens, bei seiner Vertiefung und beim Ausweis von Teilergebnissen gleichzeitig Anforderungen an eine Erhöhung der Anzahl der administrativen Mitarbeiter gestellt werden. Wie bereits gesagt wurde, wird die Richtung der mittleren oder großen Mechanisierung des Rechnungswesens auf den Staatsgütern von den wachsenden Ansprüchen und Bedürfnissen des Betriebes bestimmt werden. Die Maschinen der mittleren Mechanisierung können die Verarbeitung des Rechnungswesenmaterials im vorgeschriebenen Umfang, unter Berücksichtigung des ökonomischen Aspekts der Einführung der Mechanisierung sicherstellen. Die Verarbeitung mittels der großen Mechanisierung liefert wiederum tiefschürfende und vielseitige Kennziffern, deren Auswertung zur Verbesserung der Ergebnisse auch in der Produktion beitragen kann.

Der ökonomische Nutzeffekt dieser Maßnahmen kann jedoch einzig und allein nur durch eine folgerichtige, politisch-organisatorische Arbeit auf den Staatsgütern

und in der gesamten landwirtschaftlichen Verwaltung gesichert werden, damit unrichtige Tendenzen beseitigt werden, die zu einer Schmälerung der Bedeutung des Rechnungswesens und einer ordnungsgemäß organisierten Administration der Landwirtschaftsbetriebe führen könnten. Das Verhältnis der in der Produktion Tätigen zur Auswertung der Ergebnisse des Rechnungswesens muß ein solches sein, daß es deutlich die Beziehung von Betriebsökonomen zur Leitung der Produktion veranschaulicht.

NĚKTERÉ ZKUŠENOSTI Z HOSPODAŘENÍ VELKÉHO ODDĚLENÍ STÁTNÍCH STATKŮ

Miloslav SLABÝ

Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky ČSAZV, Praha

V současné době, kdy jsou naše jednotná zemědělská družstva slučována v socialistické zemědělské velkozávody, zabývá se kolektiv pracovníků Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky ČSAZV, vedený dopisujícím členem C. Sc. Karlem Svobodou, dokončením výzkumu velikosti socialistického zemědělského velkozávodu s ohledem na specializaci a velkovýrobní technologii. Předběžné výsledky ukazují, že minimální rozloha zemědělského závodu by měla činit v oblasti řepařské asi 1300—1500 ha, v bramborářské 1400—1600 ha, v kukuřičné 1200—2400 ha a v horské asi 1000—1200 ha.

Jedním z dílčích úkolů tohoto výzkumu byl průzkum a ekonomický rozbor hospodaření již dosavadních velkých socialistických zemědělských závodů, a to jak družstev, tak i státních statků. Ze státních statků bylo vybráno jedno z největších oddělení v českých krajích v řepařské výrobní oblasti, a to oddělení Louny Státního statku v Lounech. Při výběru tohoto závodu bylo přihlíženo kromě výměry i k tomu, aby oddělení bylo složeno z několika výrobních jednotek hospodářství, jejichž půdní držba je co nejvíce scelena, vzájemně sousedí, a které tak tvoří územně souvislý a uzavřený celek, tj. plní základní podmínku budoucího socialistického zemědělského velkozávodu. Cílem průzkumu bylo získat zkušenosti

o současném stavu specializace jednotlivých hospodářství, o organizaci a řízení práce, o rozmístění mechanizačních prostředků apod., jakož i základní údaje o dosahovaných výrobních a finančních výsledcích.

Zkoumané oddělení státního statku Louny bylo složeno z pěti hospodářství a s výměrou orné a zemědělské půdy, jak ukazuje tabulka I.

V obvodu oddělení byla na katastrálních územích obcí Nové Hradky a Blšany také družstva. V obou těchto obcích však již uskutečnili hospodářsko-technickou úpravu půdy, půdní držba státních statků byla scelena a souvisle vázala na pozemky sousedních hospodářství oddělení Louny.

I. Struktura oddělení — výměra orné a zemědělské půdy

Ukazatelé	Výměra orné půdy v ha	Podíl v %	Výměra zemědělské půdy v ha	Podíl v %	Podíl orné ze země- dělské půdy
oddělení: Louny	1661,50	100,0	1887,09	100,0	88,0
hospodářství: Louny	626,35	37,7	708,74	37,6	88,4
Nové Hradky	439,86	26,5	474,10	25,1	92,8
Březno	374,68	22,5	471,90	25,0	79,4
Černčice	154,47	9,3	164,93	8,7	93,7
Blšany	66,14	4,0	67,42	3,6	98,1

Scelená půdní držba umožnila vytvořit dostatečně velké půdní celky, na nichž lze plně využít výkonné mechanizační prostředky. Ve všech hospodářstvích oddělení Louny je devítihonný osevní postup, přičemž na zbylé orné půdě, vesměs menší výměry, vytvořené poměrně hustou sítí komunikací, je zaveden přífaremní osevní postup.

Průměrná výměra sceleného dílce v osevním postupu byla 25 ha a sceleného dílce orné půdy včetně přífaremního osevního postupu pak 22 ha. Průměrná výměra parcely, na níž byly pěstovány obiloviny, kolísala v jednotlivých hospodářstvích od 8 do 25 ha, průměr byl 16 ha, u cukrovky od 8 do 27 ha, průměr 14 ha. Největší parcela obilovin byla 51 ha, cukrovky 27 ha.

V rámci oddělení bylo pěstováno celkem 25 různých druhů plodin; v hospodářství Louny 23, Nové Hradky 19, Březno 20, Černčice 12 a Blšany 9. Z devíti druhů zrnin bylo v hospodářství Louny pěstováno 8, v Nových Hradech 7, Březno

8, Černčicích 3 a v Blšanech 2. Ve všech hospodářstvích byla pěstována ozimá pšenice a jarní ječmen, ve třech jarní pšenice, žito, oves, hrách a peluška, ve dvou ozimý ječmen a v jednom hospodářství koňský bob. Ozimá řepka, sazečka cukrovky a brambory byly pěstovány ve třech hospodářstvích, semenačka cukrovky a zelenina ve dvou hospodářstvích. Všechny závody měly v osevním postupu cukrovku, krmnou řepu, víceleté píce, kukurici na siláž i ostatní jednoleté pícniny na orné půdě. Chmel byl pěstován ve třech hospodářstvích.

Při stanovení struktury osevních ploch v jednotlivých hospodářstvích oddělení Louny bylo přihlíženo i k počtu pracovníků v rostlinné výrobě. Vyplývá to z porovnání stavů pracovníků v rostlinné výrobě, přepočtených na 100 ha zemědělské půdy s podílem plodin náročných na ruční práci, tj. cukrovky, brambor, zeleniny a krmných okopanin. Plochy chmele jsou vyloučeny, protože jsou sklízeny vesměs brigádníky (tab. II).

II.

Hospodářství	Počet pracovníků v RV na 100 ha zemědělské půdy	Pořadí	Podíl cukrovky, brambor, zeleniny a krmných okopanin v % z orné půdy	Pořadí
Louny	26,7	3	18,9	3
Nové Hradky	15,8	4	15,6	4
Březno	15,2	5	12,5	5
Černčice	34,0	1	25,5	1
Blšany	32,6	2	23,6	2
oddělení celkem	21,9	—	17,4	—

Jak ukazuje tabulka II. nestačil ani vysoký podíl plodin náročných na ruční práci vyčerpat pracovní kapacitu, jež byla v hospodářstvích oddělení Louny, v Blšanech a Černčicích, které měly k dispozici vysoké počty pracovníků. Proto při kultivaci cukrovky a krmných okopanin a při sklizni docházelo k přesunu pracovníků do hospodářství s relativně nižšími počty pracovních sil. Došlo k tomu operativně a bez obtíží, neboť maximální vzdálenost pozemků v rámci celého oddělení činí jen 11 km.

Podíl sklizňových ploch obilovin kolísal v jednotlivých hospodářstvích od 36,3 do 49,1 % (průměr 44,5 %) z orné půdy a měl v jednotlivých výrobních jednotkách při vzájemném srovnání se zastoupením cukrovky, zeleniny a krmných okopanin opačnou tendenci.

Podíl pícnin na orné půdě se pohyboval od 26,8 do 40,1 % (průměr 30,7). Širo-

ké rozpětí je způsobeno vysokým podílem pícnin v hospodářstvích s vyšší hustotou hospodářských zvířat.

V tabulce III je uvedeno, jak se na celkové hodnotě hrubé produkce rostlinné výroby, vyjádřené ve stálých cenách, podílela jednotlivá hospodářství ve skupinách plodin.

Uvedené srovnání nejen vyčleňuje skladbu hrubé produkce v rámci oddělení, ale vzájemně také srovnává intenzitu rostlinné výroby v jednotlivých výrobních jednotkách. Nejintenzivnější rostlinnou výrobu v oddělení měly Louny, které se na výměře zemědělské půdy podílely 37,6 %, zatímco na hodnotě hrubé produkce 43,9 %. Po nich následuje hospodářství Březno, u něhož jsou podíly na výměře zemědělské půdy a na hodnotě hrubé produkce téměř stejné. Ostatní výrobní jednotky pak měly nižší intenzitu rostlinné výroby, než odpovídá

III. Skladba hodnoty hrubé produkce rostlinné výroby

	Hospodářství					Oddělení celkem
	Louny	Nové Hradý	Březno	Černčice	Blšany	
obiloviny	35,9	25,6	25,7	9,2	3,6	100,0
luštěniny	66,0	15,4	18,6	—	—	100,0
technické plodiny	45,8	21,6	12,9	15,9	3,8	100,0
krmné okopaniny	40,3	27,9	18,4	5,9	7,5	100,0
zelenina	90,5	—	—	9,5	—	100,0
pícniny + vedl. výr.	37,1	21,5	24,9	11,7	4,8	100,0
chmel — víno	48,0	17,6	34,4	—	—	100,0
rostlinná výroba celkem	43,9	20,9	24,7	7,7	2,8	100,0
zemědělská půda celkem	37,6	25,1	25,0	8,7	3,6	100,0

podíl jejich výměry zemědělské půdy na výměře celého oddělení, což také svědčí o dalších rezervách ve zvyšování intenzity rostlinné výroby.

V hospodářstvích Louny, Nové Hradý a Březno byla hlavní činnost soustředěna na rostlinnou výrobu, a to s ohledem na intenzivní pěstování chmele. Hodnota hrubé produkce rostlinné výroby tvořila zde z hrubé zemědělské produkce 73,8, 70,5 a 75,5 %, hodnota tržní produkce pak 69,3, 76,9 a 71,3 % z celkové tržní produkce. Ostatní dvě hospodářství Černčice a Blšany, přestože byla zaměřena na živočišnou výrobu, pěstovala s ohledem na dostatek pracovních sil ve větší míře plodiny náročné na ruční práci, tj. cukrovku, zeleninu a krmné okopaniny.

Zatímco rostlinná výroba v oddělení Louny má všechny základní podmínky a předpoklady socialistického zemědělského velkovývodu, je živočišná výroba typickým příkladem velkovýroby v malovýrobních podmínkách.

Tak např. hospodářství Louny mělo hospodářská zvířata ustájena takto: 200 krav v sedmi stájích, 183 kusů ostatního

skotu v jedenácti stájích, 362 prasat včetně prasnic v sedmi stájích (z toho 305 žirných prasat ve čtyřech stájích) a 40 koní ve čtyřech stájích.

Skladovací prostory objemné píce, stelivové a krmné slámy byly celkem na sedmnácti místech. Dostatečné množství objemné píce a slámy bylo možno uskladnit jen v objektu jedné stáje; do ostatních pak musely být tyto hmoty dováženy ze vzdálenosti 0,5—1,5 km. Tato přeprava, včetně dovozu tekuté melasy, mláta, syrovátky, vody a uhlí a v letním období zelené píce, plně po celý rok zaměstná čtyři páry koní, z nichž každý ujede denně 12—15 km. Stejná situace byla i v hospodářství Březno. V obou těchto hospodářstvích bylo již započato s výstavbou nových ustájovacích a skladovacích prostorů. V Nových Hradech byla hospodářská zvířata ustájena v pěti objektech, v Černčicích ve třech a v Blšanech v jednom objektu.

Hustotu hospodářských zvířat a jejich skladbu vyjadřuje v přepočtu dobytčích jednotek na 100 ha zemědělské půdy tabulka IV.

IV. Počet DJ na 100 ha zemědělské půdy a jejich skladba v procentech

Ukazatelé	H o s p o d á ř s t v í										Oddělení Louny celkem	
	Louny		Nové Hradý		Březno		Černčice		Blšany			
	DJ	%	DJ	%	DJ	%	DJ	%	DJ	%	DJ	%
skot celkem	41,9	79,4	29,9	70,0	42,1	80,5	57,4	69,9	61,0	55,0	41,0	74,8
z toho krávy	31,2	59,1	17,3	40,5	23,2	44,4	26,4	32,2	49,8	44,9	25,9	47,3
prasata celkem	5,4	10,2	9,3	21,8	—	—	19,4	23,6	44,0	39,7	7,6	13,9
ovce celkem	—	—	—	—	6,2	11,9	—	—	—	—	1,5	2,7
koně celkem	5,5	10,4	3,5	8,2	4,0	7,6	5,3	6,5	5,9	5,3	4,7	8,6
úhrnem	52,8	100,0	42,7	100,0	52,3	100,0	82,1	100,0	110,9	100,0	54,8	100,0

Hlavním momentem při rozmisťování hospodářských zvířat byl stav a kapacita ustájovacích prostorů. Snaha po splnění plánovaných stavů vedla i k maximálnímu využití ustájovacích prostorů. Proto také nedošlo k specializaci chovů v jednotlivých výrobních jednotkách. Jenom chov ovcí byl soustředěn v hospodářství Březno, a to s ohledem na největší výměru pastvin, které zde tvoří 11,2 % zemědělské půdy (proto také nebyla v tomto hospodářství chována prasata). Všechny ostatní druhy i kategorie hospodářských zvířat (kromě drůbeže) byly chovány ve všech výrobních jednotkách, přičemž jejich stavy byly dány možností ustájení. Nejintenzivnější živočišnou výrobu měla hospodářství Černčice a Blšany.

Plánované stavy jednotlivých druhů hospodářských zvířat k 31. XII. 1958 byly plněny v rámci oddělení takto: skot celkem 103,2%, z toho krávy 100,2%, prasata celkem 102,7 %, z toho prasnice 100,0 %,

ovce celkem 83,8 %, z toho bahnice 86,4 %, koně 96,7 %.

Plánované dodávky skotu byly splněny na 108,4 (průměrná dodávková váha jednoho jatečného kusu [bez telat] byla 436 kg), dodávky prasat byly splněny na 107,4 % (průměrná dodávková váha jednoho kusu byla 98,5 kg), jatečných ovcí na 201,0 (průměrná dodávková váha jednoho kusu byla 26 kg), ovčí vlny na 106,2 % a mléka na 95,6 %.

Plánovaná roční dojivost jedné dojnice 2432 l byla v rámci oddělení splněna na 98,8 %, denní přírůstek telat 0,65 kg na 106,2 %, chovného skotu 0,54 kg na 77,8 %, žirného skotu 0,48 kg na 106,3 %. žirných prasat 0,36 kg na 94,4 %, počet odchovaných selat od jedné prasnice 12 kusů na 91,7 %, počet odchovaných telat od 100 krav 80 kusů na 101,3 %, odchovaných jehňat od 100 bahnic 100 kusů na 114,7 % a stráž vlny na jednu ovci 7 kg na 104,1 %.

Skladbu hodnoty hrubé a tržní produkce živočišné výroby v jednotlivých hospodářstvích ukazuje tabulka V.

V. Skladba hodnoty hrubé a tržní produkce

	H o s p o d á ř s t v í										Oddělení Louny celkem	
	Louny		Nové Hradý		Březno		Černčice		Blšany			
	HP	TP	HP	TP	HP	TP	HP	TP	HP	TP	HP	TP
skot	14,4	13,5	14,5	29,4	17,0	22,7	15,2	15,5	6,6	19,8	14,4	18,3
prasata	29,0	32,4	44,2	7,4	—	—	44,8	66,4	50,2	14,6	30,0	28,6
ovce	—	—	—	—	37,9	41,8	—	—	—	—	7,6	9,2
mléko	50,5	54,1	35,6	63,2	33,8	35,5	31,7	18,1	37,6	65,6	40,7	43,9
ostatní živ. výroba	6,1	—	5,7	—	11,3	—	8,3	—	5,6	—	7,3	—
celkem	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Ve skladbě hodnoty hrubé i tržní produkce živočišné výroby převládá ve většině hospodářství mléko. V hospodářstvích Nové Hradý, Blšany, s vysokým podílem hrubé produkce v chovu prasat, nedošlo k realizaci výroby, neboť prasata byla chována do váhy 30—40 kg (předvýkrm) a odtud převedena na dokrm do jiných hospodářství i mimo oddělení.

Z uvedeného vyplývá, že v současné době hraje při rozmístění jednotlivých chovů důležitou úlohu dosavadní investiční výstavba a jí daná možnost a vhodnost ustájení. Aby oddělení Louny mohlo splnit plánované stavy hospodářských zvířat, muselo skot ustát v chlévech, které byly již nevyhovující i pro malo-

výrobu. Je zřejmé, že v takových podmínkách nebylo ani možno uskutečnit potřebnou koncentraci jednotlivých chovů, a tím i specializaci jednotlivých výrobních jednotek. V každém hospodářství byly chovány všechny druhy hospodářských zvířat až na ovce, soustředěné do Března. Nedošlo ani k specializaci uvnitř chovů. Dojnice, telata a mladý chovný skot byly chovány ve všech pěti hospodářstvích, žir skotu ve čtyřech, prasnice, žirná i chovná prasata byla umístěna ve čtyřech hospodářstvích.

K dokreslení charakteristiky zbývá ještě uvést počty a strukturu pracovních sil, mechanizačních prostředků a organizaci práce a řízení.

V rámci oddělení připadalo na jednoho stálého pracovníka 4,69 ha zemědělské půdy při rozmezí v jednotlivých hospodářstvích

od 3,37—6,58 ha a

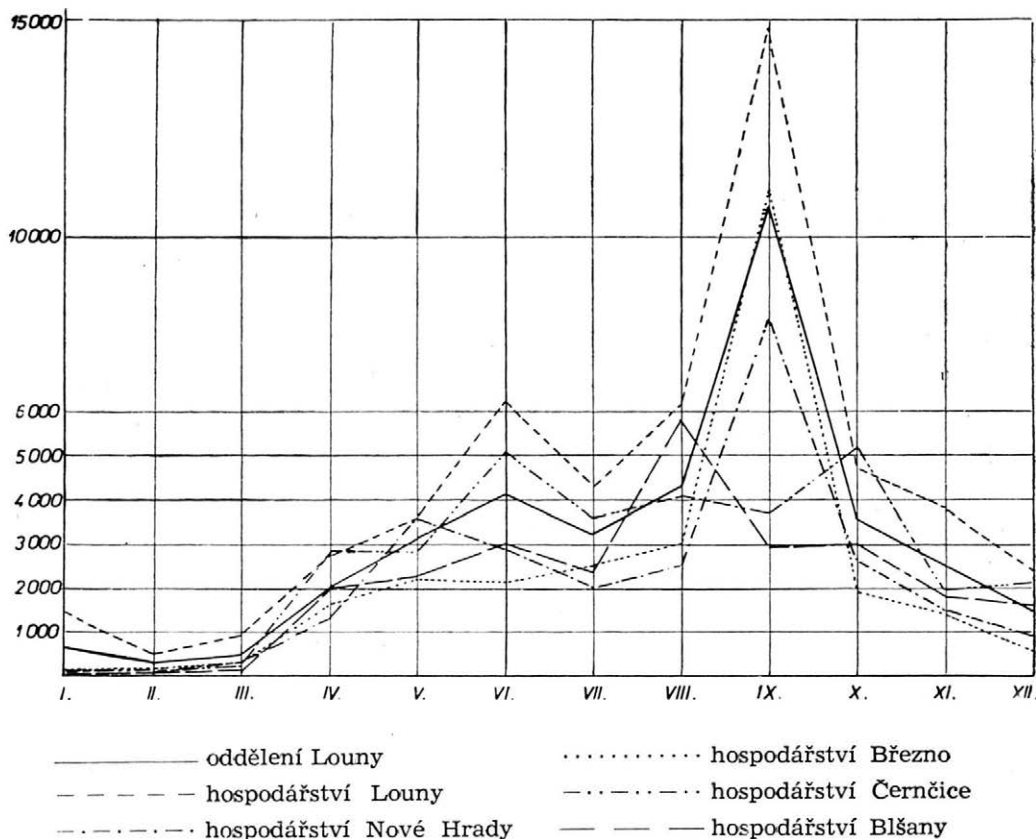
4,13 ha orné půdy při rozmezí v jednotlivých hospodářstvích

od 3,13—6,11 ha.

V oddělení byla tedy sloučena hospodářství, v nichž počty stálých pracovníků v přepočtu na jednotku plochy byly až dvojnásobné.

Spotřebu pracovních hodin v jednotlivých měsících, odpracovaných v rostlinné výrobě v jednotlivých hospodářstvích, vyjadřuje graf 1.

Spotřeba hodin na 100 ha zemědělské půdy v jednotlivých měsících

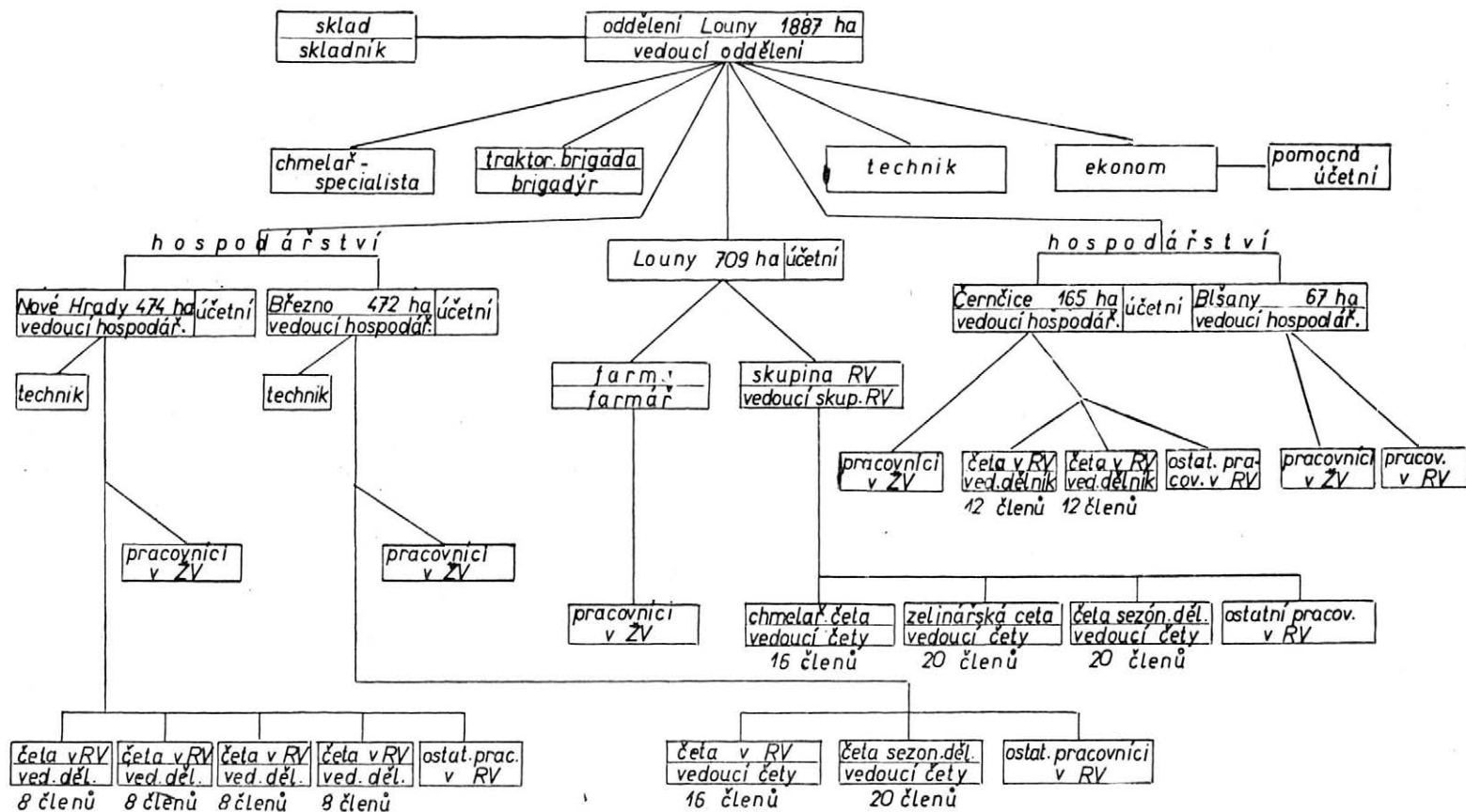
V hospodářstvích Louny, Nové Hradky a Březno došlo ke špičkovému vypětí v měsíci září při sklizni chmele, kdy zde bylo odpracováno celkem 150 012 brigádnických hodin, tj. 7949 hodin na 100 ha zemědělské půdy, které představují 22 % všech odpracovaných hodin, v oddělení za celý rok. Chmel byl sklizen jednak stálými brigádníky z řad místního obyvatelstva, jednak školními brigádami. Ostatní nárazové práce byly zvládnuty místními sezónními pracovníky z řad rodin průmyslových dělníků a dvěma pravidelnými pracovními četami slovenských dělníků asi po dvaceti členech, kteří pracují podle potřeby v letních a podzim-

ních měsících v oddělení již po několik let.

Všechny traktory byly soustředěny v místě oddělení a odtud každodenně dojížděly do jednotlivých hospodářství. Na jednu traktorovou jednotku zde připadalo 67,64 ha zemědělské a 59,55 ha orné půdy. Z celkového počtu 21 traktorů bylo sedm pásových a čtrnáct kolových, z nichž čtyři zn. Holder pracovaly většinou ve chmelnicích.

Sklizňové stroje — obilní kombajny — jsou soustředěny ve statkovém mechanizačním středisku. V oddělení Louny bylo jimi sklizeno 20,3 % plochy obilovin. Silážním kombajnem byla sklizena celá výměra 49 ha kukuřice na siláž.

Organizační struktura oddělení Louny

Důležitým prostředkem ke komplexnímu zajištění úkolů základní výrobní jednotky státních statků, je účelná organizace práce a řízení, vyplývající ze zásady osobní odpovědnosti jediného vedoucího.

V oddělení Louny bylo v organizaci práce a řízení toto členění: oddělení, hospodářství, farma a skupina rostlinné výroby (jen v Lounech). Vyjadřuje je schéma.

V živočišné výrobě nebyly čtyři tvořeny. Ve skupině rostlinné výroby v Lounech byly vytvořeny: 16členná četa chmelářská, 20členná zelinářská a četa asi 20 slovenských sezónních pracovníků.

V Nových Hradech byly vytvořeny čtyři stálé kolektivy po osmi členech, v jejichž čele byli vedoucí dělníci. I tyto kolektivy neměly na stálo přiděleny určité pozemky a byly nasazovány podle potřeby. Obdobně tomu bylo i v Černčicích, kde byly dva dvanáctičlenné kolektivy. Rovněž v Březnu byly dvě pracovní čety, z nichž jedna 16členná z místních pracovníků a druhá 20členná ze slovenských sezónních dělníků. Ostatní pracovníci v rostlinné výrobě ve všech hospodářstvích pracovali podle potřeby bez jakýchkoliv stálých pracovních kolektivů.

Oddělení řídil vedoucí oddělení.

Pro řízení živočišné výroby měl k dispozici technika oddělení, ve spolupráci s brigádýrem rozmisťoval na jednotlivá hospodářství traktory, soustředěné v oddělení.

V čele hospodářství stál tedy vedoucí hospodářství, který řídil rostlinnou výrobu; pro řízení živočišné výroby měl k dispozici technika hospodářství. Tak tomu bylo na hospodářstvích Nové Hradky a Březno, v menších hospodářstvích Černčice a Blšany byl jen jeden vedoucí, který měl na starosti obě výroby. Největší jednotku Louny řídil sám vedoucí oddělení a měl k dispozici vedoucího rostlinné výroby a farmáře. Kromě těchto techniků byl na oddělení jeden specialista — chmelař.

Na každém hospodářství byl 1 účetní (pro Černčice a Blšany jeden společný). Ekonomu oddělení, který zodpovídá vedoucímu oddělení, pomáhá jedna pomocná účetní.

Celé oddělení mělo jeden ústřední sklad včetně šrotovny, z něhož byly jednotlivé materiály, např. jadrná krmiva, časově pravidelně disponovány do jednotlivých hospodářství.

Aby bylo možno hodnotit hospodářské výsledky sledovaného velkého oddělení Louny, učinili jsme srovnání jednak s výsledky celostatkovými, jednak — pokud byly dosažitelné — s výsledky ekonomické skupiny, do níž byl statek Louny v roce 1958 zařazen, tj. II. skupiny státních statků v českých krajích.

V tabulce VI. jsou porovnány dosažené hektarové výnosy sledovaného oddělení s celostatkovými a průměrem statků II. ekonomické skupiny.

VI. Porovnání hektarových výnosů

Ukazatelé		Oddělení Louny	Statek Louny	II. ekonomická skupina
ozimé obiloviny	q %	27,40 131,00	26,32 125,80	20,92 100,00
jarní obiloviny	q %	21,36 123,40	21,41 123,70	17,31 100,00
cukrovka	q %	354,56 124,30	326,18 114,30	285,29 100,00
chmel	q %	12,61 120,10	10,50 100,00	× ×
viceleté pícniny	q %	51,55 111,00	46,44 100,00	× ×

VII. Porovnání ukazatelů užitkovosti

		Oddělení Louny	Statek Louny	II. ekonomická skupina
denní dojivost	1 %	6,58 114,80	6,08 106,10	5,73 100,00
přírůstky skotu	dkg %	46 90,20	48 94,10	51 100,00
přírůstky prasat	dkg %	35 97,20	32 88,90	36 100,00
odchovaných selat na 1 prasnici	ks %	11,80 96,70	11,00 90,20	12,2 100,00
odchovaných telat na 100 krav	ks %	81,00 104,10	75,5 97,00	77,8 100,00

Jak je zřejmé z tabulky VI, bylo v oddělení Louny dosaženo vyšších hektarových výnosů u všech hlavních druhů plodin než činil celostátní průměr.

V tabulce VII. jsou porovnání hlavní ukazatelé užitkovosti hospodářských zvířat.

Hlavní ukazatelé užitkovosti hospodářských zvířat v oddělení jsou opět příznivější (kromě přírůstků skotu) než celostátní průměr.

Jedním z nejdůležitějších konečných ukazatelů výrobních výsledků je hodnota hrubé zemědělské produkce ve stálých

IX. Porovnání nákladů
(Náklady v Kčs)

Ukazatelé	Oddělení Louny	Statek Louny	II. ekonomická skupina	Oddělení Louny	Statek Louny
	ozimé obiloviny			jarní	
náklady minulých let	896	896	831	297	297
mzdy a nemocenské pojištění	463	467	429	477	509
pohonné látky	71	67	74	95	84
osiva	—	—	—	203	217
strojená hnojiva	152	141	121	151	142
statková hnojiva	—	—	—	—	—
ostatní náklady	672	739	803	753	849
vlastní náklady celkem	2254	2310	2258	1976	2098
hodnota vedlejších výrobků	339	338	266	302	302
vlastní náklady na hlavní výrobek	1915	1972	1992	1674	1796
hektarový výnos v q	27,40	26,32	20,92	21,36	21,41
vlastní náklady na 1 q	69,89	74,93	95,21	78,37	83,90
index %	73,4	78,1	100,0	78,3	83,8

VIII. Porovnání hodnoty hrubé zemědělské produkce a produktivity práce

	Oddělení Louny	Státek Louny	II. ekonomická skupina
hodnota hrubé produkce na 1 ha zemědělské půdy:			
rostlinné výroby	4163	3267	2768
živočišné výroby	1654	1741	1929
celkem	5817	5008	4697
v % index	123,8	106,6	100,0
hodnota hrubé zemědělské produkce:			
na 1 pracovníka	21232	19210	20312
v % index 100	104,5	94,6	100,0

cenách, přepočtená na jednotku plochy a na jednoho pracovníka. Její porovnání je uvedeno v tabulce VIII.

Podstatně lepších výsledků dosáhlo oddělení i v ukazatelích hodnoty hrubé produkce v přepočtu na jednotku plochy a na jednoho pracovníka.

Hodnotíme-li výrobní výsledky, dosažené v rostlinné a živočišné výrobě, jsou při srovnání s výsledky celostatkovými i s průměrem II. ekonomické skupiny statků českých krajů, v oddělení Louny lepší. Lze říci, že právě velké oddělení

Louny podstatně přispělo k příznivým výsledkům celého statku i přesto, že jeho přírodní a ekonomické podmínky nejsou v rámci statku nadprůměrné. Vždyť např. velká roztržitost stájových a skladovacích prostorů, a tím téměř vyloučená možnost uplatnění velkovýrobní techniky na jedné straně, vysoká spotřeba času a náklady na přepravu krmiv na straně druhé, dále pak ztížená kontrola práce i jejích výsledků, a to na hospodářstvích s nejvyššími stavy zvířat, byly podmínky v rámci statku jedny z nejnejpříznivějších.

hlavních druhů plodin
na 1 ha plochy)

II. ekonom. skupina	Oddělení Louny	Státek Louny	II. ekonom. skupina	Oddělení Louny	Státek Louny	Oddělení Louny	Státek Louny
obiloviny	cukrovka			chmel		víceleté pícniny	
272	653	653	1532	1010	1010	305	305
433	2730	2773	2856	15278	13355	449	580
82	172	245	231	136	283	41	69
194	128	160	217	—	42	—	—
176	507	403	480	395	434	8	43
—	467	352	274	242	155	—	8
820	3050	3455	3626	16589	19932	541	397
1977	7707	8041	9216	33650	35211	1344	1402
245	440	439	312	106	107	—	—
1732	7267	7602	8904	33544	35104	1344	1402
17,31	354,56	326,18	285,29	12,61	10,50	56,82	46,44
100,07	20,50	23,31	31,21	2660,11	3343,27	23,65	30,18
100,0	65,7	74,7	100,0	79,6	100,0	78,4	100,0

X.

	Hektarový výnos	Náklady na 1 ha
statek průměr	10,50 q	35 104 Kčs
oddělení	12,61 q	33 544 Kčs
rozdíl	2,11 q × 86 ha	1 560 Kčs × 86

Přes tyto skutečnosti dosáhlo oddělení Louny i v živočišné výrobě lepších výsledků, kromě přírůstků skotu, ve všech hlavních ukazatelích užítivosti než byl celostátní průměr.

Nepoměrně lepších výsledků bylo dosaženo i v rostlinné výrobě. Pokud je lze porovnat s průměrem statků příslušné ekonomické skupiny, byly hektarové výnosy u ozimých obilovin vyšší o 31,0 %, jarních obilovin o 23,4 % a cukrovky o 24,3 %. Při srovnání s výsledky celostátními dosáhlo oddělení Louny vyšších hektarových výnosů u všech hlavních skupin plodin kromě jarních obilovin a luštěnin, jejichž hektarové výnosy jsou s celostátními přibližně na stejné úrovni.

Celková výše hrubé zemědělské produkce v přepočtu na jednotku plochy je téměř o jednu čtvrtinu vyšší než průměr statků příslušné ekonomické skupiny a o 16 % vyšší při srovnání s průměrem statku Louny. Hodnota hrubé zemědělské produkce, přepočtená na jednoho pracovníka, tj. produktivita práce, je v oddě-

lení Louny o 4,5 % vyšší než dosažený průměr státních statků II. ekonomické skupiny a o 11 % vyšší při srovnání s průměrem celostátním.

Oddělení Louny splnilo i plánované stavy hlavních druhů hospodářských zvířat, a to skotu celkem na 103,2 %, z toho krav na 100,2 % a prasat celkem na 102,7 %, z toho prasnic na 100,0 %. Plánované dodávky skotu splnilo oddělení na 108,4 %, prasat na 107,4 %, při vysoké průměrné dodávkové váze jednoho kusu (436 kg, resp. 98,5 kg), dodávka mléka byla splněna na 95,6 %.

Důležitým ukazatelem jsou vynaložené náklady na výrobu, jejich skladba na jednotku plochy a výrobku.

V položce „ostatní náklady“ jsou zahrnuty náklady na potažní práci, na spotřebu ostatních materiálů, na odpisy a běžné opravy a dále složky výrobní a celopodnikové režie. Při vyčíslení vlastních nákladů na jednotlivé skupiny plodin, resp. chovy hospodářských zvířat v rámci oddělení, bylo postupováno tak, že re-

XI. Porovnání nákladů hlavních

Ukazatelé	Oddělení Louny	Statek Louny	II. ekonomická skupina	Oddělení Louny
	dojnice 1 kus			skot
mzdy a nemocenské pojištění	1465	1264	1213	454
krmiva a steliva	2282	2219	2049	1969
ostatní náklady	2138	1967	1610	729
vlastní náklady celkem	5885	5450	4872	3152
hodnota vedlejších výrobků	192	204	—	135
vlastní náklady po odpočtu hodnoty vedlejších výrobků	5693	5246	4872	3017
roční produkce 1 kusu v 1 — kg	2402	2219	2091	168
náklady na 1 l — kg	2,37	2,37	2,33	17,96
index %	101,7	101,7	100,0	103,3

žijní složky byly stanoveny stejným poměrem k vyplaceným mzdám, v jakém byly v rámci celého statku (tab. IX).

Dobré výrobní výsledky v rostlinné výrobě se promítly i v nákladech na hektar plodiny i na cent produktu. Při srovnání s průměrem příslušné ekonomické skupiny (vypracovány pro ozimé a jarní obiloviny, cukrovku a brambory — porovnání s brambory není v tomto hodnocení učiněno, protože nejsou hlavní plodinou řepařské oblasti) dosáhlo sledované oddělení lepších výsledků — nižších nákladů na jednotku výrobku. Vyrobilo cent ozimých obilovin o 26,6 %, cent jarních obilovin o 21,7 % a cent cukrovky o 34,3 % levněji než byl průměr statků II. ekonomické skupiny českých krajů. Celostatkové náklady na cent byly u ozimých obilovin o 7,2 %, u jarních obilovin o 7,0 % a u cukrovky o 13,7 % vyšší než ve sledovaném oddělení.

Všimneme-li si blíže jednotlivých nákladových složek, pak k největší úspoře dochází především u mzdových nákladů v důsledku lepší použitelnosti a využití výkonných mechanizačních prostředků na velkých plochách. Tak např. mzdové náklady na hektar ozimých obilovin v oddělení Louny a na statku Louny je téměř stejný, přestože hektarový výnos je v oddělení o jeden cent vyšší. Hektarový výnos jarních obilovin je v oddělení i ve statku stejný, mzdové náklady na hektar jsou však u statku o 6,7 % vyšší. Při stejném srovnání u cukrovky dosáhlo oddělení o 8,7 % vyššího hektarového výnosu při zhruba o 2 % nižších mzdových nákladech na hektar plochy.

Rovněž u ostatních hlavních druhů plodin, resp. skupin plodin, dosáhlo sledované oddělení lepších výsledků. Náklady na cent produktu byly nižší u olejnin o 12,0 %, u chmele o 20,4 %, u jednolčetých píceň o 21,6 % a u víceletých píceň o 21,6 %; jen náklady na cent krmných okopanin byly o 2,2 % vyšší než celostatkový průměr.

V oddělení Louny nutno zejména zdůraznit velmi úspěšné pěstování chmele. Jeho plánovaný hektarový výnos byl překročen o 43,9 %, přičemž plánované náklady na cent byly sníženy o 32,3 %. Při srovnání s výsledky celého statku dosáhlo oddělení Louny na ploše 86 ha chmelnic těchto výsledků (tab. X).

Dosaženo bylo tedy vyšší sklizně o 181,46 q při nižších nákladech o 149 760 Kčs.

V tabulce XI. jsou porovnány náklady na hlavní produkty živočišné výroby.

Zmíněná již roztržičnost v ustájení hospodářských zvířat v oddělení Louny nepříznivě ovlivnila náklady na jednotku živočišných produktů, které ve srovnání s průměrem statků příslušné ekonomické skupiny byly vyšší u mléka o 1,7 %, u přírůstku skotu o 3,3 % a u prasat o 16,2 %. Proto také při srovnání jednotlivých nákladových složek jsou v oddělení Louny vyšší náklady na mzdy a ostatní náklady (v nich práce potažní — dovoz píce a slámy i v zimním období do velkého počtu stájí). Tak např. mzdové a ostatní náklady na litr mléka v oddělení Louny činily 1,50 Kčs, zatímco v průměru statků II. ekonomické skupiny 1,35 Kčs. Kromě vyšších nákladů na práci potažní je

produktů v živočišné výrobě

Státek Louny	II. ekonomická skupina	Oddělení Louny	Státek Louny	II. ekonomická skupina	Oddělení Louny	Státek Louny
1 kus			prasata 1 kus			prasnice 1 kus
457	463	125	113	119	816	711
1867	2135	1309	1195	1125	2724	2614
723	634	205	177	173	1186	1192
3047	3232	1639	1485	1417	4726	4517
100	—	30	28	—	70	73
2947	3232	1609	1457	1417	4656	4444
175	186	128	117	131	11,8	11,0
16,84	17,38	12,57	12,51	10,82	394,60	404,0
96,9	100,0	116,2	115,6	100,0	97,7	100,0

zvýšení způsobeno i náklady na výrobní a celopodnikovou režii, počítanými poměrem k vyplaceným mzdám. Právě tak je tomu i v nákladových složkách na jednotku výrobku u skotu a prasat.

Srovnání výsledků zkoumaného oddělení s výsledky celostatkovými a s průměry příslušné ekonomické skupiny, do níž byl statek v roce 1958 zařazen, ukázalo, že zejména v rostlinné výrobě, která měla všechny základní podmínky socialistického zemědělského velkozávodu, bylo dosaženo lepších výrobních i finančních ukazatelů.

Došlo k účelné specializaci v pěstování plodin, projevující se v tom, že plodiny s nízkým zastoupením osevních ploch byly soustředěny vždy jen do několika výrobních jednotek, a tím zajištěno i u nich lepší využití mechanizačních prostředků. Hospodářství s vysokými počty stálých pracovníků pěstovala ve větší míře plodiny náročné na ruční práci. Plné

využití mechanizačních prostředků na velkých lánech umožnilo splnit všechny pracovní operace v agrotechnických termínech a projevilo se příznivě ve výrobních i finančních výsledcích.

Aby i v živočišné výrobě mohlo dojít k zvýšení intenzity výroby, produktivity práce a k snížení vlastních nákladů, je bezpodmínečně nutno, aby ve všech jejích úsecích byla zavedena nová velkovýrobní technologie a technika, závislá a podmíněná dosažením potřebné koncentrace, a to na základě výstavby, popř. vhodné přestavby stájových prostorů, vybavených výkonnými mechanizačními prostředky a zařízeními. Příkladem toho je právě oddělení Louny, v němž se dobré výrobní výsledky v živočišné výrobě nemohly projevit ve snížení vlastních nákladů a zvýšené produktivitě práce, a to právě pro naprosto nevyhovující malovýrobní podmínky, znemožňující jakoukoliv specializaci v chovu hospodářských zvířat.

ZÁHUMENKOVÉ HOSPODÁŘSTVÍ A JEHO VÝHLEDY

(Rozbor stejnojmenné knihy J. Kočího a M. Zubiny, kterou vydalo Státní nakladatelství politické literatury.)

V současné době vystupuje do popředí problém ekonomiky družstev. Pro rychlý rozvoj ekonomiky družstev má velký význam vztah osobních doplňkových hospodářství členů družstev ke společnému družstevnímu hospodářství.

Touto otázkou se také zabývá publikace autorů J. Kočího a M. Zubiny „Záhumenkové hospodářství a jeho výhledy“.

Práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol a to:

I. Záhumenkové hospodářství, jeho úloha a historická omezenost.

II. Současný stav záhumenkového hospodářství a jeho vliv na rozvoj společného hospodářství družstev.

III. Cesty překonání záhumenkového hospodářství.

IV. Závěry.

V úvodní kapitole se autoři zcela správně zabývají otázkami vzniku socialistických velkovýrobních forem v našem zemědělství, jeho složitosti, specifickými rysy a nedostatky, které s rozvojem socialistického zemědělství souvisí.

S rozvojem socialistické zemědělské výroby, především pak družstev, vystupuje do popředí řešení problému pomocného osobního doplňkového hospodářství (záhumenky), která jako hlavní pojítka spojovala osobní zájmy družstevníků se zájmy družstva a celé společnosti.

V počátečních letech hospodaření jednotlivých zemědělských družstev se osobní doplňkové hospodářství ukázalo i v našich podmínkách jako správná forma spojení osobních zájmů družstevníků se zájmy společnými a stala se prostředkem snadnějšího přechodu rolníků od individuální malovýroby k družstevní velkovýrobě. Autoři ve své publikaci se také zabývají problematikou doplňkových hospodářství a stručnou formou zhodnocují politický i ekonomický význam a vznik doplňkových hospodářství.

Správně poukazují na historickou omezenost záhumenkového hospodářství a říkají, že na překonávání záhumenkových

hospodářství ve vědomí družstevníků má značný vliv především pochopení ekonomických výhod, které družstevníkům přináší zrušení záhumenkového hospodářství. To předpokládá podrobit pomocná hospodářství ekonomickému rozboru, ukázat jeho záporné rysy ve vztahu jak k družstevnímu samému, tak ke společnému hospodářství družstev. K tomu podotýkají, že nelze čekat s přeměnou malovýrobní formy hospodářství tak dlouho, až vývoj sám si živelně tokovouto změnu vynutí. Takové vyčkávání by znamenalo brzdit společenský vývoj a mělo by nesporně vážné ekonomické i politické důsledky.

V druhé kapitole se zabývají autoři publikace současným stavem záhumenkového hospodářství a jeho vlivy na rozvoj společného hospodářství družstev. V této části poukazují na vysokou hustotu zvířectva v osobních doplňkových hospodářstvích, zvláště drůbeže. Dále pak rozebírají výměru záhumenkového hospodářství, její podíl na výměře společného hospodářství a její vývoj v přepočtu na jednoho člena a na jeden sdružený závod. Rovněž závislost produkce doplňkových hospodářství je dobře rozebrána a číselně doložena z hlediska závislosti na přidělu naturálií na pracovní jednotky a jejich vliv na odčerpávání družstevních fondů na úkor zajištění vlastní krmivové základny družstev a plného rozvoje společného hospodářství.

Předností práce autorů je, že rozebírají jednotlivé ukazatele výsledků dosažených v těchto hospodářstvích, které pak posuzují z hlediska Vzorových stanov. Správně také věnují pozornost skutečnostem, které o výsledcích v doplňko-

vých hospodářství rozhodují, za jakých okolností byly dosaženy, v čem se projevují a jaký vliv mají na vědomí družstevníků při překonávání záhumenkových hospodářství. Tím se stává tato argumentace důležitým činitelem v pomoci široké praxi a vedení družstev na dosažení cíle postupného přechodu na bezzáhumenkové hospodaření družstev.

Jde hlavně o porušování vzorových stanov ve smyslu zvětšování ploch intenzivních plodin než je povoleno. Dále uvádějí, že vysoce intenzivní živočišná výroba v doplňkových hospodářstvích je závislá na krmivové základně, která je téměř polovinou zajišťována krmivy ze společného hospodářství, a jak vysokého pracovního zatížení klade na družstevníky záhumenkové hospodářství.

K tomuto rozboru současného stavu záhumenkového hospodářství mám některé připomínky, které by obsah publikace doplnily a prohloubily.

Mám v první řadě na mysli poměrně malé využití číselného materiálu k dokreslení argumentace některých vývodů, které mají umožnit správný názor na výsledky dosahované v osobních doplňkových hospodářstvích a mají se stát podkladem postupného překonávání těchto hospodářství.

Radíme k nim rozbor výměry a struktury zemědělské půdy v osobních doplňkových hospodářstvích, stavů zvířectva, krmivové základny, výroby rostlinné a živočišné v doplňkových hospodářstvích, peněžních příjmů, hrubé produkce, důchodů, pracovní účasti v JZD a doplňkovém hospodářství, naturalii z JZD, odměny na pracovní jednotku, spotřebu v rodinách družstevníků apod.

I když některých uvedených číselných údajů autoři ve své publikaci používají, není jich využito pro třídění v závislosti na ukazatele, o kterých je hovořeno v textu publikace. Je pochopitelné, že autoři byli ve výběru a volbě číselného materiálu omezeni jen dostupným materiálem a použili ve své publikaci hlavně údaje ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství. Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky ČSAZV se problematikou osobních doplňkových hospodářství zabývá již několik roků a během krátké doby budou výsledky, dosahované v těchto hospodářstvích, zveřejněny s ohledem na vývoj hlavních ukazatelů za poslední roky. Tak bude možno využít i tohoto číselného materiálu při posouzení a zavádění nových forem na záhumenkách s postupným přechodem na bezzáhumenkové hospodaření družstev.

Třetí část publikace se zabývá cestami k překonání záhumenkových hospodář-

ství, za které autoři považují hlavně přechod na společně obdělávané záhumenky a řešení otázky vlastnictví záhumenkových krav. Domnívám se, že správné a instruktivní závěry v publikaci uvedené zanikají a stávají se nepřehlednými tím, že jsou uvedeny v textu. Bylo by správnější je oddělit a seřadit do určitého pořadí pro lepší posouzení výhod těchto nových forem na záhumenkách a pro jejich doporučení zavádění v širším měřítku v našich družstvech.

Řešení otázky společných záhumenek a jejich zavádění lze tedy doporučit za podmínky, že produkce z této plochy bude družstevníkem řádně vyúčtována a že družstevníci budou zpětně družstvu hradit všechny náklady spojené s uvedenou produkcí. Pro dokreslení výhod společných záhumenek je nutno dodržet zásady, které — i když jsou v publikaci většinou uvedeny — znovu opakuji a doplňuji o některé další. K těmto řadíme:

a) plánovat rostlinnou výrobu na společných záhumenkách na základě předem určeného omezeného výběru plodin podle možností družstva s přihlédnutím k rozsahu chovaného zvířectva v osobních doplňkových hospodářstvích;

b) rozdělovat rostlinné výrobky na základě skutečně dosaženého průměrného výnosu na společných záhumenkách;

c) stanovit členům maximální výši výměry plodin, na kterou mohou být jednotlivé druhy rostlinných výrobků nárokovány a také rozdělovány;

d) zajišťovat úhrady osiv a sadby naturalní srážkou ze sklizně správně stanovenými dávkami výsevu;

e) úhradu ostatních nákladů na společné záhumenky, kde jsou v družstvech procento způsob podmínky, řešit naturalním podílem z dosažené výroby. V ostatních případech, kdy budou tyto náklady hrazeny odpočtem peněžním, stanovit správnou výši ostatních nákladů na základě skutečných nákladů;

f) doporučovat společné obdělávání záhumenek, které jsou zahrnuty do společných honů JZD.

Při správném přístupu zavádění společných záhumenek bude splněn účel při řešení otázky osobních doplňkových hospodářství jako jedna z hlavních cest přechodu na bezzáhumenkové hospodaření družstev.

Dodržením těchto zásad, z nichž některé autoři ve své práci opomenuli, lze výhody společně obdělávaných záhumenek spatřovat zejména:

a) ve větším zapojení družstevníků v JZD, zvláště ve špičkových pracech;

b) v daleko lepším umožnění uplatňování mechanizačních prostředků a vý-

hodnějším využíváním potahů s možným i postupným snižováním počtu dříve chovaných koní;

c) ve výhodném využití chlévské mrvy pro potřeby družstva v těch případech, kde členové mají v individuálním držení krávy;

d) v odstranění jedné z příčin nesvárů a rozladění mezi jednotlivými členy JZD, které vznikají v důsledku úplatků koňákům, v přednostním obdělávání vlastních záhumenek a v mnohých družstvech také v důsledku nevyřešené otázky úhrady nákladů při použití družstevních koňských a mechanizačních prostředků;

e) při upevňování pracovní morálky se společně obdělávané záhumenky stávají předpokladem ke snižování počtu záhumenkového zvířectva;

f) v umožnění lepší organizace práce a lepšího využití výrobních prostředků ve společném hospodářství;

g) v pomoci tomu, aby proces přeměny myšlení družstevníků probíhal podstatně rychleji.

Nyní několik připomínek k otázce vlastnictví záhumenkových krav, jimiž se autoři rovněž zabývají. S ohledem na stálý tlak ve smyslu nezbytného snižování naturálních odměn členům družstev a na snahu družstev v první řadě zajistit krmivý stav zvířectva ve společném hospodářství, bude nutno vlastnictví záhumenkových krav neustále zmenšovat. Přitom je nutno přihlídnout k omezené výměře záhumenek a k nemožnosti zajistit stav zvířectva v doplňkových hospodářstvích, zvláště krav, z vlastních zdrojů.

Za hlavní podmínky a důvody pro omezování individuálního chovu záhumenkových krav lze považovat:

a) důsledné splnění podmínek stanoveného přínosu hospodářského zvířectva do družstva, zejména krav;

b) nedostatečnou krmivovou základnu pro chov krav v osobních doplňkových hospodářstvích z vlastních zdrojů záhumenku;

c) omezování přidělu krmiv, zvláště objemných z družstva pro záhumenkové krávy a zamezení jejich zcizování;

d) omezená možnost náhrady dojníc na záhumenku;

e) nutnost zajištění plánovaných stavů krav v družstvu;

f) lepší využití pracovní kapacity rodiny družstevníka ve společném hospodářství, neboť chov krav odčerpává mnoho pracovních hodin a činí si velké nároky na spotřebu času;

g) zajištění krmivové základny vlastního družstva.

Pokud se družstevníci rozhodli pro společné ustájení záhumenkových krav, ať již formou odděleného ustájení nebo společného s družstevními dojnícemi — i když tuto formu nelze bez vážných výhrad doporučit —, je třeba dbát toho, aby tyto krávy nebyly krmeny na úkor rozvoje družstevního hospodářství. To znamená, že za těchto okolností se sniží výměra záhumenku o určitou plochu na zajištění krmiv pro tyto krávy a musí být také upravena výše dávek naturálií na pracovní jednotky. Rovněž i ostatní náklady, spojené se společným ustájením záhumenkových krav, tj. náklady na obsluhu zvířat, opotřebení základních výrobních prostředků a jejich opravy, náklady na zvěrolékaře apod. budou řádně vyúčtovány podle skutečnosti, nejlépe naturální srážkou z vyrobeného mléka.

Nejdeálnější formou řešení, jak správně autoři dokazují, je převedení krav do družstva, buď formou přínosu nebo za peněžitou úhradu. Zde přestávají být krávy osobním vlastnictvím družstevníků, neboť přecházejí do majetku družstva a slouží k plnění jeho rozvoji. Tento způsob lze považovat za konečné řešení a zásadně ho doporučit, jak je v publikaci také uvedeno. Vyžaduje však upevněných a vyspělých družstev, která mají předpoklady plného uspokojení rodiny družstevníka hmotnými potřebami ze společného hospodářství.

V družstvech, kde již tato forma je uplatňována, vystupuje do popředí otázka zajištění družstevníkovy rodiny mlékem. V současné době bude jistě správné, aby chybějící mléko pro samozásobení rodiny, bylo nahrazeno buď přidělem nebo lépe odprodejem za určitý peněžní obnos (nejlépe za ceny výkupní) do výše množství osobní spotřeby. Přitom by bylo účelné dávat mléko v určité výši na každé dítě a tak pomoci početnějším rodinám.

Družstevníky, kteří na tuto formu přecházejí nebo přejdou, bude rovněž správné zvážovat i jinými cestami, jako využitím sociálního fondu příspěvky na děti apod. O tom však je v publikaci hořeno.

V této kapitole, i když autoři se v publikaci zmiňují o družstvech, která hospodaří bez záhumenek, jako jsou JZD Velenka a JZD Brnířov, by bylo vhodné, jako příklad tato družstva hlouběji analyzovat. Na nich by mohli ukázat, jak na tuto formu přecházela, za jakých podmínek, jaké důvody k zavedení měla a jak se tato forma projevila na výsledky hospodaření ve vztahu k družstvu a osobnímu důchodu členů družstev. Rovněž i při doporučování nových forem osobních

doplňkových hospodářství, zejména při zavádění společných záhumenek a omezování hospodářského zvířectva v těchto hospodářstvích, zvláště krav, by pro podložení správných závěrů v textu prospělo více číselného materiálu.

Je mi však zároveň známa obtížnost získávání materiálu, neboť i Výzkumný ústav zemědělské ekonomiky ČSAZV teprve v současné době sbírá číselný materiál v určitém počtu družstev podle existující formy záhumenek a vlastnictví hospodářského zvířectva v nich. Jakmile bude dokončeno zpracování tohoto materiálu, v němž bude učiněn rozbor nejen z hlediska osobních doplňkových hospodářství, ale i z hlediska vztahu těchto nových forem na záhumenkách k samotnému družstvu, bude materiál zveřejněn.

V závěrečné kapitole autoři správně říkají, že postupné překonávání záhumenkového hospodářství v současné etapě vývoje družstev je umožněno dosavadními úspěchy, jichž bylo dosaženo v socialistické přestavbě vesnice, ekonomickým i politickým upevněním našich družstev. Avšak samo — umožněno rozvojem družstevní ekonomiky a růstem politického, odborného a kulturního uvědomění družstevníků — působí toto postupné překonávání záhumenkového hospodářství zpětně na další rozvoj ekonomiky družstev a růst uvědomění jejich členů.

Souhlasím i s ostatními závěry, ke kterým při celkovém hodnocení v závěru své publikace autoři docházejí. V tomto smyslu bude třeba podrobit důkladnému rozboru i Vzorové stanovy JZD samotné a případně je i doplnit.

Pro další upevňování vztahů družstevníků ke společnému vlastnictví JZD je

tedy nutné všestranně podporovat iniciativu a zájem předních družstev a družstevníků o nové formy hospodaření v osobních doplňkových hospodářstvích. Zaváděním nových forem v obdělávání záhumenkového hospodářství a odstraňováním nedostatků v chovu nadměrného počtu záhumenkového zvířectva, omezováním růstu intenzity živočišné výroby na záhumenkách, stanou se opět tato hospodářství prostředkem takového spojení osobních a společných zájmů členů družstev, které nebude již brzdou prudkého rozvoje družstev předpokládaného třetím pětiletým plánem.

Postupný přechod na bezzáhumenkové hospodaření JZD upevní také nový vztah družstevníků ke kolektivnímu vlastnictví uvnitř družstev.

Tato opatření umožní zkracování pracovní doby družstevníků, kteří tak budou postupně zbavováni práce na vlastním záhumenku po ukončení pracovní doby v družstvu. Tuto dobu mohou pak plně věnovat ke svému sebevzdělání, kulturnímu vyžití a osobnímu odpočinku.

Závěrem lze shrnout. Autoři se nevyhýbají řešit tak složitou otázku, jakou je překonávání osobních doplňkových hospodářství. Publikace je také psána vhodnou, každému srozumitelnou formou. Práce autorů podrobně rozebírá problém osobních doplňkových hospodářství a zcela jasně ukazuje cesty, jimiž lze dosáhnout konečného cíle, tj. přechodu na bezzáhumenkové hospodaření družstev.

Inž. R. Černín,

*Výzkumný ústav
zemědělské ekonomiky ČSAZV, Praha*

II. VĚDECKO-METODICKÁ PORADA ZEMĚDĚLSKÝCH EKONOMŮ V PRAZE

Ve dnech 13.—20. září 1960 se v souladu s usnesením III. konference o koordinaci vědecko-výzkumných prací a Stálé zemědělské komise Rady vzájemné hospodářské pomoci konala v Praze II. vědecko-metodická porada představitelů Výzkumných ústavů zemědělské ekonomiky zemí socialistického tábora. Porady se zúčastnili zástupci BLR, ČSSR, MLR, NDR, RLR a SSSR, vesměs ředitelé a vedoucí pracovníci Výzkumných ústavů zemědělské ekonomiky z těchto zemí. Na programu byly projednávány tyto otázky:

1. Návrh metodiky pro srovnání ukazatelů vlastních nákladů na zemědělské produkty, vyráběné v členských zemích Rady vzájemné hospodářské pomoci.

2. Návrh jednotné metodiky určování ekonomické efektivity výroby osiva a sadby.

3. Výsledky výzkumu a zevšeobecnování praktických zkušeností s peněžním odměňováním práce v kolchozech a zemědělských družstvech jako jednoho z důležitých činitelů hmotné zainteresovanosti pracovníků v zemědělství.

4. Opatření ke zlepšení koordinace vědeckovýzkumné práce v oboru zemědělské ekonomiky.

K jednotlivým bodům programu zaslaly zúčastněné země písemné referáty, které byly přeloženy do jednacích řečí, tj. do ruštiny, němčiny a češtiny a rozdány před zahájením všem účastníkům porady.

Po zahájení zasedání předsedou ČSAZV akademikem Antonínem Klečkou a po schválení procedurálních pravidel jednání, bylo ihned přistoupeno k podrobnému projednávání jednotlivých bodů programu.

I. K otázce vypracování návrhu metodiky pro srovnání ukazatelů vlastních nákladů na zemědělské produkty se svými příspěvky vystoupili:

Zástupce sekretariátu Stálé zemědělské komise RVHP Nikola Ivanov Darpatov, který seznámil přítomné s usnesením Stálé zemědělské komise RVHP k této problematice a zdůraznil velký význam správného a včasného vypracování jednotné metodiky.

Člen korespondent VASCHNIL, C. Sc. doc. Alexandr Ivanovič Tulupnikov (SSSR) zdůraznil, že sám život staví tento nový úkol do popředí, zatímco ještě zůstává řada dílčích nevyjasněných problémů v samotné metodice zjišťování vlastních nákladů zemědělských produktů v jednotlivých zemích. Vysvětlil některé základní otázky výpočtu vlastních nákladů zemědělských produktů v SSSR, jakož i některé možnosti řešení nového úkolu.

Ve svém závěru doporučil k přijetí návrh československé delegace, jakož i delegace maďarské na vytvoření zvláštní skupiny odborníků, která by na základě předložených návrhů jednotlivých zemí vypracovala rámcovou metodiku pro srovnání ukazatelů vlastních nákladů zemědělských produktů. Současně doporučil, aby porada vyjádřila žádost Stálé zemědělské komisi RVHP o podporu, aby valutové otázky, včetně přepočítacích koeficientů jednotlivých národních měn vyřešila Stálá ekonomická komise RVHP.

S. Tulupnikov dále doporučil, aby porada požádala Stálou zemědělskou komisi RVHP o určení produktů, u nichž by měly být nejdříve vlastní náklady srovnávány.

Dipl. ekonom Gerhard Elvert (NDR) uvedl, že problematiku další společenské dělby práce mezi zeměmi tábora socialistických zemí nelze posuzovat jen podle srovnatelných vlastních nákladů, i když tento ukazatel je jedním z nejdůležitějších. Doporučil proto, aby specializace v zemích tábora socialismu byla řešena komplexně, a to nejdříve na základě jednotného rozboru podmínek zemědělské výroby v jednotlivých zemích, k němuž by ovšem bylo třeba vypracovat jednotnou metodiku na základě předem dohodnutých ukazatelů, a to za účasti všech zemí.

Inž. Octavian Gheorghiu (RLR) osvětlil zásady metodiky zjišťování vlastních nákladů v Rumunské lidové republice a zdůraznil, že v podstatě souhlasí s návrhy, obsaženými v předloženém materiálu sovětské delegace, jakož i s vytvořením zvláštní pracovní skupiny k vypracování jednotné rámcové metodiky. Poukázal na to, že vlastní náklady nemohou určovat specializaci zemědělské výroby mezi socialistickými zeměmi a v souvislosti s tím hovořil o mnohostranném rozvoji zemědělství Rumunské lidové republiky.

C. Sc. László Csete (MLR) ve svém stanovisku k předloženým materiálům ostatními delegacemi se zejména dotknul problematičnosti započítávání všech nákladů na reprodukci pracovní síly, tj. včetně nákladů, jež na sebe bere společnost. Zdůraznil dále, že nelze připustit, aby vlastní náklady obsahovaly jakékoliv prvky čistého důchodu. Vyzdvihl zároveň nutnost vyjadřování spotřeby materiálových nákladů v naturálních jednotkách a spotřeby živé práce v hodinách jako základny možného vypracování jednotné rámcové metodiky.

Prof. dr. Tadeusz Rychlik (PLR) uvedl zejména, že prvním krokem ke

splnění úkolu, uloženého Stálou zemědělskou komisí RVHP, je dohodnutí zásad jednotného zjišťování vlastních nákladů v jednotlivých zemích, kde dosud jsou v metodikách značné rozdíly. Podrobněji se zabýval otázkou, jakým způsobem počítat do vlastních nákladů kvalitativní rozdíly v půdě jako základním výrobním prostředku, jakož i efektivnost investic. Proto uvedl také domněnku, že do vlastních nákladů je účelné zahrnovat zúročení vloženého kapitálu, diferenciální rentu a rovněž placení pojistného.

Inž. Jan Bruthans (ČSSR) uvedl zejména nutnost vyjadřování spotřeby živé práce v hodinách a přepočítávání prací složitých na hodiny jednoduché práce, jakož i potřebu maximálně možného vyjadřování spotřeby zhmotnělé práce v naturálních jednotkách spotřeby jednotlivých výrobních prostředků. Zdůraznil přitom nutnost přihlídnutí k dosavadní evidenci v zemědělských závodech, aby nemusela být zaváděna další, nová a pracovní evidence pro účely srovnávání vlastních nákladů mezi zeměmi socialistického tábora.

Petko Trifonov Christov (BLR) zdůraznil nutnost dosažení zásadní dohody při řešení jednotlivých dílčích problémů samotného výpočtu vlastních nákladů, zvláště pak, aby do vlastních nákladů nebyly započítávány žádné složky čistého důchodu, i když se v metodikách výpočtu vlastních nákladů v některých zemích objevují.

Další diskuse k této otázce se již především zaměřila na vytvoření zvláštní pracovní skupiny odborníků, jakož i metod její práce. Jednotlivé delegace jmenovaly současně své členy do této skupiny. Zástupci československé strany vzali na sebe závazek vypracovat první variantu návrhu dané metodiky.

II. K otázce vypracování návrhu jednotné metodiky určování ekonomické efektivnosti výroby osiv a sadby vystoupili:

Dr. Karol Gawłowski (PLR), který ukázal na vážnost i složitost řešení tohoto problému, který byl podobně jako vypra-

cování návrhu pro srovnání vlastních nákladů uložen Stálou zemědělskou komisí RVHP. Ukázal na cíle, jež má metodika

ekonomické efektivity výroby osiva a sadby splnit a ve svém příspěvku podrobně rozvedl některé nejdůležitější předpoklady a zásady, nezbytné pro včasné a správné vypracování této metodiky. V závěru navrhl, aby porada pověřila jednu z delegací přípravou prvního návrhu jednotné metodiky, jejímuž vypracování by sloužily písemné podklady této porady i dodatečně zaslané referáty zemí, které je dosud nepředložily. Zvláštní speciální porada odborníků by tento návrh pak prodiskutovala a vypracovala definitivní návrh.

Inž. Vladimír J e n í č e k (ČSSR) uvedl některé základní zásady, jež by měly být při vypracování metodiky vzaty v úvahu. Uvedl zejména nutnost potřeby srovnatelnosti vlastních nákladů na výrobu osiva a sadby v zemědělských závodech, nákladů na úpravu a manipulaci osiva, nákladů na dopravu, nákladů na šlechtění, jakož i agronomická a jiná hlediska výnosů osiva a sadby z jednotky plochy na příslušném stupni množení. Navrhl v souladu se stanoviskem polského delegáta vytvoření zvláštní skupiny odborníků, jež by tuto otázku řešila, a to na základě prvního návrhu, který by vypracovala některá ze zúčastněných stran.

C. Sc. Alexandr Ivanovič B ě l o v (SSSR) zvláště zdůraznil nutnost rozdílného přístupu k vypracování metodiky určení ekonomické efektivity výroby osiva a sadby, než by tomu bylo u výrobků normálních. V daném případě je třeba k ekonomickým hlediskům efektivity připojit důležitá hlediska agrono-

mická. Ve svém závěru zdůraznil, že sovětská delegace podporuje návrh polské a československé delegace na vytvoření zvláštní skupiny odborníků, která by tuto problematiku zpracovala; podle názoru sovětské delegace by mohla první návrh metodiky vypracovat a příslušným členům skupiny do jisté doby zaslat polská strana.

Gerhard B e u t m a n n (NDR) uvedl k některým hlediskům, nutným při vypracování návrhu metodiky, že i přes význam srovnatelných vlastních nákladů pro posuzování ekonomické efektivity výroby nelze je považovat za jediné kritérium a je třeba je doplnit řadou ukazatelů dalších, zvláště pak ukazatelů agronomickými, rozbořením podmínek výroby osiva a sadby v jednotlivých zemích apod. Ve svém závěru doporučil, aby byla vytvořena síť stanic pro srovnávací pokusy s výrobou osiv v mezinárodním měřítku.

Nikola Ivanov D a r p a t o v (sekretariát Stálé zemědělské komise RVHP, BLR) ve svém vystoupení uvedl důvody, jež vedly Stálou zemědělskou komisí k tomu, aby tato otázka byla projednávána na této poradě. Pokud jde o vyslovené návrhy na vybudování stanic pro mezinárodní srovnávání pokusů osiv a sadby, oznámil, že tato otázka byla již vyřešena v jiném orgánu Stálé zemědělské komise RVHP.

Další diskuse k této problematice byla zaměřena k vytvoření zvláštní pracovní skupiny a k postupu její práce. Zástupci polské strany vzali na sebe závazek vypracovat první variantu návrhu projednávání metodiky.

III. K otázce výsledků výzkumu a zevšeobecnování praktických zkušeností s peněžním odměňováním práce v kolchozech a zemědělských výrobních družstvech vystoupili:

C. Sc. inž. Mikuláš Š e b e s t a (ČSSR), který uvedl základní příčiny nedostatku v současném systému odměňování v jednotných zemědělských družstvech, jakož i nejdůležitější předpoklady a výhody pevného peněžního odměňování za práci. Ukázal na různé formy přechodu k tomuto progresivnímu způsobu odměňování, které se v československých podmínkách

objevují. Z potřebných předpokladů podrobně rozvedl nutnost stanovení technicky odůvodněných výkonových norem, uskutečnění nové tarifikace prací v zemědělství, jakož i vytvoření potřebného provozního zajišťovacího fondu rezerv. Ukázal dále na sepětí peněžního odměňování se zaváděním vnitropodnikového chozrasčotu, který se zkouší na opěrných

bodech Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky.

Ilija Genčin (BLR) vyzdvihl význam a značnou výhodnost pevného peněžního způsobu odměňování bez použití pracovních jednotek pro další zvyšování výroby a hospodárnosti v zemědělských výrobních družstvech. Na základě bulharských zkušeností ukázal dva možné způsoby přechodu k pevné peněžní odměně, z nichž zejména druhý způsob, spočívající v postupném dosažení pevné zaručené odměny za práci ve výši mezd ve státních statcích, se ukázal jako nejvýhodnější. Vyzdvihl význam a nutnost normování a tarifkace prací jako nezbytného předpokladu pro zavádění těchto progresivních forem odměňování za práci v zemědělských výrobních družstvech. Ve svém závěru zdůraznil, že v plánech vědeckovýzkumných prací je třeba dále ponechat tuto důležitou problematiku a současně s tím řešit i otázky normování a tarifkace prací, zkoumání otázek odměňování v zemědělských výrobních družstvech ve vztahu k odměňování ve státních statcích, k úvěrovému systému v zemědělských výrobních družstvech, jakož i k vnitropodnikovému chozrasčotu.

Člen korespondent VASCHNIL A. I. Tulupnikov (SSSR) ukázal na zkušenostech kolchozů, jaký význam pro zvýšení a zhospodárnění výroby v kolchozech má zavedení nových progresivních forem odměňování. Přitom uvedl, že dnes se již nemluví jako dříve, že je nutno čekat se zaváděním peněžního odměňování v ekonomicky slabých kolchozech až do doby jejich ekonomického upevnění. Naopak se ukazuje, že i v ekonomicky slabých kolchozech je třeba peněžní odměnu zavádět, což se také v praxi plně osvědčilo. Zdůraznil dále těsné sepejetí peněžních forem odměňování bez použití pracovních jednotek se zaváděním vnitropodnikového chozrasčotu a s nutností zavedení účinného prémiového systému. Ve svém závěru doporučil, aby všechny ústavy zemědělské ekonomiky zúčastněných zemí ponechaly ve svých vědeckovýzkumných plánech řešení této otázky jako jednoho

z prvořadých úkolů pod koordinací bulharské strany.

Dr. K. Dyhrenfurth (NDR) poukázal na vývoj zemědělských výrobních družstev v NDR, který teprve v poslední době zaznamenal obrat a kdy prakticky bylo ukončeno združstevňování. Tato skutečnost spolu s politicko-ekonomickými otázkami, vyplývajícími z roztržitého Německa, způsobují, že zavádění progresivních forem odměňování v NDR nemá podobných podmínek, jako je tomu například v SSSR, BLR a ČSSR. Zdůraznil, že zkušenosti těchto zemí jsou však pro NDR velmi důležité a zároveň ukazují na nutnost respektování zvláštností v NDR. Uvedl též zkušenosti, jež byly získány v zemědělských výrobních družstvech III. typu v NDR, kde byla státem zaručena odměna za jednu pracovní jednotku ve výši 7 DM, přičemž je možno využít zvláštního úvěru k pravidelnému měsíčnímu zálohování pracovních jednotek až do výše 6 DM. Ukázal dále, že pevné peněžní odměňování má ještě některé nevyjasněné otázky, spojené s vlastním teoretickým zdůvodněním a obsahem pojmu peněžní odměny za práci, její výše ve vztahu ke stanovení produktu pro sebe, k čistému důchodu apod.

C. Sc. Sabin Nica (RLR) po podrobném vysvětlení současného stavu v odměňování v zemědělských výrobních družstvech v Rumunské lidové republice, kde základním způsobem odměňování je odměňování podle pracovních jednotek, vyplácených jednak v penězích a jednak v naturáliích, zdůraznil, že s ohledem na konkrétní podmínky zemědělských výrobních družstev v RLR, nejsou v současné době v RLR vytvořeny předpoklady k zavádění pevného peněžního způsobu odměňování bez pracovních jednotek.

Prof. A. Brzoza (PLR) uvedl, že v současné době je v polských zemědělských výrobních družstvech řada velmi vážných problémů, jež je třeba přednostně řešit k zabezpečení jejich rozvoje. Plně však souhlasí s tím, že zaručená peněžní odměna je významným nástrojem ke zvýšení výroby a hospodárnosti, jak

o tom svědčí nejen zkušenosti SSSR, ale i BLR a ČSSR, kde vývoj v zemědělských výrobních družstvech dosáhl značně vyššího stupně rozvoje. Avšak v Polsku jsou jiné podmínky, kde mj. nejsou peněžní vztahy v zemědělství zdaleka tak rozvinuté, aby bylo možno v současné době přecházet na peněžní způsob odměňování, i když v předních družstvech je podíl peněz v celkové odměně již značný a stále roste. Vyslovil přesvědčení, že především tato družstva postupně přejdou k zaručené peněžní odměně, a že z příkladů SSSR, BLR a ČSSR budou polská družstva proto dříve či později čerpat při uskutečňování progresivních forem odměňování.

C. Sc. inž. V. B a u c h z Ekonomického ústavu Slovenské akademie věd, uvedl některé teoretické problémy, spojené s uplatňováním, působením a projevem ekonomického zákona rozdělování podle práce a doporučil některé návrhy v oblasti prodeje naturálií družstevníkům a je-

jich podílu na zisku družstva na konci roku.

C. Sc. A. I. B ě l o v (SSSR), na příkladech z Kazachstánu ukázal, že na zavádění zaručené peněžní odměny za práci nemá zvláštního vlivu stupeň koncentrace výroby. V rámci socialistické soustavy je však nutno počítat především se stavem v tržně-peněžních vztazích zemědělství. Zdůraznil dále, že jedním ze základních předpokladů úspěšného zavádění zaručených odměn za práci je správné normování práce a uvedl, že v Sovětském svazu se z tohoto hlediska přistoupilo k vytvoření nové organizace mezikolchozních normovacích středisek, zřizovaných zpravidla v rámci okresů.

Po diskusi se porada shodla v názoru, že je třeba i nadále věnovat ve vědecko-výzkumných plánech všech ústavů zvláštní pozornost problematice progresivních forem odměňování a zabezpečit pravidelnou výměnu zkušeností i výsledků prací v tomto směru.

IV. K otázce dalšího zlepšení koordinace vědeckovýzkumné práce v oboru zemědělské ekonomiky

hovořili zástupci zúčastněných stran o dosavadním stavu ve vědeckovýzkumné práci a o její organizaci a navrhli další konkrétní opatření ke zlepšení vzájemné spolupráce.

C. Sc. László C s e t e (MLR) uvedl, že maďarská strana navrhuje uspořádání symposia k otázce rozmístění a specializace zemědělské výroby v červnu 1962 v Budapešti a upozorňuje na důležitost se započítím práce na sjednocení terminologie v oboru zemědělské ekonomiky. V závěru navrhl uspořádání příští porady představitelů výzkumných ústavů zemědělské ekonomiky v Budapešti v roce 1961.

Vasili B u c u r (RLR) zdůraznil, že je třeba věnovat zvláštní pozornost ekonomickému zkoumání otázek efektivity meliorací a doporučil zahrnout toto téma do koordinovaných otázek.

Prof. dr. F. D z i e d i c (PLR) upozornil na důležitost sjednocení terminologie

v oboru zemědělské ekonomiky a podal návrh, aby se v roce 1962 konalo ve Varšavě symposium, věnované těmto otázkám.

Člen korespondent VASCHNIL C. Sc. doc. A. I. T u l u p n i k o v (SSSR) upozornil především na rozdílný systém plánování vědeckovýzkumných úkolů ve Výzkumném ústavu zemědělské ekonomiky v Moskvě proti předcházejícím letům. Při plánování vědeckovýzkumných prací se upustilo od velkého počtu témat. Nyní je vědeckovýzkumný plán v oboru zemědělské ekonomiky soustředěn na dva hlavní problémy: První problém zahrnuje v sobě soubor úkolů, jejichž vyřešením se mají získat konkrétní návrhy na opatření k zlepšení organizace výroby a zvýšení zemědělské produkce v socialistických zemědělských závodech. Druhý problém je zaměřen na řešení základních otázek perspektivního rozvoje zemědělských závodů. Celý plán vědeckovýzkum-

ných prací v SSSR je zaměřen k tomu, aby zemědělství ekonomové mohli nadřízeným orgánům podávat přesné, vědecky podložené a konkrétní návrhy, řešící další rozvoj a zvyšování zemědělské výroby.

Upozornil na význam mezinárodní spolupráce a doporučil, aby do závěrečné rezoluce druhé porady byly pojaty nové koordinované úkoly.

Dipl. ekonom G. Elvert (NDR) upozornil účastníky porady na konferenci, která bude koncem letošního roku pořádána v Berlíně k otázkám ekonomického hodnocení půd. Seznámil účastníky druhé porady s obsahem jednání soudruhů z NDR se zástupci Anglie o vydání zemědělského světového atlasu a doporučil, aby země socialistického tábora se práce na vydání světového zemědělského atlasu rovněž zúčastnily.

Člen korespondent ČSAZV doc. dr. J. Krblich (ČSSR) seznámil účastníky druhé porady se současným stavem prací na koordinovaných tematech, poukázal na některé nedostatky ve vzájemné mezinárodní spolupráci a podal návrhy na jejich odstranění. Tyto návrhy jsou podrobně obsaženy v materiálu československé delegace.

Člen korespondent VASCHNIL C. Sc. doc. A. I. Tulupnikov (SSSR) odpo-

vídaje na doporučení soudruha Elverta, prohlásil, že SSSR se zúčastní prací na vydávání světového atlasu. SSSR vydá koncem tohoto roku atlas SSSR, který nabídne mezinárodní organizaci pro vydání světového atlasu.

Dále informoval poradu o mezinárodním kongresu zemědělských ekonomů, který bude pořádán v příštím roce v Mexiku. Koncem září přijedou zástupci tohoto kongresu do Moskvy, kde bude zpřesněn program jeho prací.

Prof. dr. O. Rosenkranz (NDR) rovněž vystoupil k otázce pořádání mezinárodního kongresu zemědělských ekonomů v Mexiku v roce 1961 a upozornil na procedurální otázky této konference.

Celý průběh jednání, který byl uzavřen podrobným usnesením k jednotlivým bodům programu a na který navazovala exkurze zahraničních účastníků do některých JZD a státních statků, ukázal na veliký význam těchto porad nejen pro další prohloubení vědeckovýzkumné práce v oboru zemědělské ekonomiky v jednotlivých zemích socialistického tábora, ale i pro koordinované a úspěšné řešení naléhavých problémů, dotýkajících se rychlého rozvoje socialistického zemědělství v našich spřátelených zemích.

ZEMĚDĚLSTVÍ V EVROPSKÉM HOSPODÁŘSKÉM SPOLEČENSTVÍ

Dne 25. března 1957 byla v Římě podepsána zástupci vlád Belgie, Francie, Itálie, Lucemburska, Německé spolkové republiky a Nizozemí smlouva o Evropském hospodářském společenství (EHS), tzv. společný trh spolu se smlouvou o Evropském atomovém společenství — Euratom. Smlouva vstoupila v účinnost 1. ledna 1958 s tím, že její ustanovení budou plněna až od 1. ledna 1959. Její uvedení v život předvídá politickou a hospodářskou integraci zmíněných šesti zemí v průběhu 12—15 roků.

Evropské hospodářské společenství je logickým důsledkem všech poválečných integračních snah v západní Evropě inspirovaných Spojenými státy, počínajíc Marshallovým plánem, přes ztroskotané tzv. Evropské obranné společenství, Montánní unii a Organizaci pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC), která má být přeměněna na novou hospodářsko-politickou organizaci. Všechna tato seskupení mají za cíl usnadnit pronikání severoamerických monopolů do západní Evropy a zvýšit politickou a hospodářskou závislost západoevropských zemí na Spojených státech. Ve svých důsledcích jsou zaměřena na rozdělení Evropy do skupin států stojících proti sobě, přičemž má být průmyslový potenciál západoevropských zemí organizován pro americké válečné přípravy namířené proti zemím socialistického tábora.

Americké monopoly společně s největšími západoevropskými — a zde zejména západoněmeckými — monopoly, přisoudily EHS především úlohu hospodářské základny Severoatlantického seskupení. Podle smlouvy o EHS má v období 12—15 let vzniknout z dosavadních šesti smluvních stran a jejich zámořských držav — kterých však den ze dne ubývá — jednotná oblast se společnou hospodářskou a sociální politikou, jejímž základem je celní unie. Tato celní unie předpokládá nejen odstranění celních překlad u všech výrobků, tedy i u produktů zemědělských, ale současně vytvoření společného celního tarifu vůči třetím zemím, zavedení společného tarifu v dopravě, odstranění subvencí při vývozu uvnitř Společenství atd. Hlavní rys, kterým se však liší EHS ode všech dosavadních celních unií, je skutečnost, že jeho politiku provádějí nadstátní orgány. V tom spočívá též politický smysl Spole-

čenství, neboť ukazuje na tendenci vytvořit samostatný nový subjekt mezinárodního práva navenek a orgán jednotné hospodářské a sociální politiky uvnitř.

Osnovatelé EHS předkládají veřejnosti nutnost vzniku tohoto útvaru s nejrůznějšími odůvodněními. V podstatě je však vedl jediný motiv: vytvořit hospodářskou základnu pro své útočné vojenské akce. Okolnosti, které si prý vynutily vznik EHS, jsou jak hospodářské, tak politické. Z ekonomického hlediska se argumentuje zejména tím, že západní Evropa zaostává za velkými „kolosy“ — Spojenými státy a Sovětským svazem — a že v důsledku toho význam Evropy, tj. Evropy kapitalistické, ve světovém měřítku klesá. Dále se uvádí, že vědecký a technický pokrok se může plně uplatnit a zajistit vysokou produktivitu práce jen v rámci velkého hospodářského prostoru. Je pravda, že technický pokrok vede nutně k mezinárodní dělbě práce, ovšem za kapitalistického systému řídí se i mezinárodní dělba práce základním zákonem kapitalismu v imperialistickém stadiu, zákonem monopolně vysokého zisku. V praxi to znamená podřízenost slabších států nejsilnějším, ovládnutí trhů nejmohutnějšími monopoly, zesílení nerovnoměrného vývoje kapitalistických zemí a prohlubování antagonismu mezi výrobními silami a výrobními vztahy. Kromě již uvedených strategických důvodů vedla monopoly imperialistických zemí ke zřízení EHS hlavně obava před růstem revolučních sil v západní Evropě a obava před rostoucím vlivem a silou socialistického tábora, snaha zabránit rozpadu koloniální soustavy a obava před zvratem k socialismu v jednotlivých členských zemích Společenství.

EHS zahrnuje hospodářsky nejvyvinutější země kapitalistické Evropy s výjim-

kou Velké Británie. Má rozlohu 1 172 260 km² s obyvatelstvem v počtu 164 393 000 osob (bez zámořských území). Podíl šesti zemí EHS na světové kapitalistické výrobě činil v roce 1957 20 %, na evropské kapitalistické výrobě 56,7 % a na zemědělské výrobě evropských kapitalistických zemí dosáhl 53 %. EHS stojí tedy mezi kapitalistickými hospodářskými celky na druhém místě za USA a před Velkou Británií.

Současný vývoj imperialismu je charakterizován stále se stupňující koncentrací a centralizací kapitálu, která dosáhla nejvyššího stupně v USA a v Evropě pak v NSR. Jak ve výrobě, tak i v zahraničním obchodě zaujímá NSR mezi šesti zeměmi vedoucí postavení, jež mu spolu s politickou podporou, kterou USA poskytují západnímu Německu, umožňují určovat rozhodujícím způsobem celkovou politiku Společenství. Proto právě západoněmecké monopoly od samého počátku

EHS plně podporovaly, neboť počítaly s tím, že se jim jeho pomocí a za plné podpory USA podaří ovládnout celou západní Evropu a vytlačit z ní Velkou Británii.

Z popudu Velké Británie nedávno zřízené Evropské sdružení volného obchodu (ESVO), jehož členy jsou kromě Velké Británie i Švédsko, Norsko, Dánsko, Rakousko, Švýcarsko a Portugalsko (o přístupu Finska se jedná), má především čelit západoněmecké hegemonii v západní Evropě. Všechna úsilí sladit hospodářsko-politické zájmy těchto dvou útvarů vyzněla dosud naprázdno a v současné době je tudíž kapitalistická Evropa rozdělena na dva proti sobě stojící hospodářské bloky, EHS a ESVO. Tento rozkol se přirozeně přenáší i do jiných imperialistických seskupení, která sdružují členské státy obou útvarů a dotýkají se i samotné politiky Evropského hospodářského společenství.

Postavení zemědělství v zemích EHS

Všech šest zemí Evropského hospodářského společenství jsou hospodářsky nejvyspělejšími státy západoevropského kontinentu, kde průmysl je rozhodující složkou v národním hospodářství. Podíl zemědělství na celkovém národním produktu je však ve všech šesti zemích stále ještě značný, zejména ve Francii, Itálii a Nizozemí, i když vykazuje sestupnou tendenci. S výjimkou Nizozemí dokazuje i příklad zemí společného trhu, že čím méně rozvinuté je celkové hospodářství určité země, tím větší je podíl zemědělství na společném produktu (tab. I).

Na šest zemí společného trhu připadá asi 46 % celkové orné půdy západní Evropy, přičemž to je půda v kapitalistické

I. Podíl zemědělství na celkovém společenském produktu

Země	1936—1938	1954—1955
	procent	
Itálie	48,6	36,1
Francie	34,8	30,2
Nizozemí	?	24,6
Lucembursko	19,6	18,2
Belgie	16,1	15,3
NSR	21,8	14,6

Pramen: UTEIN, ukazatelé hospodářského vývoje v zahraničí 1959

II. Přehled o využití půdy podle jednotlivých zemí EHS

Země	Orná půda		Trvalé louky a pastviny		Lesy	
	v miliónech ha	%	v miliónech ha	%	v miliónech ha	%
Belgie	1,00	33,0	0,70	24,0	0,60	19,5
Lucembursko	0,08	30,0	0,06	23,5	0,08	23,5
Francie	21,30	38,5	12,20	22,5	11,50	20,5
Itálie	15,80	52,0	5,10	16,5	5,80	19,0
NSR	8,70	36,0	5,70	23,5	7,10	29,0
Nizozemí	1,00	31,5	1,20	38,5	0,25	7,5
	47,88		24,96		25,33	

Pramen: Ročenka FAO, 1958

Evropě v průměru nejkvalitnější. Těchto šest zemí patří — s výjimkou jižní Itálie — k nejpokrokovějším zemědělským oblastem kapitalistického světa a vyrábí asi 53 % celkové produkce obilí západní Evropy. V tabulce II je obsažen přehled o využití půdy podle jednotlivých členských zemí EHS.

Uvedli jsme předběžně tyto údaje o podílu zemědělské výroby na společenském

produktu a o využití půdy v zemích EHS proto, abychom si mohli učinit představu o významu zemědělství v této oblasti. Přihlédneme-li ještě k tomu, že zemědělské obyvatelstvo členských států EHS činí přibližně 42 miliónů osob pracujících zhruba v sedmi miliónech zemědělských závodů, uvědomujeme si, proč zemědělská problematika má v rámci Společenství zcela mimořádné postavení.

Ustanovení smlouvy o EHS o zemědělství

Je tedy docela pochopitelné, že otázce zemědělství je ve smlouvě o Evropském hospodářském společenství věnována celá hlava II, čl. 38—47 a zemědělství se přirozeně též dotýkají ustanovení smlouvy o svobodném pohybu osob, služeb a kapitálu, o celkové hospodářské politice apod.

Podle smlouvy je úkolem Společenství:

vytyčení společné politiky v zemědělství (část I, čl. 3d) a ke splnění tohoto dílu (hlava II, čl. 39) má EHS:

a) zvýšit produktivitu zemědělství rozvojem technického pokroku, zajištěním racionálního rozvoje zemědělské výroby a optimálním využitím výrobních činitelů, zejména pracovní síly,

b) zajistit tak zemědělskému obyvatelstvu slušnou životní úroveň, zejména zvýšením individuálního příjmu pracujících v zemědělství,

c) stabilizovat trhy,

d) zajistit přiměřené ceny při dodávkách spotřebitelům.

Při uskutečňování této společné zemědělské politiky se má přihlížet:

a) k zvláštnímu charakteru u zemědělské činnosti, vyplývajícímu ze sociální struktury zemědělství a ze strukturálních a přirozených rozdílů mezi jednotlivými zemědělskými oblastmi,

b) k nutnosti postupně činit vhodné úpravy,

c) k tomu, že zemědělství je v členských státech sektorem těsně spjatým s celým hospodářstvím.

K dosažení shora uvedených cílů bude podle čl. 40 smlouvy vytvořena společná organizace zemědělských trhů.

Podle druhů výrobků bude tato organizace mít některou z těchto forem:

a) společná pravidla pro konkurenci,

b) závaznou koordinaci jednotlivých národních tržních organizací,

c) evropskou tržní organizaci.

Ostatní ustanovení smlouvy o EHS (čl. 41—47), zabývající se zemědělskou problematikou, týkají se hlavně způsobu uskutečňování shora vytyčených zásad.

Smlouva o Evropském hospodářském společenství se sice v oblasti průmyslu zabývá dopodrobna všemi aspekty výrobních a obchodních problémů šesti zemí v souvislosti se zřízením společného trhu, avšak otázky zemědělství a obchodu zemědělskými výrobky smlouvou definitivně vyřešeny nejsou. V čl. 43 smlouva výslovně stanoví, že pro vypracování směrodatné linie společné zemědělské politiky má být svolána zvláštní konference členských států ke sladění jejich zemědělské politiky a zejména k sestavení bilance jejich zdrojů a potřeb.

Takzvaná integrace zemědělské výroby se má uskutečnit podle smlouvy způsobem velmi složitým. Smlouva sice předvídá — podobně jako u průmyslových výrobků — postupné snižování cel a odstraňování kvantitativních omezení, tj. vývozních a dovozních kontingentů, ovšem tempem mnohem pomalejším. V otázce společného celního tarifu byly do konce roku 1959 stanoveny podklady pro výpočet nových celních sazeb. Do 31. prosince 1961 vstoupí již v platnost některá cla a každá země upraví 30 % svých autonomních cel. K 31. prosinci 1963 mají být stanovena cla u většiny zemědělských produktů a kromě toho u některých surovin a průmyslových výrobků a k 31. prosinci 1972 má být uveden v platnost společný celní tarif. Celní ochrana mezi členskými státy má být snižována po etapách počínaje rokem 1959 ve dvou- až jednoročních lhůtách vždy po 10 % až k úplné bezcelnosti. S ohledem na ochranný systém zemědělství, o němž bude zmínka později, hraje stanovení cen zemědělských výrobků v rámci EHS prvořadý úkol. Smlouva proto předvídá, že do 1. ledna 1959 mají být stanoveny zásady pro určení minimálních cen — což se dosud nestalo — a do 31. prosince 1959 sestaveny listiny zboží, které budou mít zvláštní režim, k čemuž rovněž ještě nedošlo. Do 31. prosince 1963 má být sjednána dlouhodobá dohoda o odbytu přebytků zemědělských výrobků v dovozních zemích a k 31. prosinci 1972 má být zřízen definitivní režim minimálních cen

v rámci společné zemědělské politiky se současnou harmonizací cen v zemích přebýtkových a deficitních.

Jak je vidět z toho „termínového kalendáře“ pro zemědělské výrobky, jde skutečně o mimořádně složitý systém. Stanovení zásad pro integraci zemědělství je výsledkem velkého kompromisu a dlouhých jednání.

Zásady této integrace jsou proto tak složité a celkem neurčité, neboť typické

ochrannářské země jako Francie a NSR usilovaly při sjednávání smlouvy o to, aby se jejich zemědělství dostalo co největší a nejdelší ochrany, a na druhé straně snahou hlavních vývozců živočišných výrobků, ovoce a zeleniny (Nizozemí, Itálie a částečně Beneluxu) bylo co nejdříve prolomit celní ochranu ostatních partnerů. Nechybělo mnoho a celé Společenství by bylo málem ztroskotalo právě na otázce integrace zemědělství v rámci EHS.

Vývoj zemědělství v šesti zemích EHS

Smlouva o Evropském hospodářském společenství spojuje země s naprosto odlišnou úrovní zemědělské výroby, s rozdílnou agrární politikou a s rozdílnou úrovní cen a nákladů. Tyto rozdíly mezi jednotlivými členskými státy se mají v průběhu přechodného období vyrovnat, přičemž se uvádějí tři alternativy řešení:

1. přízpůsobení na nejvyšší cenovou úroveň,
2. přízpůsobení na nejnižší cenovou úroveň,
3. střední cenová úroveň někde mezi uvedenými extrémy.

Protože by vyrovnání na nejvyšší nebo nejnižší cenovou úroveň vedlo patrně k politicky závažným důsledkům a k celkové změně hospodářské struktury v jednotlivých členských zemích, lze počítat s tím, že cenová úroveň se bude pohybovat na střední linii. To ovšem předpokládá jak u oficiálních míst, odpovědných za agrární politiku, tak i u zemědělského obyvatelstva úplný odklon od dosavadních tradic. Plně se nyní projevuje rozpor mezi zeměmi, které po desetiletí praktikovaly zemědělskou ochrannářskou politiku, a mezi těmi, které se orientovaly na nižší ceny světového trhu. Jedny mají v budoucnu pomoci nižších výrobních nákladů snížit cenovou hladinu, druhé zvýšit úroveň výrobních nákladů. Jsou to opatření pro obě strany těžko uskutečnitelná. Přes všechny výzvy, apelující na solidaritu všech hospodářských sektorů k politické a hospodářské jednotě „Malé Evropy“, jeví se zejména v zemědělství problém, zda je vůbec uskutečnitelná cesta od zásadního souhlasu s integrací zemědělské výroby k ochotě a možností rolníků přinášet velké osobní oběti a podstoupit značné riziko.

Podívejme se nyní poněkud blíže, jaké jsou důvody této odlišné úrovně cen a nákladů v jednotlivých zemích společného trhu. V podstatě jde uvnitř EHS o dva tábory. Na jedné straně se ocitají Francie, Itálie a NSR, které přešly v polovině minulého století k systému ochranných

cel, na druhé straně stojí Belgie a Nizozemí, které zůstaly u volného obchodu a přizpůsobily své zemědělství daným podmínkám, což bylo ovšem v tehdejší době spojeno se značnými obětmi pro zemědělství obou těchto států. Nakonec se však ukázalo, že jejich postoj v celní otázce prospívá jejich zemědělství, které mělo proti ochrannářským státům tu výhodu, že rolník kupoval krmiva za nižší světové ceny, což mu umožnilo zkvalitnit zemědělskou výrobu prostřednictvím živočišné produkce. Ochrannářské státy uvalovaly sice cla i na zušlechtněné zemědělské výrobky, avšak růst obyvatelstva, zejména v Německu, umožnil, že menší státy (Belgie a Nizozemí) mohly úspěšně do Německa vyvážet. Francie sice také prováděla ochrannářskou politiku, nebyla však pro živočišnou výrobu Belgie a Nizozemí tak výhodným trhem jako Německo. Proti Německu byl přírůstek francouzského obyvatelstva podstatně nižší, průmysl Francie rostl pomaleji a navíc vyvstala pro metropolitní Francii nutnost odebírat zemědělské výrobky ze svých zámořských držav. To vše oslabilo účinky ochranných cel a vedlo spolu s působením meziobchodu — podobně jako v Itálii — k tomu, že výrobní ceny jsou v poměru ke spotřebním cenám nízké.

Následkem ochrannářského systému vznikly v západní Evropě dva tábory, z nichž jeden udržoval vysoké ceny obilí a druhý nízké, které se pohybovaly na úrovni světových cen. To je cesta, kterou nastoupily země EHS asi před osmdesáti lety a kterou ani v průběhu dvou světových válek a světové hospodářské krize v podstatě do dnešního dne neopustily. Cena obilí je i dnes v NSR úhelným kamenem zemědělské politiky, podporované celým složitým systémem dovozních a tržních předpisů. Naproti tomu vývozní země, k nimž přistoupily i Francie a Itálie, které si zároveň podržely svůj ochrannářský systém, mají právě tak komplikovanou soustavu tržních předpisů a vývozních subvencí, aby udržely a rozšířily

svůj odbyt zemědělských výrobků. To je výchozí postavení, kde se má zemědělská politika šesti zemí EHS sjednotit. Teprve pod zorným úhlem tohoto historického pozadí je zřejmý základní obrat, který požaduje společný trh od svých členských zemí, a to v době, kdy zemědělská výroba má v některých oborech již předstih před poptávkou a kdy rolníci bojují o zvýšení cen k zabezpečení své existence.

Kompromis na střední linii v otázce cen a nákladů by znamenal pro zemědělství NSR nižší ochranu u obilí a řepy než dosud, což by pro západoněmeckého výrobce znamenalo u těchto výrobků nižší cenovou úroveň. U zemí s nižší cenovou hladinou než v NSR se naproti tomu požaduje opuštění světových cen a odbourávání vývozních premií. V praxi by to znamenalo, že by se NSR v obilnářství v porovnání s nynějším stavem dostala do méně výhodného postavení, byla by však zvýhodněna v živočišné výrobě; naproti tomu by byla v Nizozemí, Belgii a Francii zvýhodněna rostlinná výroba a

postižena výroba živočišná. Má-li se vůbec uskutečnit společný trh i v oblasti zemědělství, mělo by dojít patrně k tomu, že národní diferenciace cen a výrobních nákladů by se postupně přeměnila na diferenciaci podle hospodářských oblastí bez ohledu na politické hranice. S přihlédnutím k dopravním nákladům by se pak projevil vysoké ceny zemědělských výrobků ve velkých průmyslových aglomeracích Poruří, Belgie a Nizozemí, v pařížské pánvi a v severní Itálii, kolem nichž by se řadily s odstupňovanými cenami oblasti smíšené zemědělsko-průmyslové a oblasti výlučně zemědělské. To by ovšem předpokládalo, že jednotlivé členské země by se vzdaly své národní svrchovanosti a že by došlo i k jejich úplné politické a hospodářské integraci. Zda a kdy by byla tato úplná integrace uskutečněna, nezáleželo by toliko na vládách šesti zemí, ale o tom by rozhodovaly především zájmy vedoucích monopolů Spojených států a západní Evropy a celkový vývoj mezinárodní situace.

Současný stav zemědělství v šesti zemích EHS

Nerovnoměrný vývoj, který prodělaly země společného trhu v zemědělství, se plně projevuje v odlišném způsobu vedení zemědělských závodů, v technickém pokroku a především v produktivitě práce, kde existuje značný rozdíl, např. mezi jižní Itálií a Belgií s Holandskem. Tabulka III nám plně odhalí diferenciaci produktivity práce jednotlivých zemí.

III. Produktivita práce v zemědělství

Země	Zaměstnanost na 100 ha zem. půdy	Produktivita v obilnách jednotkách na 1 pracujícího
Belgie	23	131
Nizozemí	32	119
NSR	36	63
Francie	22	49
Itálie	36	31

Převzato z Bulletinu Ústředí pro studium vývoje v zemědělství ČSAZV, č. 88/1958

Tento přehled nám ukazuje několik zajímavých skutečností. Především tu, že země s téměř nejnižší zaměstnaností na 100 ha zemědělské půdy (Belgie) vykazuje nejvyšší produktivitu práce, následována

Nizozemím. Obě tyto země uspořádaly v minulosti své zemědělství, jak o tom již byla zmínka, na základě světových cen, což jim ovšem především umožnilo dovozy krmiv z jejich kolonií! Další zajímavost zjistíme, porovnáme-li příslušné údaje Itálie a NSR. Obě země vykazují stejnou a současně nejvyšší zaměstnanost na 100 ha zemědělské půdy v EHS, přesto však je produktivita práce v NSR o více než 100 % vyšší než v Itálii. Vysoká zaměstnanost na 100 ha zemědělské půdy má ovšem v obou zemích naprosto odlišnou příčinu. Zatímco v západním Německu jde o poměrně vysokou intenzitu zemědělské výroby, která je ovšem rozdrobená do statisíců trpasličích a drobných zemědělských závodů, je vysoká zaměstnanost na 100 ha zemědělské půdy v Itálii ukazatelem faktické podzaměstnanosti. V Itálii — jak konečně ukazují údaje o produktivitě práce — se vyrábí podstatně méně za mnohem více práce než v NSR.

Bylo by ovšem nesprávné svádět rozdílnost v produktivitě práce výhradně na celní a cenovou politiku jednotlivých členských států společného trhu. Značnou úlohu zde hraje technická vybavenost zemědělské výroby i její chemizace. A tu se znovu ukazuje, že země s nejvyšší produktivitou práce mají své zemědělství i nejlépe mechanizované a používají i nejvíce strojených hnojiv, prostředků na ochranu rostlin a hubení škůdců atd. (tab. IV).

IV. Mechanizace a spotřeba hnojiv EHS v roce 1957

Země	Traktorový park	Výměra orné půdy na 1 traktor	Spotřeba hnojiv na 1 ha
	v 1000 ks	v ha	v tunách
Belgie	33	30	322
Lucembursko	5	16	—
Nizozemí	52	19	470
NSR	614	14	247
Francie	478	45	89
Itálie	188	84	46

Pramen: Ročenka FAO, 1958

V této tabulce zaráží především vysoký počet traktorů v západním Německu, jehož při současné průměrné velikosti zemědělského závodu o výměře 8 ha nemůže být zdaleka plně využito. Právě naopak v NSR, kde byl i drobný a střední rolník ostrým konkurenčním bojem donucen pořídit za velkých hmotných obětí mechanizační prostředky, znamenají dnes pro něho ohromné břemeno, protože je na poměrně malé výměře nemůže plně

uplatnit. Půjde-li vývoj v mechanizaci zemědělství v NSR dále dosavadním směrem, bude zemědělství západního Německa, podobně jako je tomu u Velké Británie, přesyceno traktory a jinými zemědělskými stroji.

Vysoká mechanizace a použití hnojiv se odráží pochopitelně i v hektarových výnosech. Na jedné straně sledujeme u zemí EHS mimořádně vysoké hektarové výnosy, např. u Belgie a Nizozemí, kte-

V. Vývoj průměrných hektarových výnosů pšenice

Země	1934—38	1950—52	1956	1957
Nizozemí	30,3	36,0	38,0	39,7
Belgie—Lucembursko	26,9	27,0	31,6	36,2
NSR	22,1	27,0	30,0	31,5
Francie	15,6	18,0	20,7	23,7
Itálie	14,9	16,0	17,8	18,0

Pramen: Ročenky FAO, 1956 a 1958

VI. Zásobovací situace

Ukazatel	Pšenice	Krmné obilí	Hovězí maso	Vepřové maso	Drůbeží maso
	mil. tun	mil. tun	jatečná váha mil. tun		mil. tun
výroba	25—26	25—27	2,9	3,1—3,2	0,6
spotřeba	26	32—33	3,2	2,9—3,0	0,55
stupeň samozásobování	95—100%	80—83%	93%	101—102%	95%

Pramen: Agrarwirtschaft 3/60

ré se řadí, pokud jde o hektarové výnosy pšenice, hned na druhé místo za Dánskem, a na druhé straně jsou průměrné hektarové výnosy v Itálii jedny z nejnižších v Evropě. Při posuzování výše hektarových výnosů je ovšem třeba přihlídnout též k půdním a klimatickým podmínkám. Ve všech zemích společného trhu lze však pozorovat proti předválečnému období stálý vzestup hektarových výnosů, který vyplývá z intenzivnějšího obdělávání půdy. K ilustraci tohoto vývoje uvádíme vývoj průměrných hektarových výnosů u pšenice (tab. V).

V celkové zemědělské výrobě zemí společného trhu dosáhly členské země dohromady v některých oborech již soběstačnosti. Tak v roce 1958—59 činila celková výroba pšenice bez zámořských zemí 25—26 miliónů tun, spotřeba asi 26 miliónů tun, takže společný trh je u pšenice zásobován z vlastních zdrojů na 95 až 100 %.

Méně příznivější je situace u krmného obilí, kde výroba činila přibližně 25—27 miliónů tun proti spotřebě 32—33 miliónů tun, tzn., že spotřeba byla kryta z 80 až 83 % z vlastních zdrojů. Kromě Francie, která je jediným členem Společenství, vyrábějícím více pšenice a krmného obilí než sama spotřebuje, jsou všechny ostatní členské země nuceny ke krytí své spotřeby tyto obiloviny dovážet, přičemž je NSR hlavním dovozcem zemí společného trhu (zhruba 5 miliónů tun). S výjimkou Itálie se spotřeba mouky na osobu v oblasti společného trhu snížila a lze předpokládat, že bude mít i nadále sestupnou tendenci. Současně s přesunem výživy od moučných výrobků k živočišným produktům se budou v zemích společného trhu zvyšovat požadavky na krmné obilí. Předpokládáme-li, že ve dvou největších producentských zemích

obilovin — ve Francii a Itálii — jsou předpoklady k podstatnému zvýšení hektarových výnosů, takže lze počítat se zvýšením produkce obilovin zhruba o 6 miliónů tun ročně — znamená to, že se dovozní požadavky obilovin v zemích společného trhu sníží asi o $\frac{1}{3}$, tj. zhruba o 3 milióny tun ročně, i když bereme v úvahu přírůstek obyvatelstva.

Soběstačnost, které dosáhly země společného trhu u pšenice úplně a u krmného obilí do více než 80 %, je ovšem více méně teoretická, neboť nechtějí-li narušit své hospodářské styky — zejména se Spojenými státy a s ostatními hlavními světovými vývozci obilovin — budou muset i nadále pokračovat v dovozech obilovin z třetích zemí. Přesto však lze předpokládat, že může dojít k určitému snížení dovozu do společného trhu. Pak by byli postiženi především tradiční dovozci šesti západoevropských zemí, a to dovojem způsobem: jednak by se nutně snižoval dovoz obilovin šesti zemí, zejména pšenice, pro poměrně klesající spotřebu a vyšší hektarové výnosy, současně však budou země společného trhu s největší pravděpodobností usilovat o rozšíření jak osevní plochy jadrných krmiv a pokrutin, tak i o zvýšení hektarových výnosů v zámořských územích, tvořících součást společného trhu. V letech 1954—56 byly hlavními dodavateli zemí společného trhu Spojené státy (29 %), Argentina (21,3 %), Kanada (11,9 %) a Austrálie (3—4 %). Podíl těchto zemí na celkovém dovozu „šesti“ činil v letech 1954—1956 66 %. Asi 10 % dovozu obilovin připadá na Švédsko, Jihoafrickou unii a na Blízký východ a zhruba 3,5 % na země socialistického tábora. Přes polovinu dovozu pšenice přichází z dolarové oblasti. Kanada vyváží především do Belgie a Itálie, Spojené státy do ostatních zemí. Je sice pravda, že

v EHS v roce 1959

Vejce	Mléko a mléčné výrobky	Cukr	Víno	Ovoce a zelenina
miliard kusů	mil. tun	mil. tun	mil. hl	stupeň soběstačnosti
27,6	59	as 4,8	r. 1954/56 134	
29,3	58—60	4—5	126	
91 %	100—102 %	80—110 %	109 %	čerstvá zelenina 102 % čerstvé ovoce 105 % citrusové plody asi 50 %

tito dva hlavní dodavatelé se po zřízení společného trhu orientovali v posledních letech se svými přebytky ve zvětšené míře na mimoevropské země, bezpochyby však mají značný zájem na tom, aby si i v EHS udrželi svůj trh. Argentina je hlavním dodavatelem pšenice Itálii a podílí se též značnou částí na dovozu pšenice do západního Německa. Jak Itálie, tak i NSR mají speciální zájmy na rozšíření obchodu právě s Argentinou, neboť tato země poskytuje finančnímu kapitálu obou zemí možnosti pronikání do jejího hospodářství, zejména v současné době, kdy hospodářská situace Argentiny je zvlášť neutešená. Poněkud jiná je situace u krmiv. Zde zaujímají Spojené státy v dovozu první místo, po nich následuje Argentina, a značné množství dováží země EHS z Jihoafrické unie, z Blízkého východu a ze severní Afriky.

Na tomto příkladě situace u pšenice a krmného obilí EHS v rámci celého kapitalistického trhu se zvlášť ostře projevuje rozpor celé koncepce zemědělské politiky Společenství. Postupným zavedením bezcelnosti uvnitř společného trhu a vytvořením společného celního tarifu vůči třetím zemím nahrazuje v podstatě EHS dosavadní národní ochranný systém jednotlivých členských zemí ochrannou soustavou, vztahující se na celé území Společenství. V rámci tohoto útvaru jsou účastnické země EHS u pšenice a krmného obilí v podstatě soběstačné a nebylo by tudíž důvodu k dovozům ze zemí, stojících mimo společný trh. Tento ochranný systém Společenství se může zejména projevat v tom, že budoucí ceny obilovin by byly podle doporučení „Evropské komise“ — hlavního orgánu, který je podle smlouvy odpovědný za řízení celkové hospodářské politiky EHS — vyšší než světové ceny obilí. K cenovému

vyrovnání by byla uvalena na dovoz obilovin do EHS cla, takže zemědělství ve Společenství by tedy neutrpělo žádnou újmu na ceně případným dovozem obilí za cenu výhodnější, než je stanovena v rámci EHS. Na druhé straně — aby mohlo obstát v konkurenci — by muselo EHS své pravděpodobné přebytky obilovin vyvážet za světové ceny — tedy za ceny nižší, než by byly platné ceny v rámci společného trhu. Uvádíme tento příklad jako ukázkou, do jaké míry může agrární politika EHS vážně ohrožovat kapitalistický světový trh obilovin.

Krytí vlastní spotřeby zemí společného trhu je u masa ještě výraznější než u obilovin. Tak v posledním roce dosáhla výroba u hovězího masa 93 % spotřeby, u drůbežího masa 95 % a u vepřového masa produkovalo EHS dokonce víc, než samo spotřebuje — 101 až 102 % spotřeby. Podobné úrovně dosáhla i výroba mléka, cukru, čerstvé zeleniny a čerstvého ovoce, kdežto poptávka po vejcích je v EHS asi o 5 % vyšší než produkce. Opačný je obraz u vína, kde produkce přesahuje vlastní spotřebu téměř o 10 %. Pro přehlednost uvádíme tabulku VI o zásobovací situaci v EHS v roce 1959 podle nejdůležitějších zemědělských výrobků.

Tento přehled je v současné době opět jen teoretickým ukazatelem stupně samozásobování, poskytujícím sice obraz o produkční kapacitě zemědělství šesti zemí jako celku, ale nepodává nám obraz o významu a stupni zemědělské výroby v jednotlivých členských zemích EHS.

(Pokračování příště)

Arnošt TAUBER

Ústředí pro studium vývoje v zemědělství
ČSAZV

MECHANIZACE EVIDENCE V SOVCHOZECH

Mechanizaci evidence v sovchozech předcházelo studium možností efektivního využití počítačích strojů. Přitom se došlo k názoru, že vytvářet strojně početní stanice nebo oddělení (kanceláře) strojně početních stanic je i u největších sovchozů ekonomicky neúčelné, neboť děrovací stroje, jakož i klávesnicové účtovací stroje zde nebudou plně vytiženy. Klávesnicové účtovací stroje, které byly dány sovchozům do individuálního používání v účtárnách, mají po značnou dobu prostoje.

K tomu, aby mohly být počítačící stroje efektivně využity a plně vytiženy, je nutná proudová organizace, což vyžaduje přepracování oběhu dokladů a celého evidenčního procesu.

U sovchozů je třeba vytvářet mezisovchozní strojně početní stanice a oddělení (kanceláře) strojně početních stanic, které pracují na základě chozrasčotu. Zajišťující mechanizovanou evidenci ve

všech odvětvích zemědělské výroby, musí zjišťovat ekonomické činitele kladně či záporně působící na rentabilitu práce sovchozů, na produktivitu práce dělníků, na využití zemědělských strojů a dopravního parku, na racionálnost používání krmiv v živočišné výrobě, na sklizeň zemědělských plodin, užitek skotu apod.

Strojné početní stanice musí také zajišťovat statistické, plánovací a technické výpočty pro příslušná hospodářství.

Prostředky rezortních strojné početních stanic, pracujících podle zásad chozrasčotu, jsou složeny z přidělů na investice a na vytváření vlastních oběžných prostředků, jakož i z peněžních příjmů za služby od sovchozů, kolchozů, RTS a jiných podniků, pro něž tyto strojné početní stanice pracují.

V rezortu ministerstva zemědělství RSFSR je zatím ještě málo strojné početních stanic. To je vysvětleno tím, že se vyrábělo nedostatečně množství účtovacích strojů a že byl nedostatek kvalifikovaných kádrů — organizátorů, mechanizátorů evidence, inženýrů, mechaniků a operátorů.

Široký program technického rozvoje ve všech odvětvích národního hospodářství přijatý XXI. sjezdem KSSS, plán výroby účtovacích a matematických strojů předpokládá kontrolními ciframi, dovolily řešit otázku mechanizace evidence v sovchozech, kolchozech a RTS v širším rozsahu. Ke konci roku 1959 byly dány do použití a jsou v záběhovém období 24 strojné početní stanice v 15 krajích, oblastech a autonomních republikách. V roce 1960 bude zřízeno 30 strojné početních stanic. Jejich počet a objem bude ještě více vzrůstat v dalších letech sedmiletky.

V souvislosti s tím je rozvržena i práce na přípravě kádrů. V letech 1958—59 bylo vyškolen 188 mechanizátorů evidence různých funkcí, v roce 1960 bude vyškolen 280 lidí.

Při Krasnodarském a Saratovském vysokém zemědělském učení technickém a Leningradském zemědělském institutu byly zřízeny učebně-výrobní laboratoře — stanice a kanceláře. Tyto stanice a kanceláře samy vykonávají též práce a kromě toho slouží výuce studentů účetního směru — mechanizátorů evidence. V roce 1960 se zřizuje v řadě oblastí Rus-

ké federace ještě několik laboratoří při školních ústavech.

Vytvořily se čtyři linie organizace mechanizované evidence: skupinové (střediskové) strojné početní stanice (SPS), které pracují pro kolchozy a sovchozy; skupinové (střediskové) strojné početní kanceláře (SPZ); závody mechanizované evidence (ZME) s rajónními pobočkami a převádění účtovacích strojů přímo sovchozům a RTS, přičemž tyto stroje obsluhují skupinová mechanika.

Tyto čtyři organizační formy mechanizace evidence v zemědělství se v nynější době studují a jistě bude nalezena nejvýhodnější forma.

Na strojné početní stanici při sovchozu Mossovét je připojeno osm sovchozů, které mají 22 oddělení; v těchto hospodářstvích pracuje celkem asi 10 000 lidí. Stanice má možnost konat práce i pro jiné organizace.

Strojné početní stanice při Krasnodarském vysokém učení technickém pracuje pro tři sovchozy s několika odděleními, pro vlastní školní hospodářství a vědecko-výzkumný institut. Uvažuje se ještě o pracích pro tři kolchozy.

Mezisovchozní stanice je složena z cechu děrování, cechu třídění a tabulace, součtové a výpočtové skupiny a skupiny fakturovacích strojů. Zvláštní význam má skupina příjmu a výdeje dokladů. V ní pracují kvalifikovaní pracovníci, kteří dobře znají prvotní evidenci v organizacích, pro něž strojné početní stanice pracují. V evidenčním stavu stanice jsou dva mechanici, kteří opravují a seřizují stroje (na děrné štítky a klávesnicové).

Doklady ze sovchozů dovázejí strojné početním stanicím automobily. V souladu se smlouvou a kalendářním plánem řidiči pravidelně objíždějí hospodářství, přijímají zde doklady a za určitou dobu je spolu se sestavami vrací zpracované.

Struktura strojné početních kanceláří Zagorské RTS moskevské oblasti, v armavirském a tichoreckém obilním sovchozu Krasnodarského kraje, v obilním sovchozu Altajského kraje, ve školním a výzkumném sovchozu rostovské oblasti a v jiných hospodářstvích je obdobná struktura stanic jen s tím rozdílem, že v odděleních nejsou cechy děro-

vání, třídění a tabulace a jejich celkové personální obsazení je značně menší.

Každé strojné početní kanceláři, která pracuje pro tři až pět hospodářství, byly přiděleny čtyři sečítací stroje značky AES a AES Ve 33, čtyři kalkulační stroje SAR a KEL, jeden účtovací stroj SR-22 a jeden stroj fakturovací.

Na stanicích i v odděleních je třeba mít soupravu inventáře a stroje na opravu účtovacích strojů vlastní i cizí výroby, náhradní součástky k nim a stroje na řezání papíru do kotoučů příslušných rozměrů.

Speciální inventář stanice, tj. stoly pro třídičky, přihrádky na děrné štítky, skříň na tabulační desky a jiný nábytek se zhotovují podle výkresů vypracovaných Sojuzmašuchotem.

K mechanizaci evidence v zemědělských podnicích dané oblasti může být vytvořena jedna velká strojné početní stanice (závod mechanizované evidence) se sítí rajónních poboček. V ústředně početní stanice se budou třídit a tabulovat děrné štítky naděrované v rajónních pobočkách. Tyto pobočky musí mít nejméně tři děrovače a soupravu sečítacích a kalkulačních strojů v takovém rozsahu, aby byla zabezpečena příprava k děrování dokladů pěti až deseti sovchozů.

Taková stanice (nebo závod) bude organizována v roce 1960 v moskevské oblasti. To dovolí mechanizovat evidenci ve více než 80 % sovchozů této oblasti. Při centralizaci evidence nutně vzniknou těžkosti vlivem nedostatečné zkušenosti kádřů, územním rozdělením sovchozů apod. Jedna SPS nemůže sama tyto obtíže překonat. V tom jí musí pomoci hlavní účetní a jiní pracovníci sovchozů a zemědělských orgánů.

Uvedené organizační formy mechanizace evidence se široce rozvíjejí v sovchozech a RTS Krasnodarského kraje. Zde jsou školně-učební stanice a několik strojné početních kanceláří, kromě toho téměř všechny sovchozy a některé RTS disponují sečítacími stroji SDU 138, kalkulačními stroji VK-2 a některými jinými dokonalejšími stroji.

Aby tato technika (více než 400 strojů) byla vždy v provozuschopném stavu, bylo krajským zemědělským orgánem vyškolen 20 mechaniků, kterým byly přiděleny rajóny a obvody. Mechanici opra-

vují a seřizují stroje, instruují a školí účetní a dohlížejí na správné využití početní techniky.

Při Krasnodarském vysokém zemědělském učení technickém se současně konají krátkodobé kursy, semináře, na kterých se evidenční pracovníci sovchozů a RTS učí používat sečítacích, kalkulačních aj. strojů.

Zároveň se vypracovávají instrukce o použití výpočetní techniky, o zpracování dokladů a vyhotovují se formuláře dokladů. Současně se organizuje výměna zkušeností jak uvnitř kraje, tak i s jinými oblastmi a republikami.

Mezisovchozní strojné početní stanice a kanceláře, které začaly pracovat na začátku minulého roku, se ještě nacházejí v tom organizačním stadiu, kdy soustřeďují a školí kádry, seznamují se se stroji a seřizením, hledají cesty nejefektivnější práce pro sovchozy. Avšak už teď je jasná nutnost rychleji zavádět do zemědělské evidence vysoce produktivní stroje. Stačí říci, že jestliže se ručně zpracuje za osm hodin maximálně 50–60 pufovek v nákladní autodopravě, pak operátor kalkulačního stroje jich za tutéž dobu zpracuje 150–180.

Operátor účtovacího stroje SR-22 sestaví za den potřebný počet vyhotovení zúčtovacích a výplatních listin, v nichž jsou automaticky a přesně zavedeny jak svislé, tak vodorovné souhrny týkající se 400–500 dělníků; na vyhotovení těchto dokladů a na jejich přepis ručním způsobem je třeba dvou až tří dnů.

Sovchozní výroba má jak známo sezónní charakter. V jarních a podzimních měsících se počet dělníků v mnoha sovchozech zvyšuje více než dvakrát proti průměrnému ročnímu stavu a dosahuje 2,5–3 tisíc lidí, přičemž se předpokládá velká fluktuace. Ale i v těchto podmínkách zpracování prvotních dokladů o práci a další zpracování získaných údajů na příslušných strojích dovoluje účetním pracovníkům kontrolovat výrobní procesy.

Za pomoci strojů různého určení získávají strojné početní stanice přímo z prvotních dokladů, např. z evidenčních záznamů, materiál pro účetní evidenci. To osvobozuje účetní personál od nutnosti vést ručním způsobem deník prací, vypočítávat mzdu a rozdělovat ji podle přísluš-

ných druhů výroby. Na účtovacích strojích je možno vést osobní účty dělníků (nebo souhrnné údaje pro vyplnění zúčtovacích a výplatních listin), sestavovat statistické výkazy o počtu pracovníků a výdajích ze mzdového fondu.

Současně se sestavuje měsíční mzdový list každého dělníka a úředníka (vklad do tzv. zúčtovací knihy), což se v podmínkách ruční práce při velkém zatížení účetního personálu dělalo jen zřídka.

Přenos potřebných údajů prvotních dokladů na děrné štítky dovoluje získání potřebných údajů podle stanoveného schématu zpracování.

Používají se například děrné štítky evidenčního záznamu traktorů a samochodných strojů a strojné početní stanice zhotovují měsíčně sestavy práce traktorů, výkonů traktoristů a spotřeby pohonných hmot. Přitom se náklady člení na výrobní náklady, mzdové náklady při záloze a vyúčtování za měsíc atd. V sestavách jsou ukazatelé potřební pro vedení sovchozů ke kontrolním účelům.

Budou-li sovchozy včas předkládat strojné početním stanicím nebo strojné početním kancelářím evidenční záznamy, zlepší se styk a SPS mohou dávat takovéto sestavy za každý odpracovaný den, což ještě ve větší míře bude pomáhat rozvoji socialistického soutěžení, správnosti a včasnosti evidence.

Strojné početní stanice plně uskutečňují evidenci využití dopravního parku sovchozů.

Na základě děrných štítků se sestavují sestavy mezd šoférů a závozníků, přepravovaných nákladů (v tunách a tunokilometrech), práce automobilů s údajem výkonu a spotřeby pohonných hmot aj. V potřebném rozčlenění se zpracovávají také doklady opravářských aj. dělníků. Sestavy dávají sovchozům potřebné údaje pro evidenci realizace produkce.

Stanice, které disponují fakturovacími stroji, prokazují velkou pomoc sovchozům při vystavování faktur předkládaných odběratelům. Stačí říci, že za 3—4 měsíce bylo sovchozu Mossověta vyhotoveno 1878 faktur, sovchozu Gorkého 1920 ap.

Velký počet faktur na fakturovacích strojích se vystavuje ve strojné početní kanceláři RTS, čímž se značně zlepšují a urychlují zúčtovací operace s odběrateli

strojů, náhradních dílů, pohonných hmot apod.

Používající různých účtovacích klávesnicových strojů, osvojují si strojně početní stanice postupně i techniku věci. Na strojích se zpracovávají evidenční údaje o nákladech na výrobu, o práci a mzdě, pokladní a bankovní doklady, osobní účty dlužníků a věřitelů, vede se evidence práce dílen aj.

Důležitý význam má sjednocení forem tiskopisů prvotní evidence. Na základě dosavadních zkušeností je účelné již teď přistoupit k této velké a složité práci. Školně pokusné stanice při Krasnodarském a Saratovském vysokém zemědělském učení technickém a Leningradském zemědělském institutu mají též za úkol zvýšit projektování mechanizačních prací s tím, aby se postupně zaváděly do výroby.

Mechanizace evidence v sovchozech se nemůže omezit jenom zpracováním prvotních dokladů a přípravou podobných souhrnných materiálů pro analytickou a syntetickou evidenci, která se v účtárnách dělá ručním způsobem.

Přehled účtů dovolí mechanizátorům zabývat se analytickou a syntetickou evidencí všech základních fondů, drobných a krátkodobých předmětů na skladě i v používání, mladých zvířat a zvířat ve výkrmu, nákladů na hlavní a pomocnou výrobu, operací bytové-komunálního hospodářství.

Evidence zemědělské produkce, a to od výroby, jejího přísunu z výroby a konče realizací, evidence pohybu materiálových zásob (krmiv, pohonných hmot, náhradních dílů) ve srovnání se skutečnými a plánovanými údaji budou pomáhat zavádění chozrasčotu na všech stupních zemědělské výroby.

Přechod na mechanizaci zpracování všech účtů účetní evidence dovolí zavést jednotnost v evidenci v hospodářstvích, pro něž pracují strojné početní stanice nebo kanceláře. Budou pomáhat k posílení výkazové disciplíny ve všech člancích výroby a poslouží jako předpoklad k centralizaci evidence a v jisté míře i k zvětšení sovchozů.

Rozvoj mechanizované evidence dovolí zdokonalovat řízení sovchozu, pomůže k maximálnímu snížení režijních nákladů na výrobu zboží a k snížení stavu

nejen účetního, nýbrž i administrativně řídicího aparátu.

Centralizace evidence sovchozů bude se postupně zavádět v souvislosti s mírou přípravy mechanizátorů, operátorů, projektantů a s osvojením si složitosti techniky těmito pracovníky.

Rozvoj sítě strojně počtených stanic a kanceláří vytyčuje před ministerstvem zemědělství RSFSR řadu neodkladných úkolů. Bude třeba zvyšovat přípravu kádrů a organizátorů, inženýrů projektujících mechanizovanou evidenci, operátorů atd., jakož i mechaniků (cestujících mechaniků), kteří by obsluhovali stroje přidělené kolchozům a sovchozům pro malou mechanizaci účetních a výpočet-

ních prací, jakož i vytvořit mezioblastní opravářské dílny.

Je třeba zařídit zásobování SPS a SPK nejnovějšími účtovacími stroji, náhradními díly k nim, děrnými štítky apod. Již dnes je třeba přistoupit k rozpracování metodických pokynů a typových projektů mechanizace celého komplexu evidenčních a výpočetních prací v sovchozech a kolchozech.

Současně je třeba pomáhat SPS a SPK ve věci zavádění projektů mechanizace evidence a výpočetních prací, zorganizovat poradní činnost přímo na místě a zorganizovat výměnu pokrokových zkušeností.

Podepsáno k tisku dne 31. října 1960

K otázkám zjišťování ekonomické efektivity investic

Dovršením výstavby socialismu byly v našem státě vytvořeny socialistické výrobní vztahy, které významně ovlivňují rozvoj celého národního hospodářství. Patnáctileté úsilí pracujícího lidu, které se odráží v nepřetržitém růstu životní úrovně, dokazuje, že zásadní koncepce rozvoje celého našeho národního hospodářství, právě tak jako jednotlivých odvětví, byla naprosto správná.

Velkorysou investiční výstavbou byl za patnáct let umožněn mohutný rozvoj výrobních sil, které se staly pevnou materiálně výrobní základnou socialismu.

Perspektivní plány investiční výstavby jsou na základě usnesení strany a vlády zaměřovány nyní tak, aby vedle kvantitativního zvyšování objemu výroby se také dosahovalo pronikavých kvalitativních změn v celém národním hospodářství a vytvářela se tak materiálně technická základna komunismu.

Ve druhém pětiletém plánu činily investice asi 200 miliard Kčs, na třetí pětiletku je plánován objem investic na více než 300 miliard a v perspektivním plánu čtvrté a páté pětiletky jsou odhadovány investice zhruba na bilión Kčs.

Z těchto údajů je zřejmé, že účelně vynaložené investiční prostředky a vysoké tempo rozšířené reprodukce zajistí další podstatný rozvoj výroby, především na základě rychlého růstu společenské produktivity práce.

Tyto skutečnosti ukazují na závažnost a přímo fundamentální význam dosahovat maximální ekonomické efektivity vložených investic, neboť s přechodem ke komunismu a hojností produkce bude stále důležitější udržovat a zvyšovat tempo rozšířené socialistické reprodukce, jež se právě zajišťuje investicemi. Každá desetina procenta a každé procento větší efektivity nebo úspor na investicích znamená v rozsahu celého národního hospodářství desítky a stovky miliónů korun.

Dosahovat maximální ekonomické efektivity všech druhů investičních prostředků znamená úspěšně vyřešit závažný a přitom obtížný problém zjišťování a měření této ekonomické efektivity investic. Při jejím měření nemůžeme vystačit z hledisky a ukazateli používanými v kapitalistickém hospodářství, které se redukovaly u jednotlivých kapitalistů na získání maximálního zisku z vložených investic. V podmínkách socialistické výroby je nutno při plánovitém rozdělování centrálního fondu akumulace na jednotlivá odvětví národního hospodářství vycházet z hlediska jediného vlastníka výrobních prostředků a pečlivě zvažovat všechny souvislosti a vztahy jednotlivých odvětví a konečně účinky a důsledky investic v reprodukčním procesu.

Neustále zvyšovat ekonomickou efektivity investic za socialismu znamená ovšem najít spolehlivé a jednoduché metody výpočtu ekonomického efektu jednotlivých druhů investic i jejich komplexního působení ve výrobním procesu, a to na všech úrovních. Úkolem vědeckého zkoumání je, aby po pečlivém studiu všech souvislostí, vznikajících v procesu investiční výstavby, byla vypracována soustava, jež by v praxi umožnila poměrně přesně posuzovat ekonomickou efektivity nové výstavby, rekonstrukcí, modernizace základních fondů a nové techniky.

Efektivnost investiční výstavby je však třeba rovněž správně vidět jako dílčí a neoddelitelný problém efektivnosti celé výroby a socialistické rozšířené reprodukce. Investiční proces je tedy součástí reprodukčního procesu a vyšší účinnost využití investic zajišťuje větší efektivnost každého dalšího reprodukčního cyklu.

Studiu ekonomické efektivnosti investic za socialismu byla věnována v SSSR a v ostatních zemích tábora socialismu velká pozornost. Tak již při přípravách prvního pětiletého plánu v SSSR bylo vyvíjeno úsilí najít uspokojivá řešení pro zkoumání účinnosti investic.

Soustavné teoretické bádání v této otázce se však rozvinulo až po druhé světové válce a základem se stala konference Ústavu ekonomiky Akademie věd SSSR roku 1953. Pokračováním těchto diskusí byla konference polských ekonomů, jejímž výsledkem byly „Směrnice pro určování ekonomické efektivnosti investic“ vydané v roce 1956.

V Československu byla z popudu strany a vlády svolána celostátní porada o investiční výstavbě v říjnu roku 1958, jež se konala pod heslem „Nejvyšší technickou a ekonomickou úrovní investiční výstavby urychlit dovršení socialismu v naší vlasti“. Tato konference přinesla řadu konkrétních závěrů a podnětů a potvrdila správnost a realnost požadavků maximální efektivnosti v investiční výstavbě.

Na zářijovém zasedání ÚV KSČ v roce 1959 bylo konstatováno, že plán investiční výstavby ve třetím pětiletém plánu je jednou z nejobtížnějších a nejnáročnějších součástí směrnic. Ve svém diskusním příspěvku orientoval pak první tajemník ÚV KSČ a prezident republiky Antonín Novotný pozornost celé strany na řešení problémů naší investiční politiky. V dubnu roku 1960 byla pak na základě usnesení zářijového zasedání ÚV KSČ svolána celostátní konference o určování ekonomické efektivnosti investic v našem národním hospodářství. Výsledkem jednání zástupců všech odvětví bylo „Doporučení celostátní konference o určování efektivnosti investic a nové techniky v národním hospodářství Československa“, jež se stala podkladem vládním orgánům k vypracování závazných směrnic k této otázce.

Problematika ekonomické efektivnosti investic v zemědělství má vedle styčných momentů s ostatními odvětvími národního hospodářství některé zvláštnosti, vyplývající z podstaty výrobního procesu.

I když řešení problematiky efektivnosti investic postoupilo již značně kupředu a ujasnila se řada základních pojmů, zůstává ještě mnoho otázek nedořešeno především v posuzování efektivnosti investic a jednotlivých druhů na nižších úrovních.

Považujeme proto práce uvedené v tomto čísle za další příspěvky k osvětlování a ověřování řady dosud nejasných nebo sporných otázek, přičemž některé názory zůstávají i nadále diskusní povahy. Jejich cílem je vzájemnou výměnou názorů dospět ke konečnému řešení této složité problematiky.

OTTO SOUKUP

vědecký redaktor materiálu o ekonomické efektivnosti investic

Poznámka k české a německé terminologii

Při nedávné poradě ředitelů ústavů zemědělské ekonomiky zemí RVHP bylo jako jedno z témat příštích jednání navrženo téma „Terminologie zemědělské ekonomiky“. Stanovení a vymezení pojmů se tedy stalo nutností a požadavkem i mezinárodního vědeckého, politického a jiného styku. Jde o odstranění dorozumívání, popř. nedorozumění tam, kde obsah určitého pojmu není zcela přesně vymezen, nebo kde s ohledem na odlišné sociální a ekonomické podmínky jednotlivých zemí je určitý pojem specifický a nevyvolává představy stejně, podobné nebo vůbec žádné. Chceme si všimnout některých terminologických zvláštností, s nimiž jsme se v přednesených referátech setkali při konfrontaci české a německé terminologie v oboru zemědělské ekonomiky.

Ekvivalentem německého termínu „Selbstkosten“ je český termín „vlastní náklady“. Je zbytečně používat v češtině pojmu „vlastní náklady výroby“, protože takto rozšířený pojem patrně vznikl doslovným překladem ruského pojmu „sebestojimost proizvodstva“. Mluvíme o zjišťování vlastních nákladů (Selbstkostenermittlung), výpočtu vlastních nákladů (německy substantivní složeninou Selbstkostenrechnung, popř. předložkovou vazbou Berechnung von [der] Selbstkosten), o snižování vlastních nákladů (Selbstkostensenkung). Máme vlastní náklady přímé a nepřímé (direkte und indirekte). Méně jednoduchý je překlad „celopodnikové režie“, kde budeme hledat ekvivalent v pojmu „Verwaltungskosten des Gesamtbetriebes“. Při překladu slova „zjišťování“ mluvíme o „ermitteln“, méně vhodné je „feststellen“ (s ohledem na další význam „konstatovat“), ještě méně vhodné „festlegen“ nebo „festsetzen“ s významem stanovit, určit; „berechnen“ znamená „vypočítávat“, „erfassen“ zjišťovat, evidovat; v zemědělské statistice mluvíme o „Erfassung, Erhebung“. Jednou z kategorií vlastních nákladů je amortizace, v němčině Amortisation, běžnější však „Abschreibungen“ (Gebäude-, Maschinenabschreibungen), v češtině pak „odpisu“. Termíny „zúročení kapitálu“ (Kapitalsverzinsung), „úroky z kapitálu“ (Kapitalzinsen), „zálohovaný kapitál“ (vorgeschossenes Kapital) patří do terminologie kapitalistické ekonomiky.

Kdo se nesetkal s pojmy „Kosten“ a „Aufwand“? „Aufwand“ znamená vynaložení prostředků, práce bez peněžního vyjadřování (Material-, Arbeitsaufwand). „Kosten“ představují v družstvu „peněžní vyjádření práce vynaložené družstevníky, odborníky a přechodně zaměstnanými pracovníky, dále peněžní vyjádření vynaloženého materiálu a cizích služeb“ (Rosenkranz, Handbuch des Genossenschaftsbauern,

I/2/S. 597). Místo Aufwand čteme v německé literatuře často též „Aufwendungen“. Účel použití vyjadřuje teprve slovo „Selbstkosten“, které se vztahuje na určitou jednotku výrobku nebo výkonu. Slovo „Kostenaufwand“ pak znamená vynaložení peněžních prostředků.

V popředí jednání byla otázka nově zaváděné pevné peněžní odměny za práci družstevníků. Německé slovo „Entlohnung“ (Geldentlohnung) souvisí se slovem „Lohn“ (mzda), tedy kategorií nepoužívanou v družstvu při odměňování práce družstevníků. Proto také nemluvíme o „feste (garantierte) Geldentlohnung“, nýbrž o „feste (garantierte) Vergütung der Arbeit“, dále o Geld- nebo Naturalvergütung, máme-li na mysli odměňování práce družstevníků. Není běžná substantivní složenina „Arbeitsvergütung“, běžná je předložková vazba „Vergütung der Arbeit“.

Čeština používá přívlastku „zemědělský“ a s ohledem na politickou minulost nepoužívá přívlastku „agrární“. Němci ovšem neměli tak smutné proslulou agrární stranu jako my, a proto se řídícímu slovu „Agrar-“ nevyhýbají. Při překladu do němčiny bychom se ovšem dostali do humorné situace, kdybychom přívlastek „landwirtschaftlich“ chtěli vnučit na místo slova „Agrar-“. Vezmeme-li do rukou cennou knihu Brockhaus – ABC der Landwirtschaft (Lipsko 1958), najdeme pod heslem Agrar- tyto termíny: Agraratlas, Agrarbiologie, Agrargeographie, Agrargeschichte, Agrargesetzgebung, Agrarkredit, Agrarkrise, Agrarmarkt, Agrarmeteorologie, Agrarplanung, Agrarpolitik, Agrarrecht, Agrarreformen, Agrarstatistik, Agrartechnik, Agrarzölle.

Před několika lety vydaný západoněmecký lexikon „Pareys Landwirtschaftslexikon“ (Verlag Paul Parey, Hamburg u. Berlin, 1956) uvádí ještě další: Agrarkapital, Agrarrevolutionen,

Agrarkonjunktur, Agrarsoziologie, Agrarstruktur, Agrarverfassung, Agrarzyklus. Obdobou Montánní unie je Agrarunion. Pro vystižení společenských a ekonomických změn v zemědělství se tam uvádějí termíny Agrarkolektivismus, Agrarkomunismus, Agrarsozialismus, Agrar-Vollproduktivgenossenschaft! — Vedle toho máme v němčině ještě Agrikultur, Agrikulturchemie, Agrikulturphysik. To ovšem neznamená, že přívlastku „landwirtschaftlich“, popř. řídícího slova „Landwirtschafts-“ němčina nepoužívá. Vidíme, že západoněmecký lexikon se nazývá Landwirtschaftslexikon, v NDR je protikladem naší ČSAZV — DAL, tj. Deutsche Akademie der Landwirtschaftswissenschaften (místo Landwirtschaftswissenschaften se ovšem také říká Agrarwissenschaften), místo Agrarplanung se běžněji říká Planung der Landwirtschaft, slovo Agrartechnik ustupuje slovu Landtechnik (pozor: Landtechnik není totéž co Mechanisierung!), místo Agrikulturchemie se říká Landwirtschaftschemie. Naopak zemědělští ekonomové jsou jen Agrarökonomen, zabývají se ekonomikou zemědělství — jen Agrarökonomie. Konečně také Kautsky psal svou „Agrarfrage“ a ne „Landwirtschaftliche Frage“, nebo Kurt Ritter nazval své rozsáhlé dílo „Agrarwirtschaft und Agrarpolitik im Kapitalismus“. Proto bychom se při převodu českého textu do němčiny neměli slovu „Agrar-“ vyhýbat.

Čech se často dopouští chyb u slova „fond“. Německy: der Fonds, —, —, vyslovujeme s francouzskou výslovností (fö), slovo je neskloňné. Je tedy nedělitelný fond Unteilbarer Fonds, množné číslo Unteilbare Fonds. V této souvislosti uveďme odlišnou německou vazbu k českému „dotace fondu, odvádět do fondu“: Zuführung zum Fonds, dem Fonds zuführen.

Pisemné zkratky bývají často zdrojem obtíží. GV (dříve GVE) — Großvieheinheit, český správně „dobyččí jednotka“, nesprávně „velká dobytčí jednotka“. Jistě se každý z nás pozastavil nad tím, že z nedokonalého překladu z němčiny do češtiny se dozvěděli, že určitý závod dosahuje prů-

měrného hektarového výnosu např. 50 centů pšenice (v němčině to bylo 50 Zentner, tj. 25 q). Jeden metrický cent je německy 1 dz (Doppelzentner), popř. novější zkratkou 1 dt (Dezitonne). Vůbec Němci rádi používají zkratk a zkratkových slov. Uveďme si alespoň nejběžnější: AE — Arbeits-einheit, pracovní jednotka; AK — Arbeitskrafteinheit, jednotka pracovní síly; AKh — Arbeitskraftstunde, hodina lidské práce; DIN — dríve Deutsche Industrie-Norm, dnes: Das ist Norm; FE — Fetteinheit, tuková jednotka; GE — Getreideeinheit, obilná jednotka; LN — Landwirtschaftliche Nutzfläche, zemědělská půda; Ph — Pferdestunde, hodina práce koně; PT — Pferdetag, den práce koně; TAN — Tagesarbeitsnorm, směnová výkonová norma; ZK — Zugkrafteinheit, jednotka tažné síly aj.

Srovnání české a německé terminologie v oboru zemědělské ekonomiky odhalí celou řadu zvláštností, z hlediska překladatelského bychom řekli záludnosti. Tak rozšířená reprodukce je „erweiterte Reproduktion“, náš „družstevní trh“ je v NDR „Bauernmarkt“, naše JZD mají „domácí řád“, v NDR „Betriebsordnung“, my máme v JZD vedoucí pracovníky, v NDR mají v LPG leitende Funktionäre, my máme „vlastní osiva“, v NDR „selbsterzeugtes Saatgut“, naše „doplňkové hospodářství“ je „individuelle Hauswirtschaft“ (Hofstelle se neužalo), kovoročník je „Halbproletarier“, rajonizace je „Standortverteilung“, výrobní vztahy jsou „Produktionsverhältnisse“, podobně tvořená slova Produktionsmittel, Produktionsweise, Produktionsplan, ale výrobní síly jsou Produktivkräfte. Definici musíme používat tam, kde slova nemají ekvivalentu a ani po stránce obsahové nevyvolávají představu. Tak např. termín Arbeitsaufriß představuje roční pracovní plán družstva, rozvržený na měsíce a týdny. V takových případech je ovšem každá rada drahá. Potvrzuje se názor, že k odborné cizojazyčné terminologii nelze přistupovat jinak než jejím výzkumem.

Dr. Lubomír DROZD,
Vysoká škola zemědělská, Praha

Sborník ČSAZV — Zemědělská ekonomika vydává Československá akademie zemědělských věd. Uveřejňuje studie, rozbor a vědecká pojednání o vyřešených úkolech výzkumu v oboru zemědělské ekonomiky. — Vychází měsíčně. — Celoroční předplatné 120 Kčs. — Redakce: Praha 2 - Vinohrady, Slezská 7, telefon 2477-51, 575-41. — Rozšiřuje Poštovní novinová služba. — Objednávky přijímá každý poštovní úřad i doručovatel. Vytiskl Mír, novinářské závody, n. p., závod 2, provozovna 22, Lege-rova 22, Praha 2. A-04*01337

STATISTICKÉ PŘEHLEDY

o československém a zahraničním zemědělství

číslo

11

1 9 6 0

PŘÍLOHA SBORNÍKU ČSAZV – ZEMĚDĚLSKÁ EKONOMIKA

Vývoj, struktura a výsledky hospodaření státních statků

VÝVOJ STÁTNÍCH STATKŮ

(v r. 1960 k 1. VII., v ostatních letech k 31. XII.)

	1953	1955	1958	1959	1960
Č S S R					
výměra půdy v 1000 ha:					
zemědělské	661	809	985	1047	1051
orné	473	594	735	782	782
podíl na celkové výměře půdy v %:					
zemědělské	9	11	14	14	14
orné	10	12	14	15	15
České kraje					
výměra půdy v 1000 ha:					
zemědělské	492	612	764	807	803
orné	339	441	563	596	592
podíl na celkové výměře půdy v %:					
zemědělské	11	13	17	18	18
orné	10	13	17	18	18
Slovenské kraje					
výměra půdy v 1000 ha:					
zemědělské	169	197	221	240	248
orné	134	153	172	186	190
podíl na celkové výměře půdy v %:					
zemědělské	7	7	8	9	9
orné	8	9	10	11	11

REORGANIZACE STÁTNÍCH STATKŮ V ROCE 1960

	Před reorganizací (k 31. 12. 1959)			Po reorganizaci (k 1. 7. 1960)		
	počet státních statků	výměra zem. půdy v ha	průměrná výměra zem. půdy 1 statku v ha	počet státních statků	výměra zem. půdy v ha	průměrná výměra zem. půdy 1 statku v ha
ČSSR	166	1 046 988	6307	367	1 050 766	2863
České kraje	124	806 983	6508	271	802 666	2962
Slovenské kraje	42	240 005	5714	96	248 100	2584

STÁTNÍ STATKY PODLE KRAJŮ

k 1. VII. 1960

K r a j	Počet státních statků	Výměra půdy v ha		Podíl na celkové výměře půdy v %		Průměr- ná výmě- ra zem. půdy 1 statku v ha
		země- dělské	orné	země- dělské	orné	
ČSSR	367	1 050 766	782 455	14,4	15,2	2863
České kraje	271	802 666	592 692	17,7	17,6	2962
Slovenské kraje	96	248 100	189 763	9,0	10,8	2584
Středočeský	50	147 383	129 502	20,4	21,5	2948
Jihočeský	27	94 052	55 222	15,2	13,6	3483
Západočeský	51	147 794	91 642	27,2	26,1	2898
Severočeský	57	150 069	109 904	35,4	36,9	2633
Východočeský	24	67 874	49 017	9,7	9,6	2828
Jihomoravský	30	93 499	81 389	9,9	10,6	3117
Severomoravský	32	101 995	76 016	17,1	17,7	3187
Západoslovenský	47	131 130	118 732	12,8	13,9	2790
Středoslovenský	22	53 545	28 951	6,2	7,3	2434
Východoslovenský	27	63 425	42 080	7,3	8,2	2349

ROZMÍSTĚNÍ STÁTNÍCH STATKŮ V JEDNOTLIVÝCH KRAJÍCH

k 1. VII. 1960

K r a j	Podíl jednotlivých krajů v % na		
	celkovém počtu státních statků	celkové výměře půdy státních statků	
		zemědělské	orné
ČSSR	100,0	100,0	100,0
České kraje	73,8	76,4	75,7
Slovenské kraje	26,2	23,6	24,3
Středočeský	13,6	14,0	16,5
Jihočeský	7,4	8,9	7,1
Západočeský	13,9	14,1	11,7
Severočeský	15,5	14,3	14,0
Východočeský	6,5	6,5	6,3
Jihomoravský	8,2	8,9	10,4
Severomoravský	8,7	9,7	9,7
Západoslovenský	12,8	12,5	15,2
Středoslovenský	6,0	5,1	3,7
Východoslovenský	7,4	6,0	5,4

ROZDĚLENÍ OKRESŮ PODLE POČTU STÁTNÍCH STATKŮ¹⁾

K r a j	Počet okresů, které							
	nemají žád- ný státní statek	mají						
		1	2	3	4	5	6	7 a více
ČSSR	11	14	20	15	23	9	5	11
České kraje	6	10	16	11	13	4	4	11
Slovenské kraje	5	4	4	4	10	5	1	—

¹⁾ Bez Hlavního města Prahy, v jehož obvodě leží 1 státní statek.

ROZDĚLENÍ STÁTNÍCH STATKŮ PODLE VÝMĚRY ZEMĚDĚLSKÉ PŮDY

Skupiny statků podle výměry zemědělské půdy	ČSSR		České kraje		Slovenské kraje	
	počet	%	počet	%	počet	%
státní statky s výměrou zemědělské půdy						
do 1500 ha	22	6,0	10	3,7	12	12,6
1501—2000 ha	50	13,7	31	11,5	19	20,0
2001—2500 ha	82	22,5	58	21,5	24	25,3
2501—3000 ha	66	18,1	52	19,2	14	14,7
3001—3500 ha	60	16,4	52	19,2	8	8,4
3501—4000 ha	41	11,2	34	12,6	7	7,4
4001—4500 ha	18	4,9	14	5,2	4	4,2
4501—5000 ha	12	3,3	10	3,7	2	2,1
5001—5500 ha	6	1,7	4	1,5	2	2,1
nad 5500 ha	8	2,2	5	1,9	3	3,2
celkem	365 ¹⁾	100,0	270	100,0	95	100,0

¹⁾ Uvedený počet nesouhlasí s počtem uvedeným v hoření tabulce na str. I. a II. o dva zrušené statky.

ROZDĚLENÍ STÁTNÍCH STATKŮ V JEDNOTLIVÝCH VÝROBNÍCH OBLASTECH PODLE VÝŠE HRUBÉ ZEMĚDĚLSKÉ PRODUKCE NA 1 HA ZEMĚDĚLSKÉ PŮDY V ROCE 1959

Výrobní oblast	Počet státních statků								celkem
	s hrubou zemědělskou produkcí příp. na 1 ha zem. půdy								
	do 1600	1601 až 2100	2101 až 2600	2601 až 3100	3101 až 3600	3601 až 4100	4101 až 4600	nad 4600	
	Kčs								
a	1	2	3	4	5	6	7	8	9
ČSSR									
kukuřičná						2	2	22	26
řepařská			2	4	5	10	6	22	49
bramborářská		3	9	17	12	17	8	3	69
horská	6	6	6	3	1				22
celkem	6	9	17	24	18	29	16	47	166
České kraje									
celkem	5	7	13	20	15	24	14	26	124
Slovenské kraje									
celkem	1	2	4	4	3	5	2	21	42

ZÁKLADNÍ UKAZATELE HOSPODAŘENÍ STÁTNÍCH STATKŮ V ROCE 1959 V POROVNÁNÍ S OSTATNÍMI ZÁVODY

	ČSSR			Slovenské kraje		
	státní statky	JZD	země- dělství celkem	státní statky	JZD	země- dělství celkem
počet ha zemědělské půdy na 1 osobu trvale činnou	6,7	5,3	5,1	6,3	5,9	4,8
počet ha zemědělské půdy na 1 traktor (15 HP)	82,1	76,6 ¹⁾	98,3	82,2	90,3 ¹⁾	120,7
ze zemědělské půdy připadá v % na: ²⁾						
ornou půdu	74,5	74,9	69,9	77,8	68,0	63,8
louky	13,8	13,9	14,8	9,1	12,3	13,9
pastviny	10,0	9,8	11,3	11,6	18,6	19,0
z úhrnu osevních ploch připadá v % na:						
zrniny celkem	48,2	52,2	51,6	48,8	56,7	55,9
z toho: pšenici	12,6	14,9	14,0	15,1	18,2	15,7
žito	9,1	9,9	9,2	4,2	5,2	5,2
ječmen	12,6	13,0	13,0	16,4	17,2	16,7
technické plodiny celkem	9,3	9,3	7,8	11,2	8,6	6,6
z toho: řepka a řepici	1,4	1,1	0,9	1,0	0,7	0,5
cukrovku	5,4	5,7	4,7	6,6	4,6	3,6
brambory	5,4	9,3	11,4	2,6	5,5	10,4
pícniny na orné půdě	33,0	26,1	25,4	33,0	26,1	23,5
z toho kukuřici	5,1	4,1	3,3	5,9	3,6	2,7
pícniny na semeno	2,6	2,1	1,7	2,5	1,7	1,3
hektarové výnosy v q:						
pšenice	23,0	23,6	22,9	23,5	21,7	21,1
žito	18,2	21,1	20,3	17,9	16,7	16,5
ječmen	21,4	22,6	21,9	22,3	20,7	19,9
oves	15,4	19,7	18,4	15,7	16,2	14,7
kukuřice na zrno	25,8	28,6	28,0	26,8	28,5	27,9
řepka a řepice	14,7	16,2	15,8	16,1	14,1	14,7
cukrovka	178,5	210,1	205,6	251,7	274,8	269,9
brambory	90,2	111,1	108,7	63,8	81,1	89,1
pícniny na orné půdě (v hodnotě suché píce)	34,5	45,2	43,1	41,8	45,6	44,8
seno z luk (trvalých)	23,9	36,2	33,1	23,0	35,7	32,7
hustota hospodářského zvířectva na 100 ha produkční plochy:						
skotu celkem	48,1	56,0	58,9	46,2	37,3	47,8
z toho krav	19,8	22,9	28,4	18,8	13,7	23,3

1. včetně traktorů STS.
2. k 31. XII. 1959.

	ČSSR			Slovenské kraje		
	státní statky	JZD	země- dělství celkem	státní statky	JZD	země- dělství celkem
(pokračování)						
prasat celkem	92,9	83,5	110,8	122,7	84,1	124,0
z toho prasnic chovných (bez ohledu na stáří)	8,8	11,3	10,1	10,8	11,0	10,6
ovcí	15,9	7,0	10,0	27,0	16,2	18,1
drůbeže celkem	—	—	537,0	—	—	505,0
z toho slepic	105,4	225,4	476,1	100,1	196,1	425,5
užitkovost hospodářského zvířectva:						
průměrná roční dojvost 1 krávy v litrech	2158,87	1707,47	1761,40	2695,34	1786,75	1698,43
prům. roční snůška vajec 1 slepice v kusech	125,68	103,38	103,20	119,24	87,05	90,81
počet odchovaných telat na 100 krav	80,91	82,61	75,30	76,31	72,94	62,41
počet odchovaných selat na 1 prasnici	10,88	9,63	10,01	11,38	8,53	9,26
složení hrubé zemědělské produkce v %						
podíl rostlinné produkce	55,2	60,7	52,8	55,0	65,2	55,3
podíl živočišné produkce	44,8	39,3	47,2	45,0	34,8	44,7
podíl jednotlivých výrobků na hrubé zemědělské produkci v %:						
zrnin	20,7	22,5	17,5	20,9	25,2	18,8
technických plodin	5,7	6,6	4,4	8,5	8,2	4,8
pícnin a krmných okopanin	17,0	17,5	14,2	16,5	20,6	15,6
brambor	3,3	6,3	6,2	1,0	2,9	4,8
zeleniny	1,7	2,3	3,0	1,8	2,4	2,8
ovoce a vinných hroznů	1,1	1,1	3,7	1,4	2,0	5,4
chmele	0,8	0,5	0,4	0,0	—	0,0
jatečného dobytka	20,7	17,2	19,5	22,9	15,4	19,6
z toho: skotu	5,3	5,5	4,7	4,5	4,3	3,8
prasat	14,3	10,8	13,7	17,2	10,4	14,4
mléka	14,7	12,4	13,9	15,8	9,4	12,7
vajec	1,2	2,0	5,1	0,9	1,4	3,9
podíl tržní produkce v %:						
na hrubé zemědělské produkci						
celkem	60,0	52,6	46,3	64,1	49,9	45,1
na rostlinné produkci	38,7	33,8	31,2	41,2	33,7	29,5
na živočišné produkci	86,2	81,5	63,2	92,0	80,4	64,5

ŽIVOČIŠNÁ VÝROBA STÁTNÍCH STATKŮ V 1. POLOLETÍ 1960

	ČSSR	České kraje	Sloven- ské kraje	Index (1. pololetí 1959 = 100)		
				ČSSR	České kraje	Sloven- ské kraje
stavy hospodářského zvířectva k 1. VII. 1960 v tis. ks:						
skot celkem	526	402	124	112,4	112,0	113,8
z toho krávy	213	163	50	109,2	108,7	111,1
prasata celkem	732	486	246	115,3	116,6	112,8
z toho prasnice (bez jednoráz.)	74	52	22	112,1	115,5	104,8
ovce	218	131	87	89,0	86,8	92,6
drůbež celkem	2205	1594	611	123,2	118,8	136,7
z toho slepice	608	491	117	129,4	131,3	121,8
hustota hospodářského zvířectva k 1. VII. 1960 v ks:						
skotu celkem	50,2	50,2	50,1	106,4	107,5	102,2
z toho krav	20,3	20,6	20,0	103,0	105,6	99,0
prasat celkem	93,6	81,9	129,9	109,6	111,9	104,0
z toho prasnic	9,5	8,7	11,7	106,7	110,1	99,1
ovcí	20,7	16,2	35,1	84,1	83,1	83,0
drůbeže celkem	281,7	268,9	321,7	117,4	114,2	126,2
z toho slepic	77,7	82,9	61,4	123,7	127,1	111,6
nadojeno mléka v tis. litrech (včetně vysátého)	214 114	152 485	61 629	110,7	110,4	111,4
průměrná denní dojivost 1 krávy v litrech	5,66	5,23	7,12	99,8	99,6	100,4
celková snůška slepičích vajec v tis. ks	49 818	39 699	10 119	126,6	125,5	130,8
průměrná měsíční snůška vajec 1 slepice	12,71	12,86	12,14	96,7	96,2	98,5
váhový přírůstek na kus a den v kg:						
telat	0,64	0,62	0,70	101,6	100,0	101,4
mladého chov. hovězího dobytka	0,41	0,39	0,46	97,6	97,5	97,9
skotu na žiru	0,47	0,45	0,67	100,0	102,3	101,5
prasat na žiru	0,39	0,40	0,38	95,1	93,0	100,0
narodilo se telat	99 380	75 005	24 375	111,4	110,2	115,3
uhynulo telat	7 280	5 572	1 708	109,1	107,0	116,7
% hynutí telat	7,3	7,4	7,0	97,3	97,4	101,4
odchováno telat na 100 krav	44,31	43,31	47,68	101,2	100,2	104,4
narodilo se se- stálých ¹⁾	446 850	308 088	138 762	120,7	125,3	111,7
lat od prasnic: jednorázových	17 131	9 793	7 338	64,4	54,8	84,1
uhynulo selat stálých ¹⁾	37 113	29 624	7 489	128,5	138,4	100,1
od prasnic: jednorázových	1 998	1 211	787	78,9	64,8	118,7
% hynutí selat stálých ¹⁾	8,3	9,6	5,4	106,4	110,3	90,0
od prasnic: jednorázových	11,7	12,4	10,7	123,2	118,1	140,8
odchováno selat na 1 stálou prasnic ¹⁾	5,71	5,59	5,99	103,8	104,3	103,6

¹⁾ tj. prasnice již aspoň jednou oprasené a všechny poprvé připuštěné, určené k chovu.

**UKAZATELE HOSPODAŘENÍ STÁTNÍCH STATKŮ PODLE VÝROBNÍCH
OBLASTÍ V ROCE 1959**

ČSSR

	Celkem	Z toho výrobní oblast			
		kuku- říčná	řepař- ská	brambo- rářská	horská
podíl výrobních oblastí na celkové výměře státních statků v %:					
zemědělské půdy	100,0	17,1	25,1	39,6	18,2
orné půdy	100,0	20,5	29,6	37,8	12,1
zem. půda v ha připadající na 1 pracovníka	5,2	3,9	4,5	5,8	7,8
zem. půda v ha připadající na 1 traktor (15 HP)	82,1	78,2	67,8	88,8	111,8
hektarové výnosy hlavních plodin v q:					
pšenice	23,0	24,7	25,1	20,1	14,5
žito	18,2	19,8	20,6	18,8	14,3
ječmen	21,4	23,9	23,4	19,2	14,4
oves	15,4	19,4	17,4	16,9	11,7
kukuřice na zrno	25,8	30,9	23,9	10,9	0,0
cukrovka	178,5	257,4	150,5	147,1	165,7
brambory	90,2	91,3	86,9	99,0	84,9
hustota hospodářského zvířectva na 100 ha produkční plochy:					
skotu celkem	48,1	51,5	58,2	47,0	33,4
z toho krav	19,8	21,3	25,0	19,1	12,8
prasat celkem	92,9	128,4	101,9	84,6	36,8
z toho prasnic (bez jednoráz.)	8,8	11,5	10,2	8,1	3,1
ovcí	15,9	15,0	12,6	12,3	29,3
slepíc	105,4	92,0	122,3	108,8	75,9
průměrná roční dojivost 1 krávy (průměr oblastí = 100)	100,0	130,4	93,4	92,8	95,6
hrubá zem. produkce na 1 ha zem. půdy (průměr oblastí = 100)	100,0	146,1	114,0	87,6	55,5
v tom: rostlinná	100,0	147,5	116,2	86,6	52,9
živočišná	100,0	144,6	111,7	88,8	58,4
na hrubé zem. produkci se podílí v %:					
rostlinná produkce	52,6	53,1	53,6	52,0	50,1
živočišná produkce	47,4	46,9	46,4	48,0	49,9
tržby (bez státních dotací) připadající na 1 ha zem. půdy v Kčs celkem	3033	4460	3506	2603	1712
z toho: za rostlinné výrobky	774	1292	1052	563	234
za živočišné výrobky	1217	1772	1364	1067	729
vlastní náklady real. výrobků příp. na 1 Kčs tržeb (průměr oblastí = 100):					
u rostlinných výrobků	100,0	81,8	102,9	104,8	153,1
u živočišných výrobků	100,0	85,7	96,9	107,4	119,9
průměrná měsíční mzda 1 pracovníka (průměr oblastí = 100)	100,0	104,0	96,4	100,3	102,5

UKAZATELE HOSPODAŘENÍ STÁTNÍCH STATKŮ PODLE VÝROBNÍCH OBLASTÍ V ROCE 1959

Slovenské kraj e

	Celkem	Z toho výrobní oblast			
		kuku- řičná	řepař- ská	brambo- rářská	horská
podíl výrobních oblastí na celkové výměře státních statků v %:					
zemědělské půdy	100,0	57,3	16,2	14,8	11,7
orné půdy	100,0	65,6	16,0	10,7	7,7
zemědělská půda v ha připadající na 1 pracovníka	4,4	3,8	4,6	5,5	7,3
zemědělská půda v ha připadající na 1 traktor (15 HP)	82,2	78,0	73,1	82,9	124,3
hektarové výnosy hlavních plodin v q:					
pšenice	23,5	25,0	22,3	16,9	16,8
žito	17,9	20,1	17,8	15,1	17,6
ječmen	22,3	24,1	21,6	17,0	17,7
oves	15,7	19,7	15,8	12,0	14,6
kukuřice na zrno	20,8	31,5	24,6	10,4	0,0
cukrovka	251,7	273,7	223,1	220,8	163,6
brambory	63,8	80,5	74,8	59,4	80,1
hustota hospodářského zvířectva na 100 ha produkční plochy:					
skotu celkem	46,2	51,8	47,1	32,2	35,2
z toho krav	18,8	21,4	18,4	12,8	14,3
prasat celkem	122,7	135,4	114,0	88,8	79,1
z toho prasnic (bez jednoráz.)	10,8	11,6	10,6	8,1	8,2
ovcí	27,0	17,2	45,9	29,3	46,3
slepíc	100,1	94,0	84,7	123,2	152,0
průměrná roční dojivost 1 krávy (průměr oblastí = 100)	100,0	108,6	93,5	84,6	77,4
hrubá zemědělská produkce na 1 ha zem. půdy (průměr oblastí = 100)	100,0	127,2	89,5	63,5	49,0
v tom: rostlinná	100,0	130,5	86,4	59,9	44,5
živočišná	100,0	123,9	92,7	67,2	53,6
na hrubé zemědělské produkci se podílí v %:					
rostlinná produkce	50,9	52,2	49,2	48,0	46,2
živočišná produkce	49,1	47,8	50,8	52,0	53,8
tržby (bez státních dotací) připadající na 1 ha zem. půdy v Kčs celkem	3573	4500	3338	2289	1728
z toho: za rostlinné výrobky	974	1334	878	515	226
za živočišné výrobky	1545	1923	1438	1034	800
vlastní náklady real. výrobků příp. na 1 Kčs tržeb (průměr oblastí = 100):					
u rostlinných výrobků	100,0	89,6	114,8	141,4	161,8
u živočišných výrobků	100,0	92,6	103,6	126,5	124,1
průměrná měsíční mzda 1 pracovníka (průměr oblastí = 100)	100,0	101,7	97,6	97,2	96,2